

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

کتابخانه آیت الله العظمی
حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

احكام غرب نشينان مطابق با فتاواى آيت الله مكارم شيرازى مد ظله العالى

نويسنده:

محمد صادق مطهرى فرد

ناشر چاپي:

علي بن ابي طالب (عليه السلام)

ناشر ديجيتالي:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	احکام غرب نشینان مطابق با فتاوی آیت الله مکارم شیرازی مد ظلله العالی
۷	مشخصات کتاب
۷	اشاره
۱۱	فهرست مطالب
۱۳	پیشگفتار
۱۷	احکام تقلید
۲۳	احکام طهارت و نجاست
۴۰	احکام وضو
۴۶	احکام تیمم
۴۸	احکام غسل
۵۵	احکام نماز
۷۳	احکام روزه
۸۹	احکام اموات
۹۰	احکام حج
۱۰۶	احکام ازدواج و زناشویی
۱۲۴	احکام خمس
۱۳۳	احکام معاملات
۱۴۶	احکام بانکداری
۱۵۴	احکام پزشکی
۱۸۰	احکام حقوق
۱۸۸	احکام پوشش و حجاب
۱۹۶	احکام روابط زن و مرد نامحرم
۲۰۱	احکام محرم و نامحرم

۲۰۵	احکام معاشرت
۲۰۹	احکام نگهداری حیوانات
۲۱۲	احکام موسیقی
۲۱۵	احکام ورزشی
۲۲۰	احکام علوم غریبه
۲۲۳	درباره مرکز

احکام غرب نشینان مطابق با فتاوی آیت الله مکارم شیرازی مد ظله العالی

مشخصات کتاب

سرشناسه: مکارم شیرازی، ناصر، 1305 -

عنوان و نام پدیدآور: احکام غرب نشینان مطابق با فتاوی آیت الله مکارم شیرازی مد ظله العالی / تهیه و تنظیم محمدصادق مطهری فرد.

مشخصات نشر: قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)، 1395.

مشخصات ظاهری: 216 ص.؛ 5/14 × 5/21 س م.

شابک: 75000 ریال: 5-245-533-964-978

موضوع: فقه جعفری -- رساله عملیه -- پرسش ها و پاسخ ها

Islamic law, Ja'fari -- Handbooks, manuals, etc. -- Questions and answers*

فتواهای شیعه -- قرن 14

Fatwas, Shiites -- 20th century

مسلمانان -- کشورهای غیراسلامی -- فتواهای شیعه

Muslims -- Non-Islamic countries -- Fatwas, Shiites

شناسه افزوده: مطهری فرد، محمدصادق، 1362 -

رده بندی کنگره: BP183/9/م7الف 27 1395

رده بندی دیویی: 297/3422

شماره کتابشناسی ملی: 4267839

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فاپا

ص: 1

اشاره

احكام غرب نشينان

مطابق با فتاوى آيت الله مكارم شيرازى مد ظله العالى

تهيه و تنظيم: محمد صادق مطهرى فرد.

ص: 2

بسم الله الرحمن الرحيم

ص: 3

فهرست مطالب

پیشگفتار 7

احکام تقلید 11

احکام طهارت و نجاست 17

احکام وضو 34

احکام تیمم 40

احکام غسل 42

احکام نماز 49

احکام روزه 67

احکام اموات 83

احکام حج 84

احکام ازدواج و زناشویی 100

احکام خوردنی ها و نوشیدنی ها 110

احکام خمس 118

احکام معاملات 127

ص: 5

احکام بانکداری 140

احکام پزشکی 148

احکام حقوق 174

احکام پوشش و حجاب 182

احکام روابط زن و مرد نامحرم 190

احکام محرم و نامحرم 195

احکام معاشرت 199

احکام نگهداری حیوانات 203

احکام موسیقی 206

احکام ورزشی 209

احکام علوم غریبه 214

ص: 6

ما معتقدیم که خداوند حکیم انسان را خلق کرد و راه و رسم زندگی جاودان و سعادت‌مندانه را به وسیله فرستادگانش برای او روشن ساخت. بشر همیشه مُحتاج تعالیم حَقَّه الهی بوده، تا بتواند به آرامش برسد و مسیر تکامل را طی کند و امروز پیمودن این راه فقط در پرتو فقه شیعی ممکن است چراکه دانش فقه بیش از دیگر دانش‌های دینی، اهداف دنیوی و اخروی را در خود جای داده است.

جدای از هدف کلی دنیوی فقه که همان سامان بخشی به زندگی انسان مؤمن در روی کره خاکی است، اهداف دیگری نیز مورد توجه فقه اند که می‌توان آن‌ها را در شمار اهداف ثانوی مطرح کرد که در يك تقسیم بندی عبارت اند از:

1. پاسداری از نظام زندگی انسان؛ 2. کمک به عدالت و حفظ آن؛ 3. حفظ کرامت انسان؛ 4. حفظ امنیت انسان.

و آنان که از پرتو فقاہت دور شدند، در ظلمت دنیا اسیر شیطان و شیطان صفتان گشته، دنیا و آخرت خود را تباه شده دیدند.

مجموعه حاضر، نظرات فقیه عالی قدر جهان تشیع، حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی) درباره 592 مسأله در 24 باب فقهی مورد نیاز مسلمانانی است که در کشورهای غیر اسلامی زندگی می کنند.

گلچین شدن مطالب این کتاب از بین هزاران سؤال شرعی، حاصل سال ها تجربه و بررسی کارشناسانه در مراجعات این عزیزان به بخش های پاسخگویی فقهی دفتر معظم له است.

جا دارد از تمام عزیزانی که در تهیه این مجموعه یاری مان کرده اند به ویژه اعضای محترم «پایگاه اطلاع رسانی» دفتر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی) به خصوص مجموعه بین الملل و بخش های پاسخگویی و به ویژه حجت الاسلام و المسلمین وحید علیان نژاد تقدیر و تشکر نمایم؛ مشتاقانه منتظر راهنمایی ها، انتقادات و پیشنهادات خوانندگان محترم به خصوص جوانان پویا و حقیقت جو هستیم.

در آخر عرضه می داریم: پروردگارا! هرچند عمل و کردار ما بندگان تو، ناچیز است، اما کرم تویی حد است، از ذات پاکت می خواهیم این اثر ناقابل را از ما بپذیری و پدر و مادر، خانواده، اساتید، دوستان، تمام کسانی که بر گردن ما حقی دارند و تمام

آن هایی را که در طول تاریخ، خالصانه - در حدّ توان خود - برای رضای تو تلاش کردند، در ثوابش شریک گردانی و حضرت مهدی فاطمه (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را از ما راضی و خشنود سازی.

محمدصادق مطهری فرد

ایام شهادت مظلومه المغصوبة حقها،

فاطمه زهرا (سلام الله علیها)

12 جمادی الاولی 1436

12 اسفند 1393

ص: 9

سؤال 1. آیا باید در امور دینی ام از بزرگان دین یا همان مراجع تبعیت کنم یا این که خودم می توانم با استنباطهای خود از منابع دینی، عمل کنم؟

پاسخ: هیچ مسلمانی نمی تواند در اصول دین تقلید نماید، بلکه باید آن ها را از روی دلیل - به فراخور حال خویش - بداند ولی در فروع دین یعنی احکام و دستورات عملی، اگر مجتهد باشد (یعنی بتواند احکام الهی را از روی دلیل به دست آورد) به عقیده خود عمل می کند و اگر مجتهد نباشد باید از مجتهدی تقلید کند، همان گونه که مردم در تمام اموری که درباره آن ها تخصص و اطلاعات ندارند، به اهل اطلاع مراجعه و از آن ها پیروی می کنند.

و نیز می تواند به احتیاط عمل کند، یعنی در اعمال خود طوری رفتار نماید که یقین کند تکلیف خود را انجام داده است، مثلاً اگر بعضی از مجتهدین کاری را حرام و بعضی مباح می دانند آن را ترك کند

و یا اگر بعضی، آن را مستحب و بعضی واجب می دانند آن را حتماً به جا آورد، ولی چون عمل به احتیاط مشکل است و احتیاج به اطلاعات نسبتاً وسیعی از مسائل فقهی دارد، راه برای توده مردم غالباً همان مراجعه به مجتهدین و تقلید از آن هاست.

سؤال 2. يك فرد مسلمان از چه زمانی باید وظایف شرعی خود را از قبیل نماز و روزه و سایر واجبات انجام دهد و محرمات را ترك کند؟

پاسخ: زمان واجب شدن تکالیف شرعی از نظر قرآن و روایات رسیدن به «بلوغ شرعی» است. نشانه بلوغ، یکی از این سه چیز است:

«اول»: کامل شدن 15 سال قمری و وارد شدن در 16 سالگی در پسران؛ و کامل شدن 9 سال قمری و وارد شدن در 10 سالگی در دختران. هر سال شمسی 11 روز بیشتر از سال قمری است بنابراین با محاسبه این تفاوت و احتساب سال کبیسه، زمان بلوغ در پسران به سال شمسی حدوداً 14 سال و 6 ماه و 20 روز و در دختران 8 سال و 8 ماه و 25 روز می باشد.

«دوم» بیرون آمدن منی «سوم» رویدن موی درشت بالای عورت.

سؤال 3. چرا باید از کسی تقلید کنیم؟ آیا در این زمینه، حدیث یا آیه ای وجود دارد؟

پاسخ: تقلید به معنای رجوع غیر متخصص به متخصص است؛ به همان دلیل که شما در مسائل طبی، به طبیب و در مسائل ساختمانی، به مهندس ساختمان و در سایر کارها، به اهل خبره آن کار مراجعه

می کنید، در احکام اسلام نیز باید به فقیه، که متخصص دین است، مراجعه نمایید، قرآن مجید می فرماید: «فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» (1)؛ «اگر چیزی را نمی دانید، از اهل اطلاع سؤال کنید».

سؤال 4. چگونه از میان مراجع تقلید فعلی، برای خود، مرجع تقلید انتخاب کنم؟

پاسخ: برای تشخیص و انتخاب مرجع تقلید، از دو نفر کارشناس عادل سؤال کنید، اگر اعلم را تشخیص دادید، از او تقلید کنید و اگر در بین چند نفر نتوانید اعلم را تشخیص دهید، مخیرید از هر کدام که خواستید تقلید کنید.

سؤال 5. این که می گویند: باید در مسائل شرعی از مجتهد اعلم تبعیت کرد، منظور از اعلم چه کسی است؟

پاسخ: اعلم کسی است که در استخراج احکام شرعی از ادله شرعی، از دیگر مجتهدان داناتر باشد.

سؤال 6. محدوده تبعیت از مرجع تا کجاست؟

پاسخ: مرجع تقلید تنها حکم شرعی را بیان می کند و در مورد مسائل و موضوعات، هر کس باید شخصاً تحقیق نماید.

سؤال 7. اگر نتوانم فرد اعلم را در بین مراجع پیدا کنم، تکلیف چیست؟

پاسخ: هرگاه شناختن «اعلم» به طور قطع ممکن نشود، احتیاط آن 3.

ص: 13

است که از کسی تقلید کند که گمان به اعلم بودن او دارد و در صورت شك میان چند مجتهد و عدم ترجیح آن ها، از هر کدام بخواهد می تواند تقلید کند.

سؤال 8. آیا صرف این که کسی به ما بگوید: نظر مرجع شما در فلان موضوع، این است؛ باید به آن عمل کنیم؟ یا راه مشخصی وجود دارد؟

پاسخ: برای آگاهی از فتوای مجتهد چند راه وجود دارد: اول، شنیدن از خود مجتهد یا ملاحظه دستخط او. دوم، دیدن در رساله ای که مورد اطمینان باشد. سوم، شنیدن از کسی که مورد اعتماد است. چهارم، مشهور بودن فتوا در میان مردم، به طوری که سبب اطمینان شود.

سؤال 9. اگر مسأله ای پیش آید که فرد حکم آن را نمی داند، تکلیف چیست؟

پاسخ: اگر وقت آن نمی گذرد صبر کند تا به مجتهد دسترسی پیدا کند و اگر دسترسی ندارد می تواند به احتیاط عمل نماید یعنی کاری را که بیشتر احتمال صحت آن را می دهد انجام می دهد و بعداً سؤال می کند، اگر مطابق فتوای مجتهد بود صحیح است وگرنه باید اعاده کند.

سؤال 10. آیا می توان از چند مرجع در احکام شرعی تبعیت کرد؟

پاسخ: هرگاه دو مجتهد مساوی باشند، می توان بعضی از مسائل را از یکی و بعضی را از دیگری تقلید کرد؛ ولی هرگاه در مسأله ای به فتوای یکی عمل کرد، عمل به فتوای دیگری در آن مسأله، جایز نیست.

سؤال 11. به دلایلی می خواهیم مرجع خود را عوض کنیم آیا این کار صحیح است؟

پاسخ: عدول، یعنی تغییر تقلید از مجتهدی به مجتهد دیگر، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست، مگر آن که مجتهد دوم اعلم باشد و اگر بدون تحقیق عدول کرده باید بازگردد.

سؤال 12. نظر شما در مورد سن بلوغ که در مسائل شرعی مطرح است چیست؟

پاسخ: بلوغ چهار مرحله دارد:

مرحله اول، بلوغ در عبادات و رعایت واجبات و محرّمات است، که حدّ آن اتمام سن 15 سال قمری در پسرها یا بیرون آمدن منی و یا رویدن موی درشت بالای عورت، و اتمام نه سال قمری در دخترهاست.

مرحله دوم، بلوغ در نکاح است، یعنی باید برای ازدواج و عمل زناشویی، رشد جسمانی مناسب داشته باشد و اگر وضع او طوری است که آسیب به او می رسد، نکاح جایز نیست.

مرحله سوم، بلوغ اقتصادی است؛ به این معنی که بتواند اموالش را سرپرستی کند و او را فریب ندهند. البته بلوغ اقتصادی، خود، دارای مراحل است و به هر اندازه که رشد اقتصادی پیدا کند، می تواند در اموالش تصرف کند (فرق است بین خرید نیازهای روزمره و معامله ملک و زمین و خانه و امثال آن).

ص: 15

مرحله چهارم، رشد برای مسائل حدود و قصاص و امثال آن است.

البته در دیات نه علم شرط است نه عمد، بنابراین قتل خطا و شبه عمد دیده دارد، ولی در حدود و قصاص و امثال آن، چنانچه درکی از این مسائل ندارد، نمی توانیم آن ها را بر او جاری کنیم.

سؤال 13. من در مسائلی که خودم از نظر عقلی تشخیص دهم صحیح یا اشتباه است به هیچ مجتهدی نیاز ندارم و فقط در مسائلی که نتوانم به درستی تصمیم بگیرم به سراغ رساله می روم آیا این برداشت من صحیح است؟

پاسخ: سخن شما درست مانند این است که بگویید: من در بیماری هایی به طبیب رجوع می کنم که خودم نوع بیماری و راه درمان را تشخیص ندهم! به یقین هیچ کسی جز طبیب نمی تواند حتی داروی يك بیماری ساده را مانند سرماخوردگی، دقیقاً تشخیص دهد؛ پس باید در همه آن ها به شخص متخصص رجوع کند.

سؤال 14. خداوند بزرگ یکی است، پیامبر صلی الله علیه و آله یکی، و ائمه اطهار علیهم السلام هرکدام در زمان خود یکی بوده، و دستورات آن ها نیز یکی بوده است. چرا در زمان فعلی نظر مراجع بزرگوار تقلید درباره موضوعات و مسائل دین متفاوت است، و هر يك از آنان دیدگاه خاصی دارد؟

پاسخ: اولاً، مراجع تقلید در اصول مسائل يك فتوا دارند، و اگر اختلافی هست در جزئیات است. ثانیاً، این اختلاف به دلیل دور ماندن

ما از زمان حضرات معصومین علیهم السلام است زیرا روایات آن بزرگواران را کسانی نقل کرده اند که بعضی، آن اشخاص را افراد مطمئن می دانند، و بعضی ممکن است همه آن ها را مطمئن ندانند. البته مراجع نهایت کوشش خود را در شناخت آنان انجام می دهند، ولی ممکن است نظر همه یکسان نباشد. به علاوه فهم کلمات معصومین علیهم السلام با گذشت این همه زمان آسان نیست، و گاه در آن اختلاف نظر پیدا می شود. این، رمز اختلاف فتاواست.

سؤال 15. آیا زن و فرزند باید از مرجع تقلید شوهر و پدر تقلید کنند، یا در تقلید آزاد هستند؟

پاسخ: هرکس در تقلیدش آزاد است، باید تحقیق کند و مطابق آن تقلید نماید.

سؤال 16. شخصی چند سال بدون تقلید عبادت می کند، عبادتش چگونه است؟

پاسخ: باید از این لحظه به بعد تقلید کند و اعمالی که تا کنون انجام داده، آنچه مطابق دستور مرجع فعلی او بوده صحیح است و آنچه را که نبوده باید اعاده کند.

احکام طهارت و نجاست

سؤال 17. منظور از مطهرات چیست؟

پاسخ: مطهرات به چیزهایی گفته می شود که نجس را پاک می کند

ص: 17

و از جمله آن ها این موارد است: 1. آب 2. زمین 3. آفتاب 4. استحاله 5. انقلاب (تبدیل شدن).

سؤال 18. ظرف نجس را چگونه با آب قلیل پاک کنم؟

پاسخ: ظرف نجس را با آب قلیل باید سه مرتبه شست، ولی با آب کر یا جاری يك مرتبه کافی است، هر چند سه مرتبه بهتر است (آب های لوله کشی در حکم آب جاری است).

سؤال 19. اگر سگی ظرفی را بلیسد برای طهارت و پاک کردنش چگونه عمل کنم؟

پاسخ: هرگاه سگ ظرفی را لیسیده، یا از آن، آب یا مایع دیگری خورده باشد، اول باید آن را با خاک پاک که با کمی آب مخلوط باشد خاک مال کرد و بعد دو مرتبه در آب قلیل، یا يك مرتبه در آب کر یا جاری شست و اگر آب دهان سگ در ظرفی بریزد، احتیاط مستحب آن است که همین کار انجام شود، اما اگر جای دیگری از بدن سگ با رطوبت به ظرف بخورد خاک مال کردن واجب نیست بلکه فقط باید آن را در آب قلیل سه مرتبه و یا در آب کر یا جاری يك مرتبه شست.

سؤال 20. ظرفی دارم که با شراب نجس شده، برای پاک کردنش چه کنم؟

پاسخ: ظرفی را که با شراب نجس شده، باید با آب قلیل سه مرتبه بشویند و دست در آن بمالند و مستحب است هفت مرتبه شسته شود.

سؤال 21. اگر چیزی نجس شده باشد برای پاک کردنش باید چه کنم؟

پاسخ: برای تطهیر چیزی که نجس شده خواه با بول باشد یا غیر بول، يك مرتبه شستشو کافی است، خواه با آب کر باشد یا با آب قلیل، ولی در بول، با آب قلیل، دو مرتبه بهتر است.

سؤال 22. گاهی چیزی را که نجس شده به خوبی می شویم، ولی بو یا رنگ نجاست در آن می ماند، چه کنم؟

پاسخ: هرگاه چیز نجسی را بشویند و عین نجس برطرف شود اما بو یا رنگ آن بماند پاک است و اگر شك کند که عین نجس مانده یا نه، باید بیشتر بشوید تا یقین کند از بین رفته است.

سؤال 23. برای پاک کردن بدن نجس باید چگونه عمل کنم؟

پاسخ: برای تطهیر بدن در آب کر یا جاری یا زیر شیر آب، همین اندازه که عین نجاست برطرف شود بدن پاک است و بیرون آمدن و دوباره در آب فرورفتن لازم نیست.

سؤال 24. آیا برای پاک شدن چیزهای نجس فقط آب کشیدن کافی است یا باید نجاست هم برطرف شود؟

پاسخ: اگر چیز نجسی را با آب کر یا جاری یا آب لوله کشی بشویند تا عین نجاست برطرف شود، یا بعد از برطرف کردن عین نجس در آب کر یا جاری فرو برند پاک می شود، ولی فرش و لباس و مانند آن را باید فشار یا حرکت داد تا آب آن خارج شود.

سؤال 25. اگر مقداری از غذای نجس لای دندان ها بماند باید چه کنم؟

پاسخ: اگر آب در دهان بگردانند به طوری که به تمام اجزای آن برسد پاك می شود.

سؤال 26. آیا آب لوله کشی حکم آب کر را دارد؟

پاسخ: آبی که به کر متصل است، مانند آب لوله کشی حکم آب کر و جاری را دارد، بنابراین هرچیز نجسی را با آن بشویند، همین که عین نجاست برطرف شد، پاك می شود.

سؤال 27. اگر کف پا یا ته کفش نجس شود آیا با راه رفتن پاك می شود؟

پاسخ: اگر پای انسان یا ته کفش او بر اثر راه رفتن روی زمین نجس، نجس شود، با راه رفتن روی زمین پاك، یا کشیدن بر زمین، پاك می شود، به شرط این که زمین پاك و خشك باشد و عین نجاست زایل گردد و نیز باید زمین، خاک، یا سنگ، یا آجر فرش، یا سیمان و یا مانند آن باشد. و فرش و حصیر و سبزه، کف پا و ته کفش نجس را پاك نمی کنند.

سؤال 28. کف پا و ته کفش با راه رفتن روی آسفالت پاك می شود؟

پاسخ: بله، پاك می شود.

سؤال 29. چه مقدار راه رفتن موجب پاك شدن کف پا و ته کفش می شود؟

پاسخ: اگر مختصری راه برود یا پا را بر زمین بکشد کافی است، ولی بهتر است حداقل پانزده ذراع (تقریباً 7/5 متر) راه برود.

سؤال 30. آیا با راه رفتن، کف دست یا زانوی کسی که با دست و زانو راه می رود، پاهای مصنوعی، ته عصا، نعل چهارپایان، چرخ اتومبیل، و مانند این ها پاك می شود؟

پاسخ: پاك شدن موارد ذكر شده با راه رفتن، محلّ اشكال است.

كف جوراب نیز مانند این هاست، مگر این كه جوراب چرمی و مانند آن باشد كه به جای كفش از آن استفاده شود.

سؤال 31. با آفتاب چه چیزهایی را می توان پاك كرد؟

پاسخ: تابش آفتاب، زمین و پشت بام را پاك می كند، ولی پاك كردن ساختمان و درب و پنجره و مانند آن محل اشكال است.

سؤال 32. برای پاك شدن زمین و پشت بام با تابش آفتاب چه شرایطی لازم است؟

پاسخ:

اول این كه چیز نجس دارای رطوبت مسری باشد، بنابراین اگر خشك باشد باید آن را قبلاً تر كنند، تا به وسیله آفتاب خشك شود.

دوم این كه عین نجاست را قبلاً برطرف سازند.

سوم این كه آفتاب مستقیماً بر آن بتابد، نه از پشت ابر و مانند آن، مگر این كه ابر به قدری نازك باشد كه مانع تابش آفتاب نشود، ولی تابش از پشت شیشه مانعی ندارد.

چهارم این كه چیز نجس به واسطه تابش آفتاب خشك شود، اما اگر به كمك باد یا وسیله حرارتی دیگری خشك شود كافی نیست، مگر این كه بسیار كم باشد كه بگویند با آفتاب خشك شده است.

ص: 21

سؤال 33. کشمش و خرمایی که در غذا می ریزند، خوردنش چه حکمی دارد؟

پاسخ: خوردنش حلال است، هرچند جوشیده باشد.

سؤال 34. اگر غذا و لقمه ای در دهان باشد و همزمان داخل دهان نجس شود، آیا غذا نجس شده است؟

پاسخ: هرگاه غذا در دهان یا لای دندان ها باقی مانده باشد و داخل دهان خون بیاید چنانچه انسان یقین نداشته باشد که خون به غذا سرایت کرده، آن غذا پاك است و اگر یقین کند، خوردن آن غذا حرام است.

سؤال 35. موکت خانه ما نجس شده است. با توجه به این که موکت به زمین چسبیده است، تکلیف چیست؟

پاسخ: می توانند با آب لوله کشی آب بکشند سپس کمی بفشارند، در این صورت پاك می شود، البته بهتر است که غُساله آن (آبی که معمولاً پس از شستن چیزی، خودبه خود یا با فشار دادن، از آن خارج می شود) با دستمال و امثال آن جمع شود.

سؤال 36. آیا شستن لباس ها و ملحفه های نجس با ماشین لباسشویی موجب پاك شدن آن ها می شود؟

پاسخ: ماشین های اتوماتیک که یکی دو بار با مواد شوینده لباس را می شوید و عین نجاست را برطرف می کند و آخرین بار با آب خالص شستشو می دهد و بعد آب را تخلیه می کند، لباس هایی که شسته پاك است و ماشین نیز پاك می شود. البته در لباس شویی های سطلی و دوقلو

که ماشین به طور خودکار، لباس را تطهیر نمی کند چنانچه لباس نجسی در بین لباس ها باشد فضای داخل ماشین، آب درون آن و تمامی لباس ها نجس هستند و باید آب کشیده شوند.

سؤال 37. چگونه اطمینان به نجاست و طهارت پیدا کنم؟

پاسخ: مسأله نجاست و پاکی بسیار ساده است و سفارش شده که جستجو نکنید و تنها مواردی را که یقین به نجاست دارید بشوید و از روایات به دست می آید که چنانچه فرد شك دارد جایی از بدن او نجس شده است، لازم نیست حتی نگاه کند تا یقین پیدا شود و یا اگر شك در ترشح نجاست دارد می تواند آب به آن محل بپاشد تا یقین حاصل نشود که نجاست ترشح شده است. یعنی حتی در مواردی که به راحتی می توان به طهارت و نجاست علم پیدا کرد، نیاز به تفحص نیست، البته در بعضی موارد دیگر، مانند اطلاع از وقت اذان، به فتوای ما، تفحص برای کسب علم لازم است.

سؤال 38. اگر خون را تجزیه کنیم آیا اجزای آن محکوم به نجاست است؟ و مصداق استحاله محسوب می شود یا نه؟ سایر نجاسات چگونه؟

پاسخ: مصداق استحاله محسوب نمی شود و محکوم به نجاست است.

سؤال 39. پوسته ای که روی زخم ها به وجود می آید و معمولاً متشکل از خون و ترشحات زخم است، آیا حکم نجاست را دارد؟

ص: 23

پاسخ: هرگاه استحاله گردد، یعنی تبدیل به پوست بدن شود یا شبیه آن باشد، نجس نیست، و اگر واقعاً خون است و با شستشو از بین می رود نجس است.

سؤال 40. اگر ته کفش نجس باشد با راه رفتن روی سرامیک پاک می شود؟

پاسخ: اشکال دارد.

سؤال 41. چنانچه شیئی بر اثر تماس با نجاست نجس شود، سپس خود این شیء با شیء دومی تماس پیدا کند و همین طور شیء دوم با شیء سوم و... حال این واسطه ها تا چه تعداد باعث انتقال نجاست به شیء بعدی می شود؟

پاسخ: تا دو واسطه باعث انتقال نجاست می شود، نه بیشتر، یعنی اگر دست نجس مثلاً به دست دیگری بخورد آن هم نجس می شود، و اگر دست دوم به شیء سوم اصابت کند آن نیز نجس می شود، ولی اگر شیء سوم به چهارمی بخورد نجس نخواهد شد. به تعبیر دیگر، متنجس اول و دوم سبب سرایت نجاست می شود، ولی متنجس سوم سبب سرایت نجاست نمی شود، هر چند خود آن نجس است.

سؤال 42. آیا عرق حائض و فرد جنب نجس است؟

پاسخ: عرق حائض و جنب نجس نیست و لباس هایی که در این حالت پوشیده می شوند چنانچه آلوده به نجاستی نشده باشند پاک هستند.

سؤال 43. آیا جوشاندن سرکه موجب نجس شدن آن می شود؟

پاسخ: جوشاندن سرکه اشکالی ندارد ولی آب انگور جوشیده حرام است مگر این که دوسوم آب آن تبخیر شود.

سؤال 44. آیا ترشحاتی که در حین شستن و آب کشی چیزهای نجس به اطراف می پاشد، نجس است؟

پاسخ: اگر با آب قلیل باشد، آبی که از آن جدا می شود و یا به اطراف می پاشد، که آن را «غساله» می گویند، نجس است و اگر با آب لوله کشی یا آب کر بشویند، چنانچه ذرات نجاست در غساله نباشد پاک است.

سؤال 45. به طور کلی مکان و چیز نجس با چه روشی پاک می شود؟

پاسخ: ابتدا عین نجاست را برطرف نمایید. اگر آب قلیل است مقداری روی آن قسمت بریزید به گونه ای که محل نجس شده را دربر گیرد و بعد با دستمالی آن آب را جمع کنید. بدین ترتیب آن قسمت پاک می شود، اما دستمال و دست و ظرفی که دستمال در آن قرار می گیرد نجس است. و اگر با آب لوله کشی بشوید، همین مقدار که آب، محل نجس شده را فراگیرد پاک می شود. و بهتر این است که غساله آن با دستمال و امثال آن جمع شود.

سؤال 46. اگر وسایل الکترونیکی مانند موبایل نجس شود چه کنیم؟

ص: 25

پاسخ: می توانید قاب آن را باز کرده و تطهیر کنید و یا برای آن، جلد تهیه نمایید.

سؤال 47. چه چیزهایی در اسلام نجس شمرده می شوند؟

پاسخ: برخی از نجاسات عبارت اند از: 1. بول 2. مدفوع 3. منی 4. مردار 5. خون 6. سگ 7. خوک 8. مایعات مست کننده 9. آبجو.

سؤال 48. آیا بول و مدفوع همه موجودات نجس است؟

پاسخ: بول و مدفوع انسان و هر حیوان حرام گوشتی که خون جهنده دارد، یعنی اگر رگ آن را ببرند خون از آن به سرعت جاری می شود، نجس است.

سؤال 49. آیا فضولات حیوانات کوچک هم نجس است؟

پاسخ: فضله حیوانات کوچک، مانند پشه، مگس و مانند آن ها پاک است.

سؤال 50. اگر فضله موش در بین مواد خشک پیدا شود، آیا آن مواد نجس محسوب می شوند؟

پاسخ: می توانند فضله و مقداری از اطراف آن را بردارند و بقیه را مصرف کنند.

سؤال 51. اگر در مواد خیس خورده فضله موش دیده شود، آن مواد چه حکمی دارند؟

پاسخ: اگر به اندازه ای در آب بوده اند که نجاست به داخلشان نفوذ کرده یا در آن آب پخته شده باشند خوردن آن ها حرام است؛ ولی می توان از آن ها به عنوان خوراك حیوانات استفاده کرد.

سؤال 52. اگر فضلهٔ موش در غذای پخته شده پیدا شود چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر انسان یقین کند که نجاست هنگام پختن غذا در ظرف بوده، غذا نجس شده است و نمی توان از آن استفاده کرد، ولی اگر احتمال می دهد بعداً افتاده، آن مقداری را که یقین به سرایت دارد جدا کند و بقیه پاک است و جستجو لازم نیست.

سؤال 53. اگر در تخم مرغ و شیر خون باشد، نجس هستند؟

پاسخ: کافی است خون موجود در تخم مرغ را بردارند و دور بریزند، بقیه پاک و حلال است. اما اگر عمداً به هم بزنند تا مستهلك شود خوردن آن اشکال دارد. همچنین بهتر است از رگه های خونی که درون شیر دیده می شود و سپس مستهلك می گردد پرهیز شود؛ هرچند محکوم به حرمت و نجاست نیست.

سؤال 54. آیا فضله و بول پرندگان نجس است؟

پاسخ: فضله و بول پرندگان، چه حلال گوشت و چه حرام گوشت نجس نیست.

سؤال 55. آیا همهٔ رطوبت هایی که از انسان خارج می شود نجس هستند؟

پاسخ: غیر از بول و منی رطوبت هایی که از انسان خارج می شود بر چند قسم است: اول: آبی که گاه بعد از بول بیرون می آید و کمی سفید و چسبنده است و به آن «وَدَى» می گویند. دوم: آبی که هنگام تحریک

شهوت بیرون می آید و به آن «مَدَّی» می گویند. سوم: آبی که گاه بعد از منی بیرون می آید و به آن «وَدَّی» می گویند، همه این آب ها در صورتی که مجرا آلوده به بول و منی نباشد، پاك است و وضو و غسل را هم باطل نمی کند.

سؤال 56. برای تخلی و دفع بول و مدفوع در دستشویی، اگر جهت سنگ توالیت رو به قبله باشد چه حکمی دارد؟

پاسخ: در منزل هایی که مستراح آن رو به قبله یا پشت به قبله ساخته شده (خواه از روی عمد باشد، یا اشتباه، یا ندانستن مسأله) باید طوری بنشینند که رو به قبله یا پشت به قبله نباشد والا حرام است.

سؤال 57. در مناطقی که رو به قبله یا پشت به قبله نبودن سنگ توالیت رعایت نمی شود تکلیف چیست؟

پاسخ: اگر قبله را نمی داند باید جستجو کند و اگر طریقی برای جستجو نیست اگر می تواند تأخیر بیندازد، اما در صورت ضرورت به هر طرف بنشیند اشکالی ندارد، در هواپیماها و قطارها نیز باید به همین شکل عمل کرد.

سؤال 58. مخرج بول چگونه پاك می شود؟

پاسخ: مخرج بول با غیر آب پاك نمی شود و اگر با آب قلیل بشویند واجب است دو بار بشویند، اما با شلنگ های متصل به آب لوله کشی که در حکم جاری است، يك مرتبه کافی است.

سؤال 59. مخرج غائط چگونه پاك می گردد؟

پاسخ: مخرج غائط را می توان با آب شست، یا با سه قطعه کاغذ یا سنگ یا پارچه یا مانند آن تمیز کرد، مگر در صورتی که از حد معمول تجاوز کرده و اطراف مخرج را آلوده نموده باشد، یا نجاست دیگری مانند خون با آن بیرون آید، یا از خارج نجاستی به آن برسد، که در این حالت ها فقط با آب پاك می شود.

سؤال 60. به من گفته شده که مستحب است بعد از بول کردن و همچنین بعد از خارج شدن منی، استبراء انجام شود. استبراء چیست و چگونه انجام می شود؟

پاسخ: استبراء عمل مستحبی است که مردها بعد از بیرون آمدن بول انجام می دهند، به این ترتیب که چند مرتبه با انگشت و با کمی فشار، از بیخ آلت تا سر آن می کشند و سپس سر آن را چند مرتبه فشار می دهند، تا باقی مانده قطرات بول خارج شود، اما استبراء از منی آن است که بعد از خروج منی بول کنند تا ذرات باقی مانده خارج شود.

سؤال 61. فایده استبراء بعد از بول چیست؟

پاسخ: فایده استبراء از بول این است که مجرا را از بول پاك می کند، در این صورت اگر آب مشکوکی بعد از آن خارج شود پاك است و وضو را هم باطل نمی کند، اما اگر استبراء نکرده باشد و رطوبتی خارج شود نجس است و وضو نیز باطل می شود.

سؤال 62. آیا مردار همه موجودات نجس است؟

پاسخ: مردار حیوانی که خون جهنده دارد، در صورتی که خودش

مرده باشد نجس است، اما اگر به غیر دستور شرعی آن را ذبح کرده باشند پاك است.

سؤال 63. پوست هایی که از لب و سر و جاهای دیگر بدن انسان جدا می شود چه حکمی دارد؟

پاسخ: پاك است، اما اگر آن را بکنند احتیاط واجب اجتناب است.

سؤال 64. خون چه موجوداتی نجس است؟

پاسخ: خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد (یعنی اگر رگ آن را ببرند خون از آن به سرعت جاری می شود) نجس است، ولی خون حیواناتی که خون جهنده ندارند مانند ماهی و مار و همچنین خون پشه پاك است.

سؤال 65. گاهی لثه و درون دهان خون می آید، تکلیف چیست؟

پاسخ: خونی که از لثه یا جای دیگر دهان بیرون می آید هرگاه در آب دهان حل شود و از بین برود پاك است و فرو بردن آب دهان نیز در این صورت جایز است.

سؤال 66. آیا سگ و خوک نجس هستند؟

پاسخ: سگ و خوک معمولی نجس اند، حتی مو و پنجه و ناخن و رطوبت های آن ها نیز نجس است.

سؤال 67. آیا غیر مسلمانان و کفار نجس هستند؟

پاسخ: کفار نجس نیستند؛ ولی چون از نجاسات ظاهری پرهیز

نمی‌کنند، برای آن‌هایی که نیازی به معاشرت ندارند، احتیاط آن است که به زندگی آن‌ها آلوده نشوند، ولی کسانی که به کشورهای غیر اسلامی سفر کرده یا در آن‌جا زندگی می‌کنند لازم نیست از غیر مسلمین و حتی از غذاهای غیر گوشتی آن‌ها اجتناب کنند.

سؤال 68. آیا الکل‌های موجود در داروخانه‌ها و مصارف پزشکی نجس هستند؟

پاسخ: الکل طبی صنعتی پاک است زیرا با قطع نظر از ماده‌رنگی، قابل شرب نیست چون نوعی سم محسوب می‌شود بنابراین، ادله مسکر مایع، شامل آن نمی‌شود.

سؤال 69. چه الکل‌هایی نجس هستند؟

پاسخ: شراب و هر مایعی که انسان را مست می‌کند بنا بر احتیاط واجب نجس است، اما الکل‌هایی که به صورت فعلی قابل شرب نیست و باید آن را رقیق کرد نجس نمی‌باشد ولی اگر به صورت کنونی اش قابل شرب باشد، بنا بر احتیاط واجب، نجس است و اگر مشکوک باشد آن نیز پاک است.

سؤال 70. آیا فردی که جنب شده، عرقش نجس است؟

پاسخ: کسی که از طریق حرام جُنُب شود، خواه به واسطه زنا باشد، یا لواط و یا استمناء، عرق او نجس نیست، ولی مادامی که بدن یا لباس او عرق دارد بنا بر احتیاط واجب با آن نماز نخواند.

سؤال 71. نجس بودن يك چيز چگونه ثابت می شود؟

پاسخ: از سه راه ثابت می شود: اول آن که انسان یقین پیدا کند، ولی گمان حتی گمان قوی کافی نیست، بنابراین، غذا خوردن در بعضی از اماکن عمومی که گاه انسان گمان قوی به نجس بودن وسایل یا... آن ها دارد جایز است، مگر آن که یقین به نجاست پیدا کند. دوم آن که «ذوالید» یعنی کسی که چیزی در اختیار اوست (مانند صاحب خانه و فروشنده و خدمتکار) خبر دهد که آن چیز نجس است. سوم، دو نفر عادل و یا حتی يك نفر گواهی دهد.

سؤال 72. اگر چيز پاکی با چيز نجسی ملاقات کند، موجب نجاست می شود؟

پاسخ: هرگاه یکی از آن دو رطوبت داشته باشد نجس می شود، اما اگر هر دو خشك باشند یا رطوبت به قدری کم باشد که سرایت نکند، آن چیز پاک، نجس نمی شود (مگر در ملاقات چیزی با مرده انسان پیش از غسل دادن که احتیاط واجب اجتناب است، هرچند خشك باشد).

سؤال 73. اگر مواردی از قبیل زمین یا پارچه و مانند آن و همچنین خیار و خربزه و ماست و امثال آن ها با چيز نجسی برخورد کنند، نجس می شوند؟

پاسخ: اگر این ها رطوبت داشته باشند و چيز نجسی به آن ها برسد فقط همان قسمت (محل ملاقات) نجس می شود و بقیه پاک است، مگر این که رطوبت به قدری زیاد باشد که از جایی به جای دیگر سرایت کند.

ص: 32

سؤال 74. آیا چرم های موجود در بازار نجس اند؟

پاسخ: چرم هایی که در بلاد کفار موجود است و یا از آن جا می آورند پاک است، هرچند نمی توان با آن نماز خواند.

سؤال 75. اگر مهمان یا مستأجر، خانه را نجس کند آیا باید به صاحب خانه بگوید؟

پاسخ: اگر از چیزهایی باشد که طهارت در آن شرط است، مانند لباس نمازگزار، حوله دست و صورت و ظروف غذا، احتیاط واجب آن است که خیر دهند.

سؤال 76. آیا پلاسمای خون نجس است؟

پاسخ: آری، نجس است.

سؤال 77. پودر خونی که از بدن گاو و گوسفند گرفته می شود و در لوازم آرایشی و سوسپیس و کالباس و غذای ماهی و... کاربرد دارد چه حکمی دارد؟

پاسخ: پودر خون نجس است و خوردن آن حرام می باشد ولی اگر به عنوان غذا به حیوانات بدهند گوشت آن حیوانات حرام نیست.

سؤال 78. برخی مواد غذایی حاوی مقداری الکل هستند، آیا نجس اند؟

پاسخ: ممکن است به طور طبیعی مقدار کمی الکل در برخی مواد غذایی باشد که اگر مست کننده نباشد خوردن آن اشکالی ندارد اما اگر الکل مست کننده را از خارج وارد مواد غذایی کرده باشند استفاده از آن جایز نیست.

سؤال 79. آیا وضو گرفتن قبل از نماز، واجب است یا اگر بدن و لباس پاک باشد کافی است؟

پاسخ: نمازگزار باید قبل از انجام نماز، وضو گرفته و خود را برای انجام این عبادت بزرگ آماده کند.

در برخی از موارد هم باید «غُسل» کند یعنی تمام بدن را بشوید و هرگاه نتواند وضو بگیرد یا غسل کند، باید به جای آن «تیمم» نماید که هرکدام احکام خاص خود را دارد.

سؤال 80. چگونه باید وضو بگیریم؟

پاسخ: برای وضو، انسان باید ابتدا صورت و سپس دست راست و بعد از آن دست چپ را بشوید، آنگاه با رطوبتی که از شستن دست بر کف آن است، سر را مسح کند یعنی دست را بر آن بکشد و سپس پای راست و در آخر پای چپ را مسح نماید.

سؤال 81. در وضو چه محدوده ای از صورت باید شسته شود و کیفیت آن چگونه است؟

پاسخ: در وضو انسان باید ابتدا صورت را، از جایی که موی سر روییده تا آخر چانه، از بالا به پایین بشوید و برای آن که یقین کند مقدار واجب را شسته، باید کمی اطراف صورت را هم بر آن بیفزاید.

سؤال 82. کیفیت شستن دست ها چگونه است؟

پاسخ: بعد از شستن صورت، باید ابتدا دست راست و سپس دست

چپ را از آرنج تا سر انگشت ها بشوید. برای آن که یقین کند آرنج را کاملاً شسته باید کمی بالاتر از آرنج را هم بشوید.

سؤال 83. قبل از وضو، دست های خود را تا مچ شسته بودم، اگر در هنگام وضو دست ها را از آرنج تا مچ بشویم اشکالی دارد؟

پاسخ: در این صورت، وضو باطل است و باید هنگام وضو حتماً تا سر انگشتان را بشوید.

سؤال 84. محل مسح سر کجاست و چگونه مسح سر انجام می شود؟

پاسخ: جای مسح، يك قسمت از چهار قسمت سر، که بالای پیشانی است (جلوی سر) می باشد، مسح سر، به هر مقدار کافی است. البته مستحب است به پهنای سه انگشت بسته و طول يك انگشت مسح باشد.

سؤال 85. محل مسح پاها کجاست و چگونه انجام می شود؟

پاسخ: باید با رطوبتی که از وضو بر کف دست باقی مانده، روی پاها را از سر یکی از انگشت ها تا برآمدگی روی پا مسح کند، و احتیاط مستحب آن است که تا مفصل (جایی که متصل به ساق پا می شود) را نیز مسح کند.

سؤال 86. اگر دست را ثابت نگه دارم و سر یا پا را حرکت دهم تا مسح شوند صحیح است؟

پاسخ: خیر، وضو باطل است و باید دست را بر سر و پاها بکشد، ولی اگر موقعی که دست را می کشد سر یا پا مختصری حرکت کند اشکال ندارد.

سؤال 87. آیا بر سر و پاهای مرطوب و خیس هم می توان مسح کرد؟

پاسخ: محلّ مسح (سر و روی پاها) باید خشك باشد، ولی اگر رطوبت آن به قدری کم باشد که مانع از تأثیر رطوبت دست بر آن نباشد اشکالی ندارد.

سؤال 88. آیا شرایط خاصی در وضو گرفتن وجود دارد؟

پاسخ: با بودن شرایط زیر، وضو صحیح و با نبودن حتّی یکی از آن ها وضو باطل است:

آب وضو پاك باشد (نجس نباشد).

آب وضو و فضایی که در آن وضو می گیرد مباح باشد (غصبی نباشد).

آب وضو مطلق باشد (مضاف نباشد).

ظرف آب وضو مباح باشد.

ظرف آب وضو طلا و نقره نباشد.

اعضای وضو پاك باشد.

مانعی از رسیدن آب به اعضای وضو نباشد.

با قصد قربت و بدون ریا وضو بگیرد.

ترتیب را رعایت کند.

مُوالات (فاصله نینداختن بین اعمال وضو) را رعایت کند.

در کارهای وضو از دیگری کمک نگیرد.

استعمال آب برای او ضرری نداشته باشد.

برای وضو گرفتن وقت باشد.

سؤال 89. اگر کسی نتواند وضو بگیرد تکلیفش چیست؟

پاسخ: کسی که نمی تواند وضو بگیرد، باید با کمک شخص دیگر وضو بگیرد، ولی خود او باید نیت وضو کند.

سؤال 90. اگر فردی به دلیل شکستگی یا زخم نتواند وضو بگیرد تکلیفش چیست؟

پاسخ: هرگاه زخم یا دُمَل یا شکستگی در صورت و دست هاست و روی آن باز است، اگر آب ریختن روی آن ضرر دارد، کافی است اطراف آن را بشوید، ولی اگر کشیدن دستِ تر بر آن ضرر ندارد باید دستِ تر بر خود آن نیز بکشد و اگر ضرر دارد مستحب است پارچه پاکی روی آن بگذارد و دستِ تر روی آن بکشد.

سؤال 91. اگر محل شکستگی در گچ باشد یا محل زخم بسته باشد تکلیف چیست؟

پاسخ: چنانچه باز کردن آن ضرر و مشقت زیادی ندارد و آب هم برای آن مضر نیست، باید آن را باز کند و وضو بگیرد، در غیر این صورت اطراف زخم یا شکستگی را بشوید و احتیاط مستحب آن است که روی جبیره را نیز مسح کند و اگر جبیره، نجس است یا نمی شود روی آن دستِ تر بکشد، پارچه پاکی را بر آن ببندد و دستِ تر روی آن بکشد.

سؤال 92. اگر اعضای که در وضو باید بشوید شکسته باشد یا زخم شده باشد، می تواند به جای وضو، تیمم کند؟

پاسخ: هرگاه جبیره تمام صورت یا تمام یکی از دست ها را گرفته

باشد، باید بنا بر احتیاط، هم وضوی جبیره ای بگیرد و هم تیمم کند، همچنین اگر جبیره تمام اعضای وضو را گرفته باشد.

سؤال 93. نمازهایی که با وضوی جبیره ای به جا آورده ایم کافی است یا باید بعد از بهبودی، دوباره بخوانیم؟

پاسخ: نمازهایی که با وضو یا غسل جبیره ای می خوانند اعاده ندارد، مگر این که قبل از پایان وقت نماز، عذر برطرف شود، در این جا بنا بر احتیاط واجب، نماز را اعاده کنند.

سؤال 94. برای انجام چه کارهایی داشتن وضو واجب است؟

پاسخ: انسان باید برای نماز (به جز نماز میت) و برای طواف کعبه و برای تماس بدن با نوشته قرآن و اسم خداوند وضو بگیرد. و همچنین کسی که وضو ندارد نباید جایی از بدن خود را به این نوشته ها برساند:

* خط قرآن، ولی ترجمه آن اشکال ندارد.

* اسم خداوند به هر زبانی که نوشته شده باشد، مانند «الله»، «خدا»، «god» .

* نام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامان علیهم السلام و نام حضرت زهرا علیهم السلام اگر بی احترامی به آن ها باشد.

سؤال 95. وضو چگونه باطل می شود؟

پاسخ: اگر یکی از امور زیر از انسان سر بزند وضو باطل می شود:

* خارج شدن ادرار یا مدفوع یا باد معده و روده.

* خواب، چنانچه گوش نشنود و چشم نبیند.

* چیزهایی که عقل را از بین می برد مانند دیوانگی، مستی، بیهوشی. (بنابر احتیاط واجب).

* استحاضه زنان.

* آنچه سبب غسل شود مانند جنابت و مسّ میّت و مانند آن.

سؤال 96. در وضو چند بار می توان دست ها را شست؟

پاسخ: احتیاط واجب ترك مرتبه دوّم است، و مرتبه سوّم و بیشتر حرام است. منظور از مرتبه اوّل آن است که تمام عضو را بشوید خواه با يك مشت آب باشد یا چندین مشت، وقتی که تمام شد يك مرتبه حساب می شود.

سؤال 97. کسانی که دچار بیماری خروج بی اختیار بول یا خروج بی اختیار باد از شکم هستند تکلیفشان چیست؟

پاسخ: چنانچه می داند که از اول تا آخر وقت نماز، به مقدار وضو گرفتن و نماز خواندن مهلت پیدا می کند باید نماز را در همان وقت مهلت بخواند و به واجبات نماز، قناعت کند. والا وظیفه آن است که يك وضو بگیرد و فوراً مشغول نماز شود و اگر در وسط نماز چیزی خارج شد اعتنا نکند و نماز را بخواند إن شاء الله صحیح است؛ حتّی اگر بین دو نماز فاصله زیادی نیندازد با همان يك وضو می تواند هر دو نماز را بخواند.

سؤال 98. آیا هر موقع از روز که وضو بگیریم، با همان می توان نماز خواند یا باید جداگانه وضو گرفت؟

ص: 39

پاسخ: در هر زمانی می تواند وضو را به نیت طهارت بگیرد و با آن هر نمازی بخواند اما احتیاط آن است که اگر به نیت نماز واجب وضو می گیرد نزدیک وقت نماز باشد (مثلاً 10 الی 15 دقیقه قبل از اذان).

احکام تیمم

سؤال 99. چه زمانی باید تیمم کرد؟

پاسخ: در این موارد باید به جای وضو و غسل، تیمم کرد:

* دسترسی به آب نداشته باشد.

* آب برای انسان ضرر داشته باشد مثلاً به سبب استعمال آب، بیماری در او پیدا می شود یا بیماری اش شدت می یابد و یا دیر خوب می شود.

* اگر آب را به مصرف وضو یا غسل برساند، خودش یا همسر او یا فرزندانش یا رفیقش و یا کسانی که به او مربوطاند از تشنگی هلاک می شوند یا بیمار می شوند، یا به قدری تشنه می شوند که تحمل آن سخت است (حتی حیوانی هم که در اختیار اوست همین حکم را دارد).

* بدن یا لباس او نجس است و آب بیش از تطهیر و آب کشیدن آن ندارد، و لباس دیگری نیز ندارد.

* وقت به قدری تنگ است که اگر بخواهد وضو بگیرد یا غسل کند، تمام نماز یا مقداری از آن، بعد از وقت خوانده می شود.

سؤال 100. کیفیت انجام تیمم چگونه است؟

پاسخ: در تیمم پنج چیز واجب است:

ص: 40

زدن کف دو دست باهم بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است.

کشیدن هر دو دست بر تمام پیشانی و دو طرف آن، از جایی که موی سر می‌روید تا روی ابروها و بالای بینی.

کشیدن کف دست چپ بر تمام پشت دست راست.

کشیدن کف دست راست بر تمام پشت دست چپ (انگشتان هم جزء کف دست هستند).

سؤال 101. بر چه چیزهایی می‌توان تیمم را انجام داد؟

پاسخ: تیمم بر خاک، ریگ، کلوخ و سنگ، صحیح است، و این‌ها باید پاک باشد و غصبی نباشد.

سؤال 102. چه چیزهایی تیمم را باطل می‌کند؟

پاسخ: کسی که به جای وضو یا غسل تیمم کرده است، اگر یکی از چیزهایی که وضو یا غسل را باطل می‌کند از او سر بزند تیممش باطل می‌شود.

سؤال 103. اگر تیمم کردن برایم راحت تر باشد آیا مجاز هستم به جای وضو یا غسل، تیمم کنم؟

پاسخ: تیمم در صورتی صحیح است که انسان نتواند وضو بگیرد، یا غسل کند بنابراین اگر بدون عذر تیمم کند، صحیح نیست و اگر عذر داشته باشد و برطرف شود مثلاً آب نداشته، و آب پیدا کند، تیمم او باطل می‌شود.

سؤال 104. چه غسل هایی واجب هستند؟

پاسخ: غسل های واجب عبارت اند از:

غسل جنابت (مشترک بین زنان و مردان)

غسل استحاضه (مخصوص زنان است)

غسل حیض (مخصوص زنان است)

غسل نفاس (مخصوص زنان است)

غسل مسّ میت (مشترک بین زنان و مردان)

غسل میت (مشترک بین زنان و مردان)

غسل مستحبی که به واسطه نذر و قسم و مانند آن واجب شده است (مشترک بین زنان و مردان)

سؤال 105. غسل جنابت چه زمانی واجب می شود؟

پاسخ: زمانی که فرد جنب شود و انسان با دو چیز جنب می شود:

اول: جماع (آمیزش جنسی) دوم: بیرون آمدن منی، چه در خواب باشد و چه در بیداری، کم باشد یا زیاد، با شهوت باشد یا بی شهوت.

سؤال 106. منی چه نشانه هایی دارد؟

پاسخ: اگر رطوبتی از انسان خارج شود و نداند منی است یا رطوبت دیگر، چنانچه همراه با «جستن» و «شهوت» باشد آن رطوبت حکم منی دارد و اگر این دو نشانه، یا یکی از آن ها را نداشته باشد حکم منی ندارد.

سؤال 107. چگونه با آمیزش جنسی غسل واجب می شود؟

پاسخ: اگر انسان جماع کند و به اندازه ختنه گاه یا بیشتر داخل شود، مرد و زن هر دو جُنُب می شوند، خواه بالغ باشند یا نابالغ، و منی بیرون آید یا نه. این در صورتی است که جماع در قُبُل باشد و اگر در دُبُر باشد بنا بر احتیاط واجب باید بین غسل و وضو جمع کند.

سؤال 108. اگر زن و شوهر شك کنند که به مقدار ختنه گاه دخول صورت گرفته یا نه، تکلیف چیست؟

پاسخ: اگر شك داشته باشند، غسل بر آن ها واجب نیست.

سؤال 109. انجام چه کارهایی بر فرد جنب حرام است؟

پاسخ: پنج کار بر جُنُب حرام است:

مَسَّ خَطِّ قرآن یا اسم خدا و پیامبران و امامان علیهم السلام، بنا بر احتیاط واجب.

رفتن به مسجد الحرام و مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله، هر چند از يك در داخل و از در دیگر خارج شود.

توقف کردن در مساجد دیگر، اما اگر از يك در داخل و از در دیگر خارج شود، یا برای برداشتن چیزی یا گذاشتن چیزی در آن برود مانعی ندارد و احتیاط واجب آن است که در حرم امامان علیهم السلام هم توقف نکند.

خواندن یکی از آیات سجده، ولی خواندن غیر آیه سجده از سوره سجده دار مانعی ندارد. سوره هایی که سجده واجب در آن است چهار سوره است:

1. سوره سجده (سوره 32). 2. سوره حم (سوره 41). 3. سوره والتّجم (سوره 53). 4. سوره اقرأ (سوره 96).

سؤال 110. منظور از جنب شدن یا همان احتلام زنان چیست؟

پاسخ: هرگاه زنان به اوج لذت جنسی برسند و همزمان رطوبتی از آن‌ها خارج گردد (که غالباً همراه با سستی بدن است) رطوبت مذکور حکم منی دارد و باید غسل جنابت کنند. و در صورت شك وظیفه ای ندارند.

سؤال 111. اوج لذت جنسی در زنان یعنی چه؟

پاسخ: اوج لذت جنسی زن لحظه ای است که بیشترین لذت جنسی را می‌برد و غالباً همراه با سستی بدن است (نوعی بی‌حالی و تمایل به خوابیدن) و بعد از این حالت میل جنسی او کاهش می‌یابد.

سؤال 112. اوج لذت جنسی در مرد چگونه تعریف می‌شود؟

پاسخ: اوج لذت جنسی مرد همراه با جستن منی می‌باشد (حالت جهش داشتن یعنی مانند فواره ای که قطع و وصل می‌شود) البته در مورد مریض (کسی که نوعی ضعف عمومی دارد که باعث کاهش فعالیت‌های بدنی عادی او شده است) لازم نیست که با جستن بیرون آید، بلکه اگر رطوبت هنگامی بیرون آید که به اوج شهوت جنسی که غالباً همراه با سستی بدن است رسیده (نوعی بی‌حالی و تمایل به خوابیدن)، حکم منی را دارد؛ و در صورت یقین به جنابت باید غسل کند والا تکلیفی ندارد.

سؤال 113. اگر زنی در حال حیض جنب شود و یا در حالی که جنب شده ایام حیضش فرا برسد، تکلیفش چیست؟

پاسخ: با غسل جنابت در ایام حیض از جنابت پاك می‌شود

و همچنین غسل های مستحبی را نیز می تواند انجام دهد اما از کارهایی که بر حائض حرام است باید پرهیز کند. همچنین می تواند بعد از پاکی، هر دو را نیت کرده و یک غسل انجام دهد.

سؤال 114. آیا غسل جای وضو را هم می گیرد؟

پاسخ: تمام غسل های واجب و همچنین غسل های مستحبی که با دلیل معتبر ثابت شده (مانند غسل جمعه، غسل احرام، غسل شب های قدر و مانند آن) کفایت از وضو می کند. و وضو بعد از غسل جنابت، بدعت و حرام است.

سؤال 115. آیا رعایت ترتیب در شستن بدن هنگام غسل لازم است؟

پاسخ: غسل ترتیبی به این صورت است که بعد از نیت، نخست سر و گردن، سپس نیمه راست و پس از آن نیمه چپ را می شوید و رعایت این ترتیب، مستحب است. بنابراین اگر همه بدن به هر صورتی شسته شود غسل صحیح است، هر چند توصیه ما این است که در حد توان این ترتیب را رعایت کنند.

سؤال 116. چه چیزهایی موجب باطل شدن غسل می شوند؟

پاسخ: اگر بعد از غسل کاری انجام دهد که سبب وجوب غسل شود (مانند مس میت یا جنابت و امثال آن) باید غسل کند ولی اگر کاری کند که وضو را باطل می کند کافی است برای نماز و کارهایی که نیاز به وضو دارد، وضو بگیرد.

سؤال 117. اگر چند غسل بر ما واجب باشد آیا باید برای هر کدام جداگانه غسلی انجام دهیم؟

پاسخ: اگر چند غسل واجب شده و یا می خواهید غسل های مستحب را هم به جا آورید، می توانید تمام آن ها را نیت کرده و يك غسل انجام دهید.

سؤال 118. کسی که نمی دانسته غسل بر او واجب شده، الان تکلیفش چیست؟

پاسخ: باید نمازهایی را که از زمان وجوب غسل تا انجام اولین غسل واجب و یا اولین غسل مستحبی که با دلیل معتبر ثابت شده (مانند غسل جمعه، غسل احرام، غسل شب های قدر و مانند آن) خوانده، قضا کند. در مورد روزه نیز اگر نمی دانسته جنب یا حائض شده است روزه صحیح است و اگر جنب یا حائض بودن را می دانسته ولی حکم را نمی دانسته (که باید غسل کند) باید روزه را قضا کند ولی کفاره ندارد.

سؤال 119. جنب شدن و احتلام در مورد دختران مجرد چگونه محقق می گردد؟

پاسخ: دختران معمولاً جنب نمی شوند اما هرگاه به اوج لذت جنسی برسند و همزمان رطوبتی از آن ها خارج گردد (که غالباً همراه با سستی بدن است) رطوبت مذکور حکم منی دارد و باید غسل جنابت کنند. و در صورت شك وظیفه ای ندارند.

سؤال 120. حیض چیست و چه نشانه هایی دارد؟

ص: 46

پاسخ: «حیض» که گاهی از آن تعبیر به «عادت ماهانه» می‌کنند خونی است که غالباً در هر ماه چند روزی از رحم خارج می‌شود و زن را در موقع دیدن خون حیض «حائض» می‌گویند. خون حیض نشانه‌هایی دارد: در بیشتر اوقات غلیظ و گرم و رنگ آن تیره یا سرخ است و با فشار و کمی سوزش خارج می‌شود و مدت حیض کمتر از سه روز و بیشتر از ده روز نمی‌شود، حتی اگر مختصری کمتر باشد حیض نیست.

سؤال 121. اگر مدت زمان دیدن خون حیض بیشتر از ده روز بشود تکلیف چیست؟

پاسخ: چنانچه خون حیض (حتی اگر به صورت لکه کم رنگی باشد) از ده روز بگذرد به مقداری که در ماه‌های قبل خون می‌دیده عادت ماهانه قرار می‌دهد، و بقیه حکم استحاضه دارد. و اگر مجموع (پاکی و خون) از ده روز تجاوز نکند همه آن حیض محسوب می‌شود.

سؤال 122. اگر زنی در غیر ایام حیض لکه یا خونی ببیند، چه حکمی دارد؟

پاسخ: چنانچه عادت ماهانه مرتب دارد و خون یا لکه در ایام عادت و یا چند روز قبل از آن دیده شود و سه روز پشت سرهم باشد (هرچند فقط باطن آلوده باشد)، حیض است ولی اگر مجموع خون و لکه‌ها از ده روز بیشتر شود فقط خون‌هایی که در روزهای عادت دیده حیض است و بقیه استحاضه.

چنانچه عادت مرتب ندارد، خون هایی که نشانه های حیض را دارد، حیض است (به شرطی که از سه روز کمتر و از ده روز بیشتر نباشد و فاصله دو حیض کمتر از ده روز نباشد) در غیر این صورت، احکام استحاضه را دارد.

سؤال 123. چه کارهایی بر زن در زمان حیض حرام است؟

پاسخ: 1. تمام عبادت هایی که شرط صحت آن، وضو یا غسل یا تیمم است. 2. کارهایی که بر جنب حرام است. 3. نزدیکی (دخول) هم بر زن و هم بر مرد. اما لذت های دیگر مانعی ندارد. 4. طلاق در این دوران باطل است.

سؤال 124. استفاده از قرص جلوگیری برای قطع عادت ماهانه اشکال دارد؟

پاسخ: در صورتی که ضرر مهمی نداشته باشد اشکالی ندارد، و چنانچه لگه هایی ببیند ولی سه روز اول متصل و پی در پی نباشد حکم استحاضه را دارد.

سؤال 125. خون استحاضه چیست؟

پاسخ: در صورتی که خون، علائم و شرایط حیض را (مانند پیوستگی در سه روز اول) نداشته باشد و بر اثر زایمان و یا زخم و جرح و یا عفونت نباشد در حکم استحاضه است.

سؤال 126. زن مستحاضه چه وظیفه و تکلیفی دارد؟

پاسخ: در استحاضه قلیله زن باید برای هر نماز يك وضو بگیرد

(بنابر احتیاط واجب) و واجب است از سرایت خون به سایر اعضا جلوگیری کند، اما عوض کردن پنبه و دستمال واجب نیست، هر چند احتیاط است. و در استحاضه کثیره واجب است سه غسل انجام دهد: يك غسل برای نماز صبح و یکی برای نماز ظهر و عصر و يك غسل نیز برای مغرب و عشا و باید میان این نمازها جمع کند و احتیاط مستحب آن است که علاوه بر این، برای هر نماز يك وضو بگیرد، قبل از غسل یا بعد از آن.

سؤال 127. آیا زن و شوهر می توانند در ایام استحاضه زن، نزدیکی داشته باشند؟

پاسخ: نزدیکی در زمان استحاضه قلیله مانعی ندارد اما در زمان استحاضه کثیره تنها در صورتی مجاز است که غسل های روزانه را انجام داده باشد.

احکام نماز

سؤال 128. لطفا درباره اهمیت نماز توضیح دهید؟

پاسخ: نماز رابطه انسان با خداست و مایه صفای روح و پاکی دل و پیدایش روح تقوا و تربیت انسان و پرهیز از گناهان است. نماز مهم ترین عبادات است که طبق روایات اگر قبول درگاه خدا شود عبادات دیگر نیز قبول خواهد شد و اگر قبول نگردد اعمال دیگر نیز قبول نخواهد شد. و نیز بر طبق روایات، کسی که نمازهای پنج گانه را به جا می آورد از گناهان پاک می شود همان گونه که اگر شبانه روز پنج

ص: 49

مرتبه در نهر آبی خود را بشوید اثری از آلودگی در بدنش باقی نمی ماند. به همین دلیل، در آیات قرآن مجید و روایات اسلامی و وصایا و سفارش های پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه هدی علیهم السلام از مهم ترین کارهایی که روی آن تأکید شده همین نماز است و لذا ترك نماز از بزرگ ترین گناهان کبیره محسوب می شود.

سؤال 129. آیا مواقعی هست که از خواندن نماز معاف بشویم؟

پاسخ: نمازهای واجب تحت هیچ شرایطی از انسان ساقط نمی شود خواه بر اثر بیماری باشد و یا مستی یا در حال سفر بودن، چه سفرهای زمینی و چه هوایی بلکه در سفرهای فضایی هم باید نماز خوانده شود. اما کسی که در تمام وقت بی هوش بوده، قضا بر او واجب نیست، همچنین کافری که مسلمان شده و زنی که در حال حیض یا نفاس بوده است.

سؤال 130. اگر به دلایلی موفق نشویم نماز بخوانیم تکلیف چیست؟

پاسخ: هرکس نماز واجب را در وقت آن ترك کند باید قضای آن را به جا آورد هرچند در تمام وقت نماز خواب بوده باشد و یا مانند آن.

سؤال 131. آیا هر زمان که خواستیم می توانیم نمازها را بخوانیم؟

پاسخ: از آن جا که هر کدام از نمازهای واجب شبانه روز دارای وقت مشخصی است، هنگامی انسان می تواند مشغول نماز شود که یقین به داخل شدن وقت آن نماز پیدا کند.

سؤال 134. افرادی که با قطار یا کشتی مسافرت می کنند، با توجه به این که در حال حرکت هستند و ممکن است جهت قبله تغییر کند حکم نماز آنان چیست؟

پاسخ: هنگامی که کشتی یا قطار در حال حرکت می باشد و اشخاص اقامه نماز می کنند در صورتی که از قبله منحرف شوند، باید فوراً به سوی قبله تغییر جهت دهند.

سؤال 135. برای جهت یابی قبله چه راه هایی وجود دارد؟

پاسخ: قبله نماهای سالم معمولی برای تعیین قبله خوب است ولی باید با آن آشنا بود و اگر قبله نما نبود از مساجد مسلمین یا قبرستان ها می توان قبله را تشخیص داد و همچنین از شهادت اهل محل و اگر هیچ وسیله ای برای تشخیص قبله نداشت به یکی از چهارطرف نماز می خواند.

سؤال 136. اگر راهی برای یافتن جهت قبله نبود چه کنیم؟

پاسخ: هرگاه راهی برای پیدا کردن قبله وجود نداشته باشد و قبله در میان چهار سمت مختلف مردّد شود يك نماز به يك طرف کافی است، و هرگاه در سه طرف یا دو طرف احتمال وجود قبله را می دهد فقط به سمت آن ها نماز بخواند.

سؤال 137. آیا می توان به گفته افراد درباره جهت قبله اکتفا کرد؟

پاسخ: به گفته صاحب منزل یا مسئول يك مسافرخانه و مانند آن مثل خلبان یا مهماندار هواپیما و امثال آن ها در قطار و کشتی در صورتی که فرد بی مبالاتی نباشد می توان اعتماد کرد.

سؤال 138. جهت قبله در مناطق قطبی چگونه است؟

پاسخ: به سمتی می ایستد که نزدیک ترین فاصله را با مکه داشته باشد و از این جا حکم نماز و روزه در سفرهای فضایی روشن می شود و قبله مسافران فضا آن سمت است که زمین و امتداد آن در آسمان قرار دارد.

سؤال 139. در برخی کشورها اصلاً راهی برای تشخیص دقیق جهت قبله وجود ندارد، تکلیف چیست؟

پاسخ: به همان طرفی که در میان مسلمانان آن جا مشهور به قبله است بایستند اشکالی ندارد.

سؤال 140. نماز خواندن با لباس یا بدن نجس چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر کسی عمداً با لباس یا بدن نجس نماز بخواند نمازش باطل است.

سؤال 141. تکلیف کسی که نجاست بدن یا لباسش را فراموش کرده چیست؟

پاسخ: اگر قبلاً باخبر بوده و فراموش کرده و با آن نماز خوانده باید نماز را اعاده کند، خواه در وسط نماز یادش بیاید، یا بعد از نماز و اگر وقت نماز گذشته باید قضا کند.

سؤال 142. اگر فردی خبر نداشته باشد که بدن یا لباسش نجس است و بعد از نماز بفهمد، آیا نمازش صحیح است؟

پاسخ: آری؛ نمازش صحیح است، خواه در وقت باشد یا بعد از وقت.

سؤال 143. آیا مواردی هست که اجازه داشته باشیم با بدن یا لباس نجس نماز بخوانیم؟

پاسخ: در شش صورت اگر بدن یا لباس نمازگزار نجس باشد نماز او صحیح است:

در جایی که به واسطه زخم یا جراحت و دمل، لباس یا بدن به خون آلوده شده باشد. اگر به گونه ای است که آب کشیدن بدن یا لباس، کار مشکلی است تا وقتی که زخم یا جراحت و دمل خوب نشده می تواند با آن نماز بخواند.

در جایی که خون موجود در لباس کمتر از درهم باشد (درهم تقریباً به اندازه يك «بند انگشت اشاره» است).

هرگاه لباس های كوچك مانند عرقچین و جورابی که نمی توان با آن عورت را پوشانید، نجس باشد نماز با آن ها صحیح است و همچنین انگشتر و عینکی که نجس شده است.

هرگاه دستمال یا لباس نجسی که می توان با آن عورت را پوشانید در جیب نمازگزار باشد نماز او صحیح است و همچنین سایر اشیای نجس.

زنی که پرستار بچه است و نمی تواند برای نماز به آسانی لباس طاهر تهیه کند، هرگاه در شبانه روز يك مرتبه لباس خود را بشوید می تواند با آن نماز بخواند، هرچند لباسش با بول بچه نجس شود، ولی احتیاط آن است که لباس خود را برای اولین نمازی که به جا می آورد آب بکشد.

در جایی که ناچار است با بدن یا لباس نجس نماز بخواند.

سؤال 144. آیا با هر لباسی می توان به نماز ایستاد؟

پاسخ: لباس نمازگزار شش شرط دارد: 1. پاك باشد. 2. غصبی نباشد، بنا بر احتیاط واجب. 3. از اجزای مردار نباشد. 4. از حیوان حرام گوشت نباشد. 5 و 6. اگر نمازگزار مرد است لباس او از ابریشم خالص یا طلا بافت نباشد.

سؤال 145. نماز خواندن با لباسی که آرم صلیب دارد اشکالی دارد؟

پاسخ: جایز نیست و نماز اشکال دارد.

سؤال 146. نماز خواندن با لباس های چرمی صحیح است؟

پاسخ: با لباس های چرمی که از بازار مسلمانان تهیه می شود می توان نماز خواند هر چند شك داشته باشد که از حیوانی است که ذبح شرعی شده یا نه، اما اگر یقین داشته باشد که چرم را از ممالک غیر اسلامی آورده اند و فروشنده يك انسان لایبالی است که درباره آن تحقیق نکرده نماز با آن جایز نیست و اگر نداند چرم از بلاد اسلامی است یا غیر بلاد اسلامی، اشکالی ندارد.

سؤال 147. اگر موی گربه به بدن یا لباس چسبیده باشد، آیا برای نماز مشکلی دارد؟

پاسخ: گربه نجس نیست ولی بودن موی آن بر لباس یا بدن موجب بطلان نماز است.

سؤال 148. نماز خواندن با لباسی که از چرم مصنوعی است اشکالی دارد؟

ص: 55

پاسخ: این ایّام چرم های مصنوعی را با مواد پلاستیکی و مانند آن می سازند و نماز خواندن با آن اشکالی ندارد و هرگاه شك کند که چیزی چرم مصنوعی است یا چرم واقعی یا از حیوان حرام گوشت، یا حیوان مرده، آن هم اشکالی ندارد.

سؤال 149. آیا مکانی که در آن نماز می خوانیم باید خصوصیات مشخصی داشته باشد؟

پاسخ: مکان نمازگزار باید دارای شرایط زیر باشد:

مباح بودن؛ بنابراین کسی که در ملك غصبی یا روی فرش یا تخت غصبی نماز می خواند نمازش اشکال دارد، همچنین نماز در ملکی که منفعت آن متعلق به دیگری است.

استقرار؛ اگر مکان نمازگزار متحرک باشد به گونه ای که نتواند کارهای نماز را به طور عادی انجام دهد، نماز او باطل است، بنابراین، نماز خواندن در کشتی و قطار و مانند آن اگر بتواند کارهای نماز را صحیح انجام دهد اشکال ندارد و اگر به علت تنگی وقت یا ضرورت دیگری ناچار باشد نماز را در کشتی و اتومبیل و مانند آن بخواند و قبله دائماً در حال تغییر باشد باید تا آن جا که می تواند به طرف قبله برگردد و در حال برگشتن به سوی قبله چیزی نخواند.

توانایی انجام واجبات در آن محل.

تقدم مرد بر زن؛ باید در نماز، زن عقب تر از مرد بایستد و جای سجده او از جای سجده مرد کمی عقب تر باشد و الا نماز باطل است.

در این حکم، محرم و غیر محرم تفاوتی ندارند، ولی اگر میان مرد و زن دیوار یا پرده و مانند آن باشد، یا به اندازه ده ذراع (تقریباً 5 متر) فاصله باشد اشکال ندارد.

اگر زن در کنار مرد یا جلوتر بایستد و باهم وارد نماز شوند نماز هر دو باطل است، اما اگر یکی قبلاً وارد نماز شده، نماز او صحیح و نماز دومی باطل است.

بلندتر نبودن محل پیشانی از جای سجده؛ باید محلّ پیشانی نمازگزار از جای ایستادن او به اندازه ای بلند نباشد که از صورت سجده بیرون رود و احتیاط واجب آن است که بیش از چهار انگشت بسته بلندتر یا پست تر نباشد.

مجلس گناه نبودن؛ مثلاً در آن جا که شراب می نوشند، قمار می کنند یا غیبت می نمایند.

سؤال 150. آیا نماز دارای کیفیت خاصی است؟

پاسخ: نماز از یازده جزء تشکیل شده که در اصطلاح، به آنها واجبات نماز می گویند. این واجبات دو گروه هستند: بعضی رکن است و بعضی غیر رکن، رکن چیزی است که اگر آن را به جا نیاورد یا اضافه کند نماز باطل است، خواه عمداً باشد یا از روی سهو و اشتباه، که عبارت اند از: اول: نیت. دوم: تکبیر الاحرام. سوم: قیام در موقع گفتن تکبیر الاحرام و قیام متصل به رکوع، یعنی ایستادن پیش از رکوع.

چهارم: رکوع. پنجم: دو سجده. ولی در واجبات غیر رکنی هنگامی نماز

ص: 57

باطل می شود که آن را عمدتاً کم و زیاد کند و اگر از روی سهو و اشتباه کم و زیاد کند نماز صحیح است که عبارت اند از قرائت، ذکر، تشهد، سلام، ترتیب، موالات.

سؤال 151. در نماز چگونه باید نیت کرد؟

پاسخ: لازم نیست نیت را به زبان آورد و یا در اول نماز از قلب بگذراند، همین اندازه که اگر سؤال کنند: چه می کنی؟ بتواند جواب دهد که برای خدا نماز می خوانم کافی است.

سؤال 152. آیا آرام بودن بدن در هنگام نماز و نداشتن حرکت، لازم و ضروری است؟

پاسخ: آری؛ باید هنگام گفتن تکبیرة الاحرام، قیام و گفتن ذکرهای واجب نماز، بدن آرام باشد و اگر در حالی که مثلاً قدم برمی دارد الله اکبر بگوید باطل است و همچنین در موقع قیام نباید بدن و پاها را حرکت دهد و به طرفی خم شود یا به جایی تکیه کند، ولی اگر از روی ناچاری باشد مانعی ندارد. ولی هرگاه در نماز می خواهد کمی جلو یا عقب رود یا بدن را کمی به طرف راست و چپ حرکت دهد باید چیزی نگوید.

همچنین هنگام گفتن ذکرهای واجب نماز نیز باید بدن آرام باشد و هرگاه در حال حرکت بدن ذکر بگوید مثلاً موقع رفتن به رکوع یا در حال رفتن به سجده تکبیر آن را بگوید، احتیاط آن است که نماز را دوباره بخواند.

سؤال 153. تکلیف کسی که قادر نیست ایستاده نماز بخواند چیست؟

ص: 58

پاسخ: کسی که نمی تواند ایستاده نماز بخواند باید بنشیند، ولی اگر بتواند بایستد و به عصا یا دیوار و مانند آن تکیه کند، یا پاهایش را از هم دور بگذارد باید ایستاده نماز بخواند، مگر این که فوق العاده برای او زحمت داشته باشد، همچنین مادامی که می تواند نشسته نماز بخواند هر چند به چیزی تکیه کند نباید خوابیده نماز بخواند و هرگاه نتواند باید به پهلو راست بخوابد، به طوری که جلوی بدن او رو به قبله باشد و اگر نتواند، به پهلو چپ و اگر آن هم ممکن نیست به پشت بخوابد به طوری که کف پاهای او رو به قبله باشد.

در ضمن کسی که می تواند قسمتی از نماز را ایستاده بخواند واجب است آن مقدار را بایستد و بقیه را بنشیند و اگر نتوانست بخوابد.

سؤال 154. کسی که نماز نشسته می خواند چگونه باید رکوع را به جا آورد؟

پاسخ: برای رکوع باید به قدری خم شود که بگویند رکوع کرده است.

سؤال 155. تکلیف کسی که نمی تواند پیشانی را برای سجده بر زمین بگذارد چیست؟

پاسخ: باید به اندازه ای که می تواند خم شود و مهر یا چیز دیگری را که سجده بر آن صحیح است بر محل بلندتری قرار دهد که پیشانی به آن برسد و کف دست ها و زانوها و انگشتان را به طور معمول بر زمین بگذارد. هرگاه نتواند خم شود باید با سر اشاره کند و الا با چشم ها اشاره می نماید، یعنی آن را به قصد سجده می بندد و به نیت سر برداشتن باز

ص: 59

می‌کند و در هر صورت احتیاط واجب آن است که مهر را بلند کند و بر پیشانی بگذارد، اگر هیچ یک از این‌ها را نتواند احتیاط این است که در قلبش نیت سجده کند.

سؤال 156. اگر در حال نماز سر از روی مهر بلند شود، تکلیف چیست؟

پاسخ: هرگاه پیشانی بی اختیار از جای سجده بلند شود و برگردد، يك سجده حساب می‌شود، چه ذکر سجده را گفته باشد چه نگفته باشد، ولی اگر با اختیار آن را بردارد اگر قبل از ذکر و از روی عمد باشد نمازش باطل است و الا اشکال ندارد.

سؤال 157. برای سجده، پیشانی را باید بر روی چه چیزی قرارداد؟

پاسخ: پیشانی باید روی چیزی قرار گیرد که سجده بر آن صحیح است، از جمله: چوب و برگ درختان، سنگ‌های معدنی مانند سنگ مرمر و سنگ‌های سفید و سیاه و حتی عقیق و همچنین سنگ آهک و سنگ گچ، چه قبل از پخته شدن و چه بعد از آن، و آجر و سفال و سیمان و کاغذی که از چوب ساخته شده باشد. و اگر حائلی در این وسط باشد مانند موی سر یا چرک بودن مهر، به حدی که پیشانی به خود مهر نرسد سجده باطل است، ولی تغییر رنگ مهر اشکالی ندارد.

سؤال 158. هرگاه چیزی که سجده بر آن صحیح است در اختیار ندارد، یا به دلیل گرمی و سردی زیاد نمی‌تواند بر آن سجده کند، تکلیف چیست؟

ص: 60

پاسخ: باید بر لباسش اگر از کتان یا پنبه است سجده کند و اگر از چیز دیگر است (مثلاً از پشم است) بر همان یا بر فرش و اگر آن هم ممکن نیست بر فلزات و اشیای معدنی و اگر مطلقاً چیزی پیدا نمی کند که بتوان بر آن سجده کرد بر پشت دست خود سجده می کند، بنابراین، پشت دست، آخرین چیزی است که می توان بر آن سجده کرد.

سؤال 159. اگر به دلیلی، در بین نماز، مهر از جلوی ما برداشته شود تکلیف چیست؟

پاسخ: هرگاه در اثناء نماز چیزی را که سجده بر آن صحیح است از دست بدهد، مثلاً بچه ای آن را بردارد، چنانچه وقت نماز باقی است نماز را تمام کرده و بنابر احتیاط دوباره می خواند و اگر وقت تنگ است قضا ندارد، در هر دو صورت به ترتیبی که در دو مسأله قبل گفته شد عمل کند.

سؤال 160. سوره های دارای سجده واجب کدام اند؟ و آیا می توان آن ها را در نماز تلاوت کرد؟

پاسخ: چهار سوره از قرآن مجید آیه سجده دارد (سوره سجده، آیه 15 و فصلت، آیه 38 و نجم، آیه 62 و علق، آیه 19) و هرگاه انسان آیه سجده را بخواند یا گوش کند باید فوراً به سجده رود و اگر فراموش کرد، هر زمان یادش آید سجده واجب است و اگر گوش ندهد بلکه آیه سجده به گوشش بخورد، بنابر احتیاط واجب باید سجده کند. و ذکر خاصی هنگام سجده واجب نیست همین که به سجده برود کافی است.

ص: 61

سؤال 161. وظیفه کسانی که دچار بیماری تکرر ادرار یا باد شکم هستند چیست؟

پاسخ: در مورد وضو و نماز، وظیفه چنین کسی این است که يك وضو بگیرد و فوراً مشغول نماز شود و اگر در وسط نماز چیزی از او خارج شد اعتنا نکند و نمازش را بخواند إن شاء الله صحیح است؛ حتی اگر بین دو نماز فاصله زیادی نیندازد می تواند با همان يك وضو هر دو نمازش را بخواند.

سؤال 162. آیا خنده کردن در هنگام نماز اشکال دارد؟

پاسخ: خنده با صدا نماز را باطل می کند، چه عمدی باشد و چه غیر عمد اما تبسم و لبخند نماز را باطل نمی کند. اما هرگاه برای جلوگیری از صدای خنده به خود فشار آورد به طوری که حالش تغییر کند و رنگش سرخ شود و بدن تکان بخورد به گونه ای که از شکل نمازگزار بیرون رود نماز او باطل است و اگر به این حد نرسد اشکالی ندارد.

سؤال 163. اگر در حال نماز به فردی یا چیزی اشاره کنیم، نماز باطل می شود؟

پاسخ: کارهایی که صورت نماز را به هم نمی زنند مانند اشاره کردن با دست، باعث باطل شدن نماز نیستند.

سؤال 164. اگر در حال نماز ذراتی از غذا و مانند آن در دهان باشد اشکالی دارد؟

پاسخ: اگر فرو برد نماز را باطل نمی کند.

سؤال 165. اگر آدامس و مانند آن در دهان باشد و همان طور مشغول نماز باشیم، نماز باطل است؟

پاسخ: در مورد آدامس و امثال آن هرگاه مشغول جویدن باشید برای نماز اشکال دارد ولی اگر در گوشه دهان باشد و جویده نشود نماز صحیح است.

سؤال 166. آیامی توان نماز را رها کرد و به اصطلاح، آن را شکست؟

پاسخ: شکستن نماز واجب عمداً بنا بر احتیاط جایز نیست، ولی برای جلوگیری از ضرر قابل توجه مالی یا بدنی مانعی ندارد، مثلاً اگر جان نمازگزار یا کسی که حفظ جان او واجب است به خطر بیفتد و بدون شکستن نماز رفع خطر ممکن نباشد باید نماز را شکست، همچنین برای حفظ مالی که نگهداری آن لازم است.

سؤال 167. کسانی که زبانشان غیر عربی است تا چه اندازه باید قواعد عربی را در نماز رعایت کنند؟

پاسخ: لازم نیست آنچه را که علمای تجوید برای بهتر خوانی قرآن ذکر کرده اند رعایت کند، بلکه کافی است طوری بخواند که بگویند عربی صحیح است هر چند رعایت دستورات تجوید بهتر است.

سؤال 168. چه مسافرتی موجب شکسته شدن نماز می شود؟

پاسخ: کسی که رفتن و برگشتن او هشت فرسخ (حدود 43 کیلومتر) می شود باید نماز را شکسته بخواند، خواه رفتش چهار فرسخ (تقریباً 21/5 کیلومتر) باشد یا کمتر یا بیشتر، همین اندازه که رفتن

و برگشتن او هشت فرسخ باشد نماز شکسته است، خواه در همان روز و شب برگردد یا فاصله ای بیفتد.

سؤال 169. منظور از شکسته شدن نماز چیست؟

پاسخ: یعنی مسافر با شرایطی باید نمازهای چهار رکعتی خود (ظهر و عصر و عشاء) را در سفر به صورت دو رکعتی بخواند.

سؤال 170. کثیرالسفر به چه کسی گفته می شود؟

پاسخ: چنانچه حداقل یک ماه (هرچند بدون جمعه ها) هر روز مسافر باشد یا حداقل دو ماه و هر ماه سه روز در هفته مسافر باشد (در ماه 12 روز)، نماز این فرد در آن محل و در بین راه کامل است.

سؤال 171. در چه صورتی مکانی که در آن اقامت می کنم، وطن من محسوب می شود؟

پاسخ: چنانچه حداقل یک سال (12 ماه) در آن محل اقامت داشته باشید یا به مدت دو سال، هفته ای سه روز در آن محل اقامت کنید و یا تصمیم به اقامت دائم داشته باشید و (هرچند به صورت پراکنده) حداقل 4 ماه در سال آن جا اقامت کنید.

سؤال 172. چند سالی هست که در خارج از کشور یا دور از وطن خود زندگی می کنم، آیا وطن قبلی من همچنان حکم وطن برایم دارد؟

پاسخ: هرگاه حداقل (هرچند به صورت پراکنده) سالی سه ماه در آن محل اقامت داشته باشید همچنان وطن شما محسوب می گردد.

سؤال 173. در چه صورتی وطن قبلی من دیگر وطن محسوب نمی گردد؟

پاسخ: در صورتی که از آن جا اعراض کرده باشید، و اعراض کردن از وطن به دو شکل محقق می شود: یا در نیت، به این صورت که در مدت طولانی مثلاً برای 5 سال یا بیشتر، از زمان خروج، تصمیم بازگشت به وطن نداشته باشد، و یا در عمل، به این شکل که تصمیم به بازگشت دارد ولی در عمل، بعد از 5 سال به وطن بازنگشته است.

سؤال 174. لطفاً در مورد نماز آیات توضیح دهید؟

پاسخ: نماز آیات در چهار صورت واجب می شود: اول و دوم:

گرفتن خورشید و ماه هر چند مقدار کمی از آن ها بگیرد، خواه کسی بترسد یا نه. سوم: زلزله، خواه کسی بترسد یا نه. چهارم: صاعقه و بادهای سیاه و سرخ و هرگونه حوادث خوفناک آسمانی در صورتی که بیشتر مردم بترسند.

سؤال 175. آیا می توانیم به امام جماعتی که سنی مذهب است اقتدا کنیم؟

پاسخ: طبق روایات متعدّد، می توان از باب «تقیه مداراتی» به آن ها اقتدا کرد و اعاده ندارد. و تفاوتی بین حرمین شریفین و اماکن دیگر نیست؛ ولی اگر این عمل سبب تضعیف شیعیان شود - که در شرایط خاصی است - اقتدا جایز نیست.

ص: 65

سؤال 176. نماز قضا چیست؟

پاسخ: اگر به سبب عذری نتواند نمازش را در وقت آن بخواند باید قضای آن را به جا آورد.

سؤال 177. اگر ندانم چه مقدار نماز قضا بر گردن من است، تکلیف چیست؟

پاسخ: اگر مقدار و تعداد آن را نمی دانند، باید آن مقداری را که یقین دارید قضا شده به جا آورید، و درباره مقدار مشکوک وظیفه ای ندارید.

سؤال 178. وقتی با هواپیما مسافرت می کنم تا هنگام رسیدن به مقصد، هوا روشن می شود برای نماز صبح چه باید کرد؟

پاسخ: در صورتی که می ترسید آفتاب طلوع کند در همان هواپیما به همان حالت که هستید نماز را بخوانید سپس احتیاطاً آن را قضا کنید.

سؤال 179. اگر شخصی به کره ماه برود به کدام طرف نماز بخواند؟

پاسخ: به سمت کره زمین یا امتداد زمین در آسمان.

سؤال 180. نماز خواندن در فضا و در حالت بی وزنی چه حکمی دارد؟ وضو در این حالت چگونه ممکن است؟

پاسخ: در هر حال به مقدار امکان باید ارکان نماز را به جا آورد و اگر وضو ممکن نیست با تیمم نماز می خواند و اگر تیمم هم ممکن نشد بدون وضو و تیمم نماز می خواند و بعداً احتیاطاً قضا می کند.

سؤال 181. اگر فردی به عنوان مثال، نماز صبح را در وطن بخواند و با هواپیما به کشوری برود که هنوز وقت نماز صبح نشده، وظیفه اش چیست؟

ص: 66

پاسخ: در هر روز تنها 5 نماز واجب است؛ و لازم نیست چنین فردی نماز صبح را اعاده کند.

احکام روزه

سؤال 182. برای گرفتن روزه در ماه رمضان چه زمانی باید نیت کرد؟

پاسخ: کافی است که در هر شب از ماه مبارک رمضان برای روزه فردا نیت کند، ولی بهتر است که علاوه بر این، در شب اول ماه، نیت روزه همه ماه را نیز بنماید.

سؤال 183. زمان دقیق نیت کردن چه وقتی است؟

پاسخ: نیت، وقت معینی ندارد، بلکه هر زمانی تا قبل از اذان صبح نیت کند کافی است و همین که برای خوردن سحری برمی خیزد و اگر از او سؤال شود: منظورت چیست؟ بگوید: «قصده روزه دارم» کافی است.

سؤال 184. در روزه مستحبی تا چه زمانی فرصت دارم نیت روزه کنم؟

پاسخ: زمان نیت برای روزه مستحبی در تمام روز نیز ادامه دارد حتی اگر مختصری به مغرب باقی مانده باشد و تا آن موقع کارهایی را که روزه را باطل می کند انجام نداده است می تواند نیت روزه مستحبی کند و روزه او صحیح است.

ص: 67

سؤال 185. آیا کسی که روزه قضا دارد می تواند روزه مستحبی بگیرد؟

پاسخ: کسی که روزه قضای ماه رمضان یا روزه واجب دیگری بر ذمه دارد جایز نیست روزه مستحبی بگیرد و اگر فراموش کند و روزه مستحبی بگیرد چنانچه قبل از ظهر یادش بیاید می تواند نیت خود را به روزه واجب برگرداند، ولی اگر بعد از ظهر باشد روزه او باطل است.

سؤال 186. اگر به اشتباه، در طول روز چیزی بخورم، روزه ام باطل شده است؟

پاسخ: خوردن و آشامیدن از روی سهو و فراموشی روزه را باطل نمی کند.

سؤال 187. گاهی در هنگام خوردن سحری متوجه می شویم که در حال گفتن اذان هستند باید چه کنیم؟

پاسخ: باید آنچه را که در دهان است بیرون آورد و اگر عمداً فرو برد روزه اش باطل است و کفاره نیز دارد.

سؤال 188. آیا تزریق آمپول یا سرم موجب باطل شدن روزه است؟

پاسخ: تمام انواع آمپول های دارویی یا تقویتی که به صورت عضلانی تزریق می شوند و همچنین تزریق واکسن، برای افراد روزه دار اشکالی ندارد ولی تزریق آمپول ها و سرم های وریدی جایز نیست.

سؤال 189. آیا می توان برای برطرف کردن بوی بد دهان، در حال روزه مسواک زد؟

پاسخ: مسواك كردن در حال روزه، مانعی ندارد، ولی اگر رطوبت پیدا کند و مسواك را بیرون آورده و به دهان بازگرداند و رطوبت آن در آب دهان مستهلك نگردد، جایز نیست، و در صورتی که با خمیر دندان مسواك کند، باید دهان را بعد از آن کاملاً بشوید.

سؤال 190. آیا فرو بردن اخلاط روزه را باطل می کند؟

پاسخ: فرو بردن اخلاط سر و سینه تا به فضای دهان نرسیده اشکال ندارد، اما اگر داخل فضای دهان شود احتیاط واجب آن است که آن را فرو نبرد.

سؤال 191. در مناطقی که طول روز بسیار بلند است وظیفه افراد در مورد روزه چیست؟ لطفاً حکم نماز آن ها را نیز بیان کنید.

پاسخ: در مورد روزه مناطقی که روز یا شب آن ها خارج از وضعیت متعارف است (مثلاً بیش از 18 ساعت) باید روزه خود را مطابق مناطق معتدله در آن زمان به جا بیاورد به عنوان مثال، طول شب و روز تهران یا قاهره را در نظر بگیرد زیرا آن مناطق طلوع و غروب و نصف النهار دارند سپس با افق خود آن را تطبیق کند؛ به تعبیر دیگر، اگر در آن فصل از سال در منطقه معتدله مورد نظر، طول روز 14 ساعت است، او هم 14 ساعت روزه بگیرد به این معنا که از طلوع فجر آن جا شروع کند و 14 ساعت روزه بگیرد و در زمستان که روزهای منطقه معتدله مورد نظر مثلاً 12 ساعت است، باید از طلوع فجر آن جا شروع کند و 12 ساعت روزه بگیرد (مطابق مثال بالا) البته اگر به جا آوردن

ص: 69

روزه کامل برای آن‌ها مشقت ندارد مقدم است. در مورد نماز نیز، در جاهایی که روز زیاد کوتاه نیست، مطابق طلوع و غروب و ظهر آن محل به جا آورد؛ و اگر طول روز زیاد کوتاه باشد، مطابق آنچه در روزه نوشتیم عمل می‌کند.

سؤال 192. اگر خدای ناکرده فرد روزه دار استمنا کند روزه اش چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر روزه دار به قصد بیرون آمدن منی استمنا کند روزه اش باطل می‌شود هر چند منی از او بیرون نیاید.

سؤال 193. اگر فرد روزه دار در خواب جنب شود (منی از او خارج شود) روزه اش باطل است؟

پاسخ: جنابت در خواب، بعد از اذان صبح روزه را باطل نمی‌کند و فقط برای نماز باید غسل کند.

سؤال 194. اگر فرد روزه دار کاری کند که منی از او خارج شود، روزه اش باطل است؟

پاسخ: اگر روزه دار بدون قصد بیرون آمدن منی مثلاً با همسر خود بازی و شوخی کند در صورتی که عادت نداشته باشد که با این مقدار بازی و شوخی منی از او خارج شود روزه اش صحیح است، ولی اگر اتفاقاً منی بیرون آید روزه اش اشکال دارد، مگر این که قبلاً مطمئن بوده که منی از او خارج نمی‌شود.

سؤال 195. اگر روزه دار بی اختیار در آب بیفتد، یا او را در آب

بیندازند و سر او زیر آب رود، یا فراموش کند که روزه است و سر در آب فروبرد، روزه اش باطل می شود؟

پاسخ: در تمام این موارد روزه او باطل نمی شود، ولی اگر فراموش کند که روزه است و سر در آب فروبرد و در همان حال یادش بیاید بنا بر احتیاط واجب باید فوراً سر را از آب بیرون آورد.

سؤال 196. فردی که شب جنب شده اگر غسل نکند می تواند روزه بگیرد؟

پاسخ: اگر شخص جنب عمداً تا صبح غسل نکند بنا بر احتیاط واجب روزه اش باطل است ولی اگر توانایی غسل ندارد یا وقت تنگ است، تیمم کند، اما اگر از روی عمد نباشد روزه اش صحیح است و زنی که از حیض یا نفاس پاک شده و تا اذان صبح غسل نکرده در حکم کسی است که باقی بر جنابت مانده است.

سؤال 197. اگر کارهایی که روزه را باطل می کند از روی فراموشی رخ دهد، چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر روزه دار سهواً یکی از کارهایی را که روزه را باطل می کند انجام دهد و بعد به گمان این که روزه اش باطل شده دوباره یکی از آن ها را عمداً به جا آورد روزه اش باطل نمی شود، ولی احتیاط مستحب قضای آن است.

سؤال 198. اگر فردی کارهایی را که روزه را باطل می کند عمداً و با علم و اطلاع انجام دهد، چه حکمی دارد؟

پاسخ: علاوه بر این که روزه او باطل می شود و قضا دارد، کفاره نیز دارد ولی اگر به دلیل ندانستن مسأله باشد کفاره ندارد، ولی احتیاط واجب آن است که قضا کند. همچنین هرگاه انسان شك دارد که مغرب شده یا نه و سهواً یکی از کارهایی را که روزه را باطل می کند انجام دهد، روزه اش صحیح است.

سؤال 199. کفاره روزه چه چیزهایی است؟

پاسخ: کفاره روزه یکی از این سه چیز است: آزاد کردن يك بنده، یا دو ماه روزه گرفتن، یا شصت فقیر را سیر کردن (اگر به هر کدام يك «مُد» که تقریباً 750 گرم است گندم یا جو یا مانند آن ها بدهد کافی است). و در زمان ما که بنده آزاد کردن موضوعیت ندارد در میان دو کفاره دیگر مخیر است و به جای گندم می تواند آن مقداری نان بدهد که گندم آن به اندازه يك «مُد» است.

سؤال 200. هرگاه هیچ يك از این سه کاری را که برای کفاره گفته شده نتوان انجام داد، تکلیف چیست؟

پاسخ: در این صورت، هر چند «مُد» که می تواند به فقرا اطعام کند و اگر نتواند باید 18 روز روزه بگیرد و اگر نتواند، هر چند روز که می تواند، به جا آورد و اگر نتواند، استغفار کند و همین اندازه که در قلب بگوید: «استغفرالله» کافی است و واجب نیست بعداً که قدرت پیدا کرد کفاره را بدهد.

سؤال 201. برای ادای کفاره روزه تا چه زمانی وقت داریم؟

ص: 72

پاسخ: به جا آوردن کفّاره واجب فوری نیست ولی نباید طوری باشد که بگویند کوتاهی می کند.

سؤال 202. اگر در ماه رمضان بدون آن که تحقیق کند صبح شده یا نه، کاری که روزه را باطل می کند انجام دهد، بعد معلوم شود صبح بوده، تکلیف چیست؟

پاسخ: باید قضای آن روزه را به جا آورد ولی کفّاره ندارد و همچنین اگر بعد از تحقیق شك یا گمان کند که صبح شده است. ولی اگر بعد از تحقیق یقین کند صبح نشده، و چیزی بخورد، بعد معلوم شود که صبح بوده، قضا واجب نیست.

سؤال 203. اگر در این که غروب شده یا نه و یا در این که صبح شده یا نه تردید داشته باشم تکلیف چیست؟

پاسخ: هرگاه انسان شك دارد مغرب شده یا نه نمی تواند افطار کند و اگر افطار کند، هم قضا دارد و هم کفّاره، ولی اگر شك کند که صبح شده یا نه می تواند کارهایی را که روزه را باطل می کند انجام دهد و تحقیق کردن نیز واجب نیست.

سؤال 204. اگر کافری مسلمان شود، آیا باید قضای روزه هایی را که نگرفته به جا آورد؟

پاسخ: اگر کافری مسلمان شود، قضای روزه های گذشته واجب نیست، اما اگر مسلمانی مرتد شود و دوباره برگردد و مسلمان شود روزه های دوران مرتد بودن را باید قضا نماید.

سؤال 205. اگر فردی به دلایلی روزه نگرفته تکلیفش چیست؟

پاسخ: اگر به دلیل عذری نتواند روزه بگیرد باید قضای آن را به جا آورد ولی اگر مقدار و تعداد آن را نمی داند، بایستی آن مقداری را که یقین دارد قضا شده به جا آورد، و درباره مقدار مشکوک وظیفه ای ندارد.

سؤال 206. در صورتی که شخصی بر اثر عذر شرعی نتواند روزه بگیرد، تکلیفش چیست؟

پاسخ: اگر همان عذر یا عذر شرعی دیگری که بلافاصله پس از آن عذر ایجاد شده تا ماه رمضان سال بعد ادامه داشته باشد قضا ندارد، ولی باید برای هر روز فقیری را سیر کند. و اگر عذرش برطرف شود فقط قضای آن را به جا آورد، و چنانچه تا ماه رمضان سال بعد قضای آن را به جا نیاورد، هم قضا دارد و هم سیر کردن فقیر لازم است.

سؤال 207. آیا در ماه رمضان می توان به مسافرت رفت؟

پاسخ: مسافرت در ماه رمضان حرام نیست، ولی اگر برای فرار از روزه باشد مکروه است.

سؤال 208. آیا می توانم در سفر روزه خود را بگیرم؟

پاسخ: در سفر نمی توان روزه گرفت، حتی اگر نذر روزه کند ولی روز آن را معین نسازد نمی تواند آن را در سفر به جا آورد، حتی اگر نذر کند که در سفر روزه بگیرد یا فلان روز را روزه بگیرد، خواه در سفر باشد یا در حضر، این نذر هم صحیح نیست.

سؤال 209. آیا این که روزه دار بعد از ظهر به مسافرت برود یا قبل از ظهر فرقی می کند؟

پاسخ: هرگاه روزه دار بعد از ظهر مسافرت کند باید روزه خود را تمام نماید، اما اگر پیش از ظهر مسافرت کند روزه اش باطل است، ولی قبل از آن که به حدّ ترخص برسد نمی تواند روزه را افطار کند و اگر پیش از آن افطار کند کفّاره بر او واجب است (منظور از حدّ ترخص جایی است که صدای اذان شهر را نشنود، یا به جایی برسد که از نظر مردم شهر پنهان گردد).

سؤال 210. اگر قبل از ظهر به وطن و شهر خود برسم می توانم آن روز را روزه بگیرم؟

پاسخ: هرگاه مسافر پیش از ظهر وارد وطن شود، یا به جایی برسد که قصد ده روز توقّف دارد، چنانچه کاری که روزه را باطل می کند انجام نداده باشد باید روزه بگیرد و اگر انجام داده باشد بعداً قضا کند و مستحبّ است باقی مانده آن روز را امساک نماید، ولی اگر بعد از ظهر وارد شود نمی تواند روزه بگیرد.

سؤال 211. از چه راهی اول ماه را تشخیص دهیم؟

پاسخ: اوّل ماه از پنج طریق ثابت می شود:

1. دیدن ماه با چشم، اما دیدن با دوربین و وسایل دیگری از این قبیل کافی نیست.

2. شهادت عدّه ای که از گفته آن ها یقین پیدا شود (هرچند عادل نباشند)، همچنین هر چیزی که مایه یقین گردد.

3. شهادت دو مرد عادل، ولی اگر این دو شاهد صفت ماه را برخلاف یکدیگر بگویند، یا نشانه هایی بدهند که دلیل بر اشتباه آن هاست به گفته آن ها اول ماه ثابت نمی شود.

4. گذشتن سی روز تمام از اول ماه شعبان که اول ماه رمضان با آن ثابت می شود، یا گذشتن سی روز تمام از اول ماه رمضان که اول ماه شوال ثابت می شود (البته این در صورتی است که اول ماه قبل، از همین طریق ثابت شده باشد).

5. حکم حاکم شرع، به این صورت که برای مجتهد عادل اول ماه ثابت شود و سپس حکم کند که آن روز اول ماه است، در این صورت پیروی از او بر همه لازم است، مگر کسی که یقین به اشتباه او دارد.

سؤال 212. برای تشخیص اول ماه می توان به تقویم ها اکتفا کرد؟

پاسخ: اول ماه به وسیله تقویم ها و محاسبات منجمین ثابت نمی شود، هرچند آن ها اهل اطلاع و دقت باشند، مگر این که از گفته آن ها یقین حاصل گردد، همچنین بلند بودن ماه و دیر غروب کردن آن دلیل بر این نمی شود که شب قبل شب اول ماه بوده است.

سؤال 213. اگر در شهر همسایه ما اول ماه ثابت شود، آیا برای ما همین کافی است یا باید منتظر شویم تا در شهر ما نیز ماه دیده شود؟

پاسخ: اگر در شهری اول ماه ثابت شود برای شهرهای دیگری که به

آن نزدیک اند کافی است و همچنین شهرهای دوردستی که افق آن ها با این شهر متحد است، همچنین اگر در بلاد شرقی ماه دیده شود برای کسانی که در بلاد غربی نسبت به آن ها باشند کافی است (مانند این که اول ماه در مشهد ثابت شود مسلماً برای کسانی که در تهران هستند کافی است ولی برعکس آن کفایت نمی کند).

سؤال 214. چه روزهایی روزه گرفتن حرام است؟

پاسخ: دو روز از سال روزه اش حرام است: عید فطر (اول ماه شوال) و عید قربان (دهم ماه ذی الحجّه).

سؤال 215. اگر مسافر از وطن خود که در آن جا روز آخر ماه مبارك رمضان است به کشوری برود که در آن جا يك روز دیگر از ماه رمضان باقی مانده آیا باید آن روز را روزه بگیرد؟

پاسخ: در مورد روزه دستور به روزه تا پایان ماه است و باید مطابق محلی که در آن است عمل کند و روزه را بگیرد هر چند مجموع روزه هایش 28 یا 31 روز شود.

سؤال 216. در سال های قبل فرموده بودید: تعیین وقت ظهر و نیمه شب در قطب آسان است و در جایی دیگر می فرمایید: برای انجام روزه باید به تعداد ساعت مناطق معتدل از صبح حساب شود. چگونه می توان صبح را در قطب به دست آورد؟

پاسخ: چنانچه از استوا به سمت شمال حرکت کنیم از مدار 67 درجه به بعد اعتدال به هم می خورد. به عنوان مثال، در 67 درجه، اول

تابستان آفتاب يك روز غروب نمی کند و اول زمستان يك روز طلوع نمی کند و هرچه به سمت بالا می رویم اختلاف بیشتر می شود و يك هفته روز و يك هفته شب است و بالاتر از آن، اختلاف به يك ماه می رسد تا نقطه 90 درجه که قطب است و شش ماه شب و شش ماه روز است. از طرفی، در جایی که خورشید غروب نمی کند، نور خورشید در طول روز یکنواخت نیست و فاصله آن با افق تغییر می کند. بنابراین زمانی که خورشید در بالاترین حالت خود قرار دارد ظهر شرعی است و زمانی که در پایین ترین حالت است (هرچند هوا روشن است) نیمه شب شرعی محسوب می شود که به آفتاب نیمه شب معروف است، کافی است از نیمه شب، به مقدار فاصله نیمه شب تا اذان صبح در مناطق معتدل، محاسبه کند و در همان زمان نماز صبح را بخواند و روزه بگیرد.

سؤال 217. درباره قضا و کفاره روزه برای بانوان در هنگام بارداری و شیردهی، خواهشمندم نظر شریفتان را در مورد این احتمالات که به صورت دسته بندی آماده شده است بیان فرمایید.

1. چنانچه روزه در ماه مبارك رمضان و انجام قضای آن تا سال بعد برای خودش ضرر داشته باشد؟
2. چنانچه روزه در ماه مبارك رمضان برای خودش و انجام قضای آن تا سال بعد، برای حمل و یا فرزندش ضرر داشته باشد؟
3. چنانچه روزه در ماه مبارك رمضان برای خودش ضرر دارد و قضای آن را تا سال بعد بدون عذر به جا نیاورد؟

4. چنانچه روزه در ماه مبارك رمضان برای حمل و یا فرزندش و انجام قضای آن تا سال بعد، برای خودش ضرر داشته باشد؟

5. چنانچه هم روزه در ماه مبارك رمضان و هم انجام قضای آن تا سال بعد برای حمل و یا فرزندش ضرر داشته باشد؟

6. چنانچه روزه در ماه مبارك رمضان برای حمل و یا فرزندش ضرر دارد و قضای آن را تا سال بعد بدون عذر به جا نیاورد؟

پاسخ: ج 1: قضا ساقط است و برای هر روز فقیری را اطعام می کند.

ج 2: بنابر احتیاط قضای آن روز را به جا می آورد و برای هر روز فقیری را اطعام می کند.

ج 3 الی 5: قضای آن روز را به جا می آورد و برای هر روز فقیری را اطعام می کند.

ج 6: قضای آن روز را به جا می آورد و برای هر روز دو فقیر را اطعام می کند.

سؤال 218. اول ماه و آخر ماه رمضان را در کشوری مانند هلند که غالباً هوا ابری است و رؤیت ماه ممکن نمی باشد چگونه تشخیص دهیم؟

پاسخ: در صورتی که منجمین مورد اعتماد به طور قطع و یقین خبر دهند، بر طبق آن عمل کنید.

سؤال 219. لطفاً بفرمایید که اگر زنی 5 دقیقه قبل از اذان مغرب بفهمد حیض شده، روزه او باطل است؟

پاسخ: هرگاه بعد از غروب آفتاب باشد روزه او صحیح است.

ص: 79

سؤال 220. با توجه به این که در دعای عید فطر می خوانیم:

«جعلته للمسلمین عیداً» آیا قائل شدن به عید واحد در کلیه بلاد اسلامی صحیح است؟

پاسخ: با توجه به اختلاف افق ها نمی توان عید واحد قائل شد، به ویژه گاهی که ما نماز عید می خوانیم ولی در منطقه دیگری از دنیا هنوز شب است.

سؤال 221. اینجانب با یکی از باشگاه های فوتبال اروپا قرارداد امضا کرده ام که در طول يك سال در اختیار آن تیم باشم. قاعدتاً باید در تمام برنامه های ورزشی و تمرین های سخت بدنی، که لازمه پیروزی تیم در مسابقات آتی است، تابع باشم. از آن جا که بخشی از تمرینات سخت بدنی در ماه مبارك رمضان واقع خواهد شد، و امکان انجام آن با زبان روزه میسر نیست، و از سوی دیگر، مسئول باشگاه می گوید: «شما انسان متدین و مؤمنی هستید، و ما میلیون ها خرج شما کرده، و وقت شما را از قبل خریده ایم، و در صورت خودداری شما از شرکت در تمرینات و شکست تیم، از شما راضی نیستیم و با توجه به این که شما در این سال از ما حقوق می گیرید، و متعهد به ما هستید نباید روزه بگیرید». آیا می توانم براساس قرارداد با آن باشگاه، و به منظور انجام تعهدم به آن تیم، برای پیروزی در مسابقات - که مستلزم افطار روزه است - روزه نگیرم، و سال بعد قضا کنم؟

ص: 80

پاسخ: در شأن يك مسلمان نیست که اقدام به عقد چنین قراردادی کند زیرا این قرارداد شرعاً باطل است، و باید به دیگران گفت که عقیده مذهبی ما چنین اجازه ای را نمی دهد. و اگر راهی ندارید، می توانید روز اول را به مسافرت مثلاً يك ساعته بروید و برگردید، و قبل از ده روز باز هم سفری مانند آن انجام دهید. البته به شرط این که بخواهید مدتی طولانی مثلاً يك سال، در آن محل بمانید.

سؤال 222. اگر انسان افسرده باشد، نه از نوع بسیار شدید بلکه از نوعی که دکترها و روانشناسان تشخیص افسردگی دهند و در این مدت نمازش را عمداً ترك کند و روزه هم نگیرد و به خدا بدگمان شود و از رحمت او مأیوس گردد و کشف حجاب کند، در حالی که عقلش سر جایش است و آگاه و عاقل است، حکمش چیست؟

پاسخ: انسان باید همیشه به خداوند قادر مهربان امیدوار باشد و آنچه را که او دستور داده، از نماز، روزه، حجاب، یا سایر وظایف دینی، انجام دهد و از رحمت واسعة او مأیوس نباشد، که ناامیدی از گناهان کبیره است و هیچ کس حق ندارد به بهانه افسردگی وظایف شرعی خود را ترك کند مگر این که بر اثر بیماری افسردگی عقل و هوش خود را از دست بدهد.

سؤال 223. آیا تزریق خون و اهدای خون روزه را باطل می کند؟

پاسخ: تزریق خون روزه را باطل می کند اما باید تا آخر روز از کارهایی که روزه را باطل می کند خودداری نماید و احتیاطاً قضای آن

روز را نیز به جا آورد. اما اهدای خون و انجام آزمایش خون مانعی ندارد ولی با توجه به این که باعث ضعف می شود کراهت دارد.

سؤال 224. آیا تزریق سرم در حال روزه اشکالی دارد؟

پاسخ: تزریق سرم های وریدی (که در رگ تزریق می شوند) جایز نیست.

سؤال 225. اگر روزه دار در حال روزه عمل دیالیز انجام دهد، روزه اش باطل است؟

پاسخ: در صورتی که چیزی از خون کم شود روزه صحیح است؛ ولی در صورت اضافه کردن چیزی به خون و یا تعویض خون احتیاط آن است که قضای آن روز را به جا آورد.

سؤال 226. تکلیف دختران تازه به بلوغ رسیده که از نظر جسمی ضعیف هستند درباره روزه چیست؟

پاسخ: دختران با تمام شدن نه سال قمری بالغ می شوند، ولی چنانچه قادر بر انجام برخی از تکالیف مانند روزه نباشند، انجام آن برای آن ها واجب نیست. و اگر تا ماه رمضان سال بعد قادر بر قضای آن هم نباشند، قضا نیز ندارد، ولی برای هر روز باید فقیری را سیر کنند.

سؤال 227. اگر پزشك بگوید: روزه نگیر، تکلیف چیست؟

پاسخ: این مسأله دو صورت دارد: گاه برای طبیب خوف ضرر حاصل می شود، یعنی احتمال قابل توجهی نسبت به زیان داشتن روزه برای او حاصل می شود، در این جا می تواند همان را به بیمار منتقل کند،

چنانچه بیمار از قول طیب خوف ضرر پیدا کرد روزه را ترك می کند.

صورت دوم آن است که احتمال ضعیف و کم رنگی باشد، در این جا پزشك نمی تواند ترك روزه را به بیمار توصیه کند.

احکام اموات

سؤال 228. در صورتی که قبرستان مسلمان ها (در خارج از کشور) در جوار قبرستان مسیحی ها واقع شود، چه حکمی دارد؟ بدین شکل که قبرستان مسلمان ها به صورت واحد جداگانه ای، دیوار احاطه، در ورودی، و دیگر تسهیلات مختص به خود داشته باشد.

پاسخ: اشکالی ندارد.

سؤال 229. هرگاه قبور را با سنگ های مرمر، یا سیمان فرش کنند، و چند متر پارچه روی قبر بیندازند تا مندرس و کهنه نشود، چه حکمی دارد؟ آیا این کارها برای میت منفعت دارد؟

پاسخ: این کارها خرج های اضافی است که برای میت سودی ندارد مگر در مواردی که تعظیم شعائر ایجاب می کند.

سؤال 230. لطفاً به سؤالات زیر پاسخ فرمایید:

الف) آیا می توان فرد بهایی را در قبرستان مسلمانان دفن کرد؟ اگر دفن شده باشد چه باید کرد؟

ب) آیا می توان فرد غیر مسلمانی را در قبرستان مسلمانان دفن کرد؟ اگر دفن شده باشد تکلیف چیست؟

ص: 83

ج) آیا دفن فرد مسلمان در قبرستان سایر ادیان مانند اهل کتاب یا کفار، صحیح است؟ اگر دفن شده باشد چه باید کرد؟

پاسخ: مرد و زن مسلمان را در قبرستان غیر مسلمانان و بالعکس نباید دفن کرد و اگر دفن شده باشند و محذوری برای انتقال جسد وجود نداشته باشند باید انتقال دهند.

سؤال 231. در برخی از کشورها رسم بر این است که قبر میّت بعد از گذشت سی سال برای دفنِ میّت تازه مورد استفاده قرار می گیرد. آیا نبش قبر بعد از مدّت فوق اشکال دارد؟

پاسخ: در صورتی که مسلّم شود آثار میّت در این مدّت به کلی از بین رفته، مانعی ندارد.

سؤال 232. زن مسلمانی که بچّه مسلمان 7 ماهه ای در شکمش بوده فوت کرده است، بعضی می گویند که باید آینه ای پشت مادر قرار دهند تا انعکاس صورت بچه به طرف قبله باشد آیا این کار لازم است؟

پاسخ: رو به قبله بودن مادر کافی است و گذاشتن آینه معنا ندارد.

احکام حج

سؤال 233. گفته شده که یکی از واجبات بر هر مسلمان عبارت است از حج و به جا آوردن مناسک حج، لطفاً بگویید که حج چیست و چه زمانی باید آن را به جا آورم؟

پاسخ: «حج» یعنی زیارت خانه خدا و انجام اعمالی که آن ها را مناسک حج می نامند و در تمام عمر يك بار بر همه کسانی که دارای شرایط زیر باشند واجب است:

1. بالغ بودن 2. عاقل بودن 3. با انجام حج، عمل واجب دیگری که مهم تر از حج است ترك نشود یا کار حرامی که اهمیتش در شرع بیشتر است انجام داده نشود. 4. استطاعت، و آن با چند چیز حاصل می شود:

داشتن زاد و توشه راه و آنچه در سفرش به آن محتاج است و مرکب سواری مورد نیاز، یا مالی که بتواند به وسیله آن، این ها را به دست آورد. نبودن مانعی در راه و نداشتن ترس از خطر و ضرر برای جان و عرض و مال خویش، بنابراین، اگر راه بسته است یا ترس از خطری دارد حج بر او واجب نیست، ولی اگر راه دیگری دارد هر چند دورتر است لازم است از آن راه به حج رود.

توانایی جسمانی برای انجام مناسک حج.

داشتن وقت کافی برای رسیدن به مکه و انجام مناسک.

داشتن مخارج کسانی که خرج آن ها بر او شرعاً یا عرفاً لازم است.

داشتن مال یا کسب و کاری که بعد از بازگشت بتواند با آن زندگی کند.

سؤال 234. جایی خواندم که حج دارای اقسامی است. لطفاً برایم توضیح دهید.

پاسخ: حج سه نوع است: «حج تمتع»، «حج قران» و «حج افراد».

حج تمتع وظیفه کسانی است که فاصله محل سکونت آن ها تا مکه

معظمه چهل و هشت میل (یعنی حدود هشتاد و شش کیلومتر) یا بیشتر باشد، یعنی برای مردمی که از مکه دور هستند و در کشورها و یا شهرهای دور زندگی می کنند. و حج قرآن و افراد وظیفه اهالی مکه معظمه و کسانی است که منازل آن ها در کمتر از این مسافت قرار داشته باشد.

سؤال 235. اعمال یا همان مناسک حج تمتع به چه شکل به جا آورده می شود؟

پاسخ: در واقع مناسک و اعمال حج تمتع دو بخش دارد که به ترتیب به جا آورده می شوند و مجموع این اعمال مناسک حج را تشکیل می دهد؛ الف: عمره تمتع، ب: حج تمتع.

صورت حج تمتع به طور اجمال چنین است:

الف) عمره تمتع

حتماً باید در ماه های حج (شوال، ذی القعدة و ذی الحجه) انجام شود و از پنج عمل زیر تشکیل می شود:

1. احرام بستن از میقات به قصد عمره تمتع.
2. هفت بار طواف خانه کعبه.
3. دو رکعت نماز طواف نزد مقام ابراهیم.
4. سعی بین صفا و مروه (هفت بار).
5. تقصیر، یعنی کوتاه کردن مقداری از مو یا ناخن، ولی به گرفتن ناخن قناعت نشود.

ص: 86

پس از انجام اعمال پنج گانه فوق، از احرام بیرون می آید، و تمام چیزهایی که به سبب احرام بر او حرام شده بود حلال می شود.

ب) حج تمتع

حج تمتع شامل اعمال زیر است:

1. احرام بستن از مکه.

2. وقوف (توقف کردن) در «عرفات» از ظهر تا غروب روز نهم ذی الحجّه.

3. وقوف در مشعرالحرام و ماندن در آن جا از طلوع فجر روز عید قربان تا طلوع آفتاب.

4. رفتن به منی و رمی جمره عقبه (یعنی هفت سنگ کوچک به محلی که در آخر منی قرار دارد، و نامش «جمره عقبه» است، می زند).

5. قربانی کردن در منی روز عید قربان (دهم ذی الحجّه).

6. حلق یا تقصیر، یعنی تراشیدن موی سر یا کوتاه کردن مقداری از مو یا ناخن، ولی به ناخن تنها قناعت نکند.

با انجام این شش عمل تمام آنچه با احرام بر او حرام شده بود حلال می شود، جز همسر و بوی خوش.

7. هفت دور طواف خانه کعبه (این طواف، طواف زیارت نام دارد).

8. به جا آوردن دو رکعت نماز طواف.

9. سعی (رفت و آمد) میان صفا و مروه.

ص: 87

هنگامی که این سه عمل هم انجام شد، بوی خوش نیز بر مُحرم حلال می شود.

10. طواف دیگری اطراف خانه کعبه به جا می آورد که «طواف نساء» نام دارد.

11. دو رکعت نماز طواف نساء.

با انجام این دو عمل، همسر نیز بر او حلال می شود.

12. بازگشت به منی و اقامت شب یازدهم و دوازدهم (و در بعضی حالات شب سیزدهم) در آن جا.

13. رمی جمرات سه گانه (یعنی زدن هفت سنگ در روز یازدهم و دوازدهم به هر کدام از سه محلی که در منی قرار دارد، و این سه محل، جمره اولی، و وسطی، و عقبه نام دارند).

بعد از ظهر روز دوازدهم با انجام این اعمال، می تواند به مکه بازگردد و حج او تمام است.

سؤال 236. احرام چگونه عملی است و چگونه محقق می شود؟

پاسخ: نخستین اعمال عمره و حج «احرام» است، و واجبات «احرام» سه چیز است: «نیت»، «گفتن لبیک» و «پوشیدن لباس احرام»؛ به عبارتی با رعایت و به جا آوردن این سه عمل، احرام تحقق پیدا می کند.

سؤال 237. آیا لباس شخص مُحرم باید کیفیت خاصی را دارا باشد؟

پاسخ: مردان، باید تمام لباس های دوخته را - حتی لباس های زیر و کوچک - از تن درآورند سپس دو جامهٔ احرام را بر تن کنند به این شکل که یکی را به صورت لنگ دور کمر ببندند، و دیگری را مانند عبا بر دوش بیندازند. همان طور که گفتیم، این حکم مخصوص مردان است.

و بانوان؛ می توانند لباس دوخته بپوشند و بیرون آوردن آن ها و پوشیدن دو تکه پارچهٔ غیر دوخته بر آنان واجب نیست. در واقع همان لباس هایی که بر تن دارند، لباس احرامشان محسوب می شود.

سؤال 238. لباس احرام باید جنس و رنگ خاصی داشته باشد؟

پاسخ: جنس و رنگ خاصی در جامهٔ احرام شرط نیست، اما نباید دوخته باشد.

سؤال 239. آیا لباس احرام باید شرایط خاصی را دارا باشد؟

پاسخ: تمام چیزهایی که در لباس نمازگزار شرط است در دو جامهٔ احرام نیز شرط می باشد بنابراین لباسهای احرام باید پاک باشد، و از اجزای حیوان حرام گوشت، یا ابریشم خالص، و زربفت نباشد. (در این حکم، بنا بر احتیاط واجب، فرقی میان زن و مرد نیست، هر چند در نماز در مورد پارچهٔ ابریشم و زربفت میان زن و مرد تفاوت است).

سؤال 240. اولین نکته در تحقق احرام، نیت است، آیا این نیت باید دارای کیفیت مشخصی باشد؟

پاسخ: نیت احرام چنین است که قصد می کند اموری را که بر فرد مُحَرِّم حرام است بر خود حرام بشمرد، و به دنبال آن به اعمال عمره یا

حج پردازد، و کافی است با در نظر گرفتن این معنا، به زبان، یا در قلبش بگوید: «احرام می بندم برای عمره تمتع از حج واجب (یا مستحب) برای خودم (یا برای کسی که از طرف او نیابت دارم) قربة الى الله» و منظورش از «احرام می بندم» بنا گذاشتن بر تحریم کارهای مزبور بر خویش است، و در احرام حج می گوید: «احرام می بندم برای حج واجب قربة الى الله» و در عمره مفرده می گوید: «احرام می بندم برای عمره مفرده قربة الى الله».

سؤال 241. آیا گفتن لبیک های مشهور که حجاج می گویند از واجبات است؟ چه زمانی و به چه شکلی باید گفته شوند؟

پاسخ: واجب است هنگام احرام و بعد از گفتن نیت، «لَبَّيْكَ هَايَ چَهارگانه» را به عربی صحیح بگوید، و احتیاط واجب آن است که به صورت زیر باشد: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ؛ یعنی خداوندا! اجابت (و اطاعت) می کنم دعوت تو را، و دگر بار هم اجابت می کنم تو را، همتایی برای تو نیست، اجابت می کنم تو را، ستایش تنها سزاوار تو، و نعمت و ملك از آن توست، هیچ همتایی نداری!».

سؤال 242. آیا داشتن طهارت در هنگام احرام لازم است؟

پاسخ: لازم نیست مُحرم به هنگام احرام بستن، از حدث اصغر و اکبر پاک باشد، بنابراین بدون وضو، و در حال جنابت یا حیض، یا نفاس می تواند محرم شود. (البته روشن است که در صورت جنابت

و حیض و نفاس باید خارج از مسجد محرم شود، بلکه غسل احرام بر زن حائض و نفساء نیز مستحب است.

سؤال 243. انجام چه کارهایی بر مُحْرِم، حرام می شود؟

پاسخ: انسان، پس از پوشیدن لباس احرام و نیت و گفتن لبیک، مُحْرِم است و باید تا پایان اعمال عمره، از برخی کارها پرهیز کند که مجموع آن ها بیست و چهار چیز است که چهار مورد آن فقط بر مردان حرام است و دو مورد آن فقط بر بانوان و بقیه آن ها هم بر مردان حرام است و هم بر زنان.

سؤال 244. مُحْرَمَاتِ مَشْرُكِ بَيْنِ زَنْ و مرد در حال احرام کدام اند؟

پاسخ:

1. استعمال عطریات.

2. سر مه کشیدن

3. نگاه در آینه

4. انگشتر به دست کردن برای زینت

5. روغن مالیدن به بدن

6. زدودن مو از بدن

7. ناخن گرفتن

8. بیرون آوردن خون از بدن

9. کندن دندان

ص: 91

10. فسوق (دروغ گفتن و فحش دادن و فخر فروشی)

11. مجادله کردن

12. کشتن حشرات

13. شکار حیوان صحرائی

14. آمیزش یا هر گونه استفاده شهوانی دیگر

15. عقد کردن

16. استمنا

17. کندن درخت یا گیاهی که در محدوده حرم روییده باشد

18. همراه داشتن سلاح.

سؤال 245. کدام دسته از مُحَرّمات فقط برای مردان است؟

پاسخ:

1. پوشیدن جامه دوخته

2. پوشیدن چیزی که تمام روی پا را بگیرد

3. پوشاندن سر

4. قرار دادن سایه بالای سر

سؤال 246. کدام دسته از مُحَرّمات فقط برای زنان است؟

پاسخ:

1. پوشیدن زیور برای زینت.

2. پوشاندن صورت

سؤال 247. طواف را چگونه باید به جا آورد؟

پاسخ: باید طواف را از «حجرالاسود» شروع کند، و به «حجرالاسود» ختم نماید، و همین اندازه که در عرف بگویند از حجرالاسود شروع کرده و به آن خاتمه داده کافی است، و دقت در محاذی بودن اجزای بدن با اجزای حجرالاسود لازم نیست.

سؤال 248. آیا شرایط خاصی در طواف وجود دارد؟

پاسخ: بله، از جمله:

نیت؛ یعنی همان قصد قربت.

طهارت داشتن؛ یعنی وضو داشتن و پاک بودن از جنابت و حیض و نفاس، و این در صورتی است که طواف واجب باشد.

پاک بودن بدن و لباس طواف کننده از هر نجاستی، خواه طواف واجب باشد یا مستحب.

سؤال 249. اگر فردی حج را انجام ندهد تکلیفش چیست؟

پاسخ: هرگاه حج بر کسی واجب شود و انجام ندهد و استطاعتش از دست برود باید از هر طریقی که می تواند حج را به جا آورد، ولو با قرض گرفتن یا اجیر شدن.

سؤال 250. برای حج ثبت نام کرده و در نوبت بودم، الان که نوبتم رسیده توانایی رفتن ندارم تکلیفم چیست؟

پاسخ: هرگاه حج بر کسی واجب نشده باشد و اکنون که نوبتش رسیده به علت بدهی و مشکلات مالی قادر بر رفتن به حج نیست، می تواند فیش خود را مطابق مقررات حکومت اسلامی به دیگری واگذار کند.

ص: 93

سؤال 251. اجازه شوهر جزء شرایط استطاعت است؟

پاسخ: خیر.

سؤال 252. اگر فردی یکی از مواردی را که بر او حرام شده مرتکب شود چه وظیفه ای دارد؟

پاسخ: کفاره هر يك از محرّمات احرام:

کار حرام:

1. جماع (آمیزش)، کفاره: يك شتر (با تفصیلی که قبلاً ذکر شده)
2. استعمال بوی خوش: يك گوسفند (بنابر احتیاط واجب)
3. گرفتن کمتر از ده ناخن: برای هر ناخن يك مدّ طعام (750 گرم)
4. گرفتن تمام ناخن های دست یا پا: يك گوسفند
5. گرفتن تمام ناخن دست و پا در يك مجلس. يك گوسفند
6. گرفتن تمام ناخن های دست و پا در دو مجلس. دو گوسفند
7. قطع درخت یا گیاه حرم: يك گاو (بنابر احتیاط واجب)
8. پوشیدن لباس دوخته حتی در حال ضرورت: يك گوسفند
9. پوشیدن کفش و جوراب برای مردان کفاره ندارد
10. پوشانیدن صورت برای زنان: يك گوسفند (احتیاط مستحب)
11. زیر سایه رفتن برای مردان: يك گوسفند
12. تراشیدن سر یا موهای زیر بغل: يك گوسفند
13. تراشیدن سر در حال ضرورت: تخمیر بین يك گوسفند یا سه روز روزه یا اطعام شش فقیر به دو مدّ طعام

14. زایل کردن موی زیر بغل در حال ضرورت: مانند مورد قبل (بنابر احتیاط واجب)

15. زایل کردن مقداری از موی سر یا صورت یا زیر بغل و مانند آن:

اطعام يك فقير

16. ازدواج: كفاره ندارد

17. اجرای صیغه عقد برای دیگران: كفاره ندارد

18. نگاه یا لمس همسر به قصد لذت: يك گوسفند

19. نگاه یا لمس همسر با انزال: يك شتر (احتیاط واجب)

20. بوسیدن همسر به قصد لذت: يك شتر

21. کشتن حشرات حتی سهواً: مقداری طعام بنابر احتیاط واجب

22. دروغ گفتن، دشنام دادن و تفاخر: استغفار

23. قسم دروغ، برای هر مرتبه: يك گوسفند

24. قسم راست (سه مرتبه): يك گوسفند

25. قسم راست (کمتر از سه مرتبه): كفاره ندارد

26. حمل سلاح: يك گوسفند (بنابر احتیاط واجب)

27. سر مه کشیدن: كفاره ندارد

28. نگاه کردن در آینه: كفاره ندارد

29. پوشیدن زیورآلات: كفاره ندارد

30. استعمال روغنی که بوی خوش دارد: يك گوسفند

31. خارج کردن خون از بدن: كفاره ندارد

32. كشیدن دندان: يك گوسفند (بنابراحتیاط واجب)

33 پوشاندن سر: يك گوسفند (بنابراحتیاط واجب)

34 مالیدن روغن: يك گوسفند (بنابراحتیاط واجب)

سؤال 253. شخصی حدود ده سال قبل برای حج بیت الله الحرام ثبت نام کرد لیکن بعد از چند سال به رحمت ایزدی پیوست. امسال نوبت حج آن مرحوم رسیده است، مستدعی است تکلیف ورثه و بری شدن ذمه آن مرحوم را بیان فرمایید. از طرف دیگر تصرف در این وجه چگونه است؟

پاسخ: اگر راهی برای رفتن به مکه جز بودن در نوبت نداشته چنین کسی مستطیع نشده و وجه مزبور جزء مال الارث است و اگر بخواهند احتیاط کنند می توانند حج میقاتی به مبلغ کم بگیرند مشروط بر این که صغیر نداشته باشد یا اگر صغیر دارد از سهم کبیر بردارند.

سؤال 254. در صورتی که کسی قدرت تهیه فیش حج را به قیمت آزاد داشته باشد ولی این قیمت با نرخ متعارف خیلی متفاوت باشد و مستلزم به تأخیر افتادن نوبت دیگران شود، آیا حج بر او واجب است؟

پاسخ: در صورتی که تفاوت قیمت به صورت اجحاف کلی باشد و یا مایه ضایع شدن حق دیگران گردد مستطیع نیست.

سؤال 255. دستور معظم له در مورد شك در اعمال حج چیست؟

پاسخ: در چنین مواردی قاعده فراغ جاری می شود و عملی که انجام داده و سپس در صحّت آن شك می کند صحیح است و نباید به شك اعتنا کرد.

سؤال 256. در چه صورتی حاجی موظّف است در وطنش قربانی کند؟

پاسخ: در شرایط فعلی قربانی سه حالت دارد:

الف) در صورتی که بتواند در آن جا قربانی کند و در آن جا قربانی را به مصرف برساند: این مقدّم بر هر چیز است.

ب) در صورتی که آن جا قابل مصرف نباشد اما مسلمان بتواند آن را بسته بندی کرده به خارج منی و بلد دیگر بفرستد تا مصرف نیازمندان شود: در صورت عدم امکان روش اوّل، روش دوّم واجب است.

ج) هیچ کدام از دو صورت قبل ممکن نباشد و قربانی ضایع می شود و از بین می رود: پول آن را کنار بگذارند و در ماه ذی الحجّه هنگام بازگشت قربانی کرده و در مصارف آن مصرف کنند، که در این صورت، هیچ اشکالی برای حج آن ها نخواهد داشت و اگر نمی توانند پول قربانی را کنار بگذارند بر ذمه بگیرند.

سؤال 257. این جانب به علت قطع نخاع و عدم کنترل بول و مشکلات دیگر، نمی توانم بدن و لباس احرام خود را پاك نگه دارم، وظیفه ام چیست؟

ص: 97

پاسخ: آن مقدار که می توانید محافظت کنید، و آنچه موجب عُسر و حرج است اشکالی ندارد.

سؤال 258. وظیفه مسلوس (کسی که بی اختیار قطرات بول از او خارج می شود) درباره طواف و نماز طواف چیست؟

پاسخ: اگر در زمان خاصی بیماری اش تخفیف پیدا می کند، به گونه ای که می تواند در آن زمان طواف و نماز طواف را با وضو و بدن پاک به جا آورد، باید این اعمال را در آن زمان انجام دهد و اگر چنین وقتی ندارد، در صورتی که زحمت زیادی نداشته باشد، هر بار که وضویش باطل شد تجدید وضو کند، و اگر زحمت زیاد دارد، برای طواف، يك وضو، و برای نماز هم يك وضو می گیرد، و نایب گرفتن لازم نیست.

سؤال 259. مُحرمی که مبتلا به خروج ریح است (یعنی مرضی دارد که نمی تواند از خارج شدن باد جلوگیری کند) و در طول سال شاید یکی دو ماه بیماری اش تخفیف پیدا کند، ولی نوعاً به فاصله یکی دو دقیقه وضویش باطل می شود، تکلیفش چیست؟

پاسخ: چنانچه نتواند در اثناء طواف وضو بگیرد، یا این کار زحمت زیاد داشته باشد، می تواند برای طواف به يك وضو اکتفا کند، و برای نماز طواف وضوی دیگری بگیرد. هر چند در اثناء طواف و نماز، وضویش باطل شود، و نیازی به گرفتن نایب نیست.

سؤال 260. می‌خواهم به سفر عمره بروم، چه اعمالی در این سفر واجب است؟

پاسخ: اعمال عمره مفرده به ترتیب عبارت اند از:

1. احرام

2. طواف

3. نماز طواف

4. سعی

5. تقصیر

6. طواف نساء

7. نماز طواف نساء

سؤال 261. انجام طواف در طبقات بالای مسجد الحرام چه حکمی دارد؟

پاسخ: طواف در طبقه دوم و پشت بام مسجد الحرام اشکال دارد ولی کسانی که مجبور هستند از آن جا طواف کنند طوافشان صحیح است، و نایب گرفتن لازم نیست.

سؤال 262. آیا می‌توان در حال طواف مقداری استراحت کرد و نشست؟

پاسخ: نشستن در حال طواف واجب، برای رفع خستگی مانعی ندارد ولی احتیاط آن است که موالات عرفی به هم نخورد، یعنی فاصله

ص: 99

زیاد نشود اما نشستن در حال سعی، برای رفع خستگی و مانند آن به هر مقدار مانعی ندارد، خواه در صفا باشد، یا در مروه، یا در میان آن دو.

احکام ازدواج و زناشویی

سؤال 263. آیا ازدواج از واجبات است؟

پاسخ: ازدواج از مستحبات است و اگر کسی بترسد که با ترك ازدواج در حرام بیفتد ازدواج بر او واجب است.

خداوند حکیم در قرآن کریم می فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» (1)؛ «یکی از آیات و نشانه های عظمت خدا این است که همسرانی از جنس شما برای شما آفرید تا آرامش خویش را در کنار آن ها پیدا کنید، و در میان شما محبت و دوستی و رحمت قرار داد، در این، نشانه های بسیاری است برای کسانی که اندیشه می کنند!».

در حدیثی از رسول خدا صلی الله علیه و آله می خوانیم: «مَا بُنِيَ بِنَاءٌ فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ التَّزْوِيجِ (2)»؛ بنایی در اسلام نزد خدا محبوب تر از تزویج نیست».

سؤال 264. چند نوع ازدواج در اسلام داریم؟

پاسخ: به واسطه عقد ازدواج، زن و مرد به هم حلال می شوند و آن بر دو قسم است: ازدواج دائم که همیشگی است و زنی را که به این عقد

ص: 100

1- . سورة روم، آیه 21.

2- . بحار الانوار، ج 100، ص 222.

درمی آید «دائمه» گویند و ازدواج موقت که برای مدت معینی عقد زناشویی می بندند، خواه این مدت کوتاه باشد یا طولانی و آن را «متعّه» و «صیغه» نیز می نامند.

سؤال 265. هدف از ازدواج چیست؟

پاسخ: همان گونه که قرآن می گوید، آن است که زن و مرد در کنار یکدیگر زندگی آرامی داشته باشند (لتسکنوا اليها، سوره روم، آیه 21) و این هدف بدون زندگی مشترك حاصل نمی شود و زندگی توأم با تجرد موجب بدبختی و انواع مشکلات و بیماری هاست ولی زن نباید به صورت برده مرد درآید و اگر کارهای خانه را انجام می دهد باید با میل و رضایتش باشد. البته تقسیم کار براساس رضایت طرفین کار بسیار خوبی است.

سؤال 266. چطور ازدواج صورت می گیرد؟

پاسخ: در عقد ازدواج خواه دائم باشد یا موقت، خواندن صیغه لازم است و رضایت طرفین به تنهایی کافی نیست و صیغه عقد را طرفین یا وکیل آن ها می توانند بخوانند.

سؤال 267. آیا صیغه ازدواج باید حتماً عربی باشد؟

پاسخ: احتیاط آن است که به عربی صحیح خوانده شود، ولی در صورتی که مرد و زن نتوانند صیغه را به عربی بخوانند می توانند به زبان خود بخوانند و گرفتن وکیل برای خواندن صیغه به زبان عربی واجب نیست، ولی باید لفظی بگویند که معنی همان صیغه عربی را بفهمانند.

ص: 101

سؤال 268. در برخی مناطق، دختر و پسر دخالتی در انتخاب همسر ندارند، آیا این کار صحیح است؟

پاسخ: زن و مرد باید از روی اختیار به ازدواج راضی باشند.

سؤال 269. آیا ازدواج سادات با غیر سادات، اشکالی دارد؟

پاسخ: این کار شرعاً اشکالی ندارد، و در زمان حضرات معصومین علیهم السلام و طول تاریخ اسلام فراوان بوده است. ولی چنانچه در منطقه ای بر اثر عدم آگاهی مردم از حکم شرعی، خطر درگیری باشد، از آن صرف نظر کنید.

سؤال 270. ازدواج مردان شیعه با دختران و زنان اهل سنت چه حکمی دارد؟

پاسخ: اشکالی ندارد.

سؤال 271. در مورد ازدواج با مردان اهل سنت، چه می فرمایید؟

پاسخ: در صورتی که برای مذهب زن یا فرزندان آینده اش خطری داشته باشد، جایز نیست.

سؤال 272. آیا در ازدواج اجازه پدر دختر لازم است؟

پاسخ: ازدواج دختر باکره، بدون کسب اجازه ولیّ دختر جایز نیست. منظور از باکره دختری است که قبلاً شوهر نکرده است، خواه عضو بکارت موجود باشد، یا نه.

سؤال 273. حکمت عدم جواز ازدواج مسلمان با کافر چیست؟

پاسخ: معمولاً همسر در برابر دین همسرش آسیب پذیر است

بنابراین نباید با غیر مسلمان ازدواج کرد؛ به علاوه، وضع دینی فرزندان به خطر خواهد افتاد.

سؤال 274. دلیل عدم جواز ازدواج دختر مسلمان با مرد مسیحی یا به طور کلی مرد اهل کتاب چیست؟

پاسخ: با توجه به این که مسلمانان حضرت مسیح علیه السلام را به عنوان يك پیامبر بزرگ می شناسند مشکلی در ازدواج آن ها با زن مسیحی پیدا نمی شود ولی در صورت عکس آن، چون مرد مسیحی احترامی برای پیامبر صلی الله علیه و آله قائل نیست ممکن است مشکلاتی پیش آید.

سؤال 275. ازدواج دائم یا موقت با زنان اهل کتاب چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز است. ولی خالی از کراهت نیست.

سؤال 276. ازدواج موقت با زن بودایی اشکالی دارد؟

پاسخ: جایز نیست.

سؤال 277. دلیل عدم جواز ازدواج زن مسلمان با مرد غیر مسلمان، چیست؟

پاسخ: این حکم دلایل مختلفی می تواند داشته باشد، از جمله این که در ازدواج معمولاً مرد نوعی تسلط و برتری بر زن پیدا می کند و به طور طبیعی اختیاردار زن می شود و این برخلاف آیه شریفه «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً» (1) است که می فرماید: «هیچ گاه 1».

ص: 103

خداوند راهی برای پیروزی و تسلط کافران بر مسلمانان قرار نداده است» از طرفی ازدواج پایه اصلی تکثیر نسل، پرورش و تربیت فرزندان و گسترش جامعه است و محیط تربیتی خانواده در سرنوشت فرزندان فوق العاده مؤثر است، این تأثیر عبارت است از آثار قطعی وراثت، و آثار قطعی تربیت در طفولیت، که غالباً در دامن پدر و مادر پرورش می یابند و در سال هایی که بسیار شکل پذیرند زیر نظر آن ها هستند.

سؤال 278. اگر زن مسلمان با مرد مسیحی ازدواج کند و بعد از ازدواج نیز صاحب فرزند شده باشند، تکلیف چیست؟

پاسخ: به یکدیگر محرم نیستند و باید از یکدیگر جدا شوند و در صورتی که می دانستند این ازدواج باطل است، این فرزند، حکم فرزند نامشروع را دارد و فرزند از او ارث نمی برد اما اگر نمی دانستند، فرزند آن ها مشروع است.

سؤال 279. آیا شرایط شرعی خاصی در ازدواج با اهل کتاب باید رعایت گردد؟

پاسخ: این که ازدواج با زنان معروف به فحشا جایز نیست ولی رعایت دیگر شرایط شرعی از طرف آن ها واجب نمی باشد.

سؤال 280. ازدواج با اعضای فرقه ضالّه بهائیت چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز نیست مگر این که مسلمان شود.

سؤال 281. آیا زنان اهل کتاب هم عده دارند؟

پاسخ: نگه داشتن عده برای همه زنان حتی زنان اهل کتاب لازم است و اگر احتمال دهید که عده نگه می دارد کافی است.

سؤال 282. در خصوص همسرایی اینترنتی نظر شما چیست؟

پاسخ: تا آن جا که اطلاع داریم تاکنون افراد یا گروه های متعددی اقدام به این کار کرده اند، بعضی موفق بوده اند و بعضی با مشکلات مواجه شده اند. ولی به هر حال اگر این کار زیر نظر افراد مطمئن و با رعایت تمام شئون اسلامی، و اخذ مجوز از مقامات ذی صلاح صورت گیرد کار خوبی است و ممکن است جلوی بسیاری از مشکلات ازدواج ها را بگیرد اما با توجه به ظرافت و حساسیت های مسأله، نیاز به برنامه ریزی دقیق دارد.

سؤال 283. نحوه جاری کردن عقد موقت درباره زنان اهل کتاب به چه شکلی است؟

پاسخ: در صورتی که آشنا به عربی نباشد به هر زبانی جایز است ولی باید به آن ها تفهیم گردد که عقد ازدواج در اسلام دو نوع است که يك نوع آن عقد موقت است که در برابر آن هدیه ای پرداخت می شود.

سؤال 284. ازدواج با زنانی که غیر اهل کتاب و منکر خداوند هستند و اصلاً دینی ندارند چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز نیست.

سؤال 285. با ازدواج، زن چه وظایف و تکالیفی را باید رعایت کند؟

پاسخ: زنی که عقد دائم شده بنابر احتیاط نباید بدون اجازه شوهر از خانه بیرون رود یا کاری در خارج خانه انتخاب کند (خواه اجازه لفظی

ص: 105

باشد و یا از قرائن معلوم شود که او راضی است) و بدون عذر شرعی از نزدیکی کردن او جلوگیری نکند.

سؤال 286. مرد در ازدواج چه تکالیفی دارد؟

پاسخ: در عقد دائم بر شوهر واجب است که غذا و لباس و منزل و لوازم دیگر را مطابق معمول برای او تهیه کند (حتی هزینه طیب و دارو و مانند آن) و اگر تهیه نکند بنابر احتیاط بدهکار او خواهد بود، خواه توانایی داشته باشد یا نه.

سؤال 287. در فاصله بین عقد و مراسم عروسی تکلیف نفقه و سایر حقوق بین زن و شوهر چه می شود؟

پاسخ: در این مدت، نه نفقه بر عهده شوهر است و نه لازم است زوجه در کارهایش از شوهر اجازه بگیرد البته طبق رسم و عادت که در محیط ما وجود دارد که دختر قبل از مراسم عروسی در خانه پدر زندگی می کند.

سؤال 288. آیا مواردی هست که اطاعت از شوهر واجب نباشد؟

پاسخ: بله، اگر شوهر با انجام اموری مانند امور زیر مخالفت کند اطاعت از او لازم نیست: واجبات (حج واجب، صلۀ رحم نسبت به پدر و مادر و برادر و خواهر و امثال آن ها به مقدار لازم)، فراگرفتن احکام اسلام مانند رفتن به مسجد و امثال آن، تهیه اجناس ضروری منزل در حالی که مجبور باشد، شرکت در انتخابات و راهپیمایی های ضروری و همچنین مراجعه به طیب.

سؤال 289. حد اطاعت از شوهر تا کجاست؟

پاسخ: اطاعت زن از شوهر مربوط به حقوق زناشویی و بیرون رفتن از منزل است، در کارهای دیگر اطاعت بر او واجب نیست هرچند بهتر است زن و مرد در تمام مسائل با هم تفاهم داشته باشند.

سؤال 290. من خانمی هستم که درآمد مستقلی دارم، آیا باید برای نحوه خرج کردن آن از همسرم اجازه بگیرم؟

پاسخ: خرج کردن اموال شخصی بدون اجازه شوهر اشکالی ندارد.

سؤال 291. در بعضی ازدواج‌ها مهریه سنگینی تعیین می‌کنند، آیا این کار صحیح است؟

پاسخ: مهریه‌های فوق‌العاده سنگین که سفاهت زوج را نشان می‌دهد، یا قرینه بر عدم قصد جدی درباره آن است باطل است و تبدیل به مهرالمثل می‌شود، ولی اصل عقد در هر حال صحیح است.

سؤال 292. حکم وطی در دبر زوجه چیست؟

پاسخ: این کار بدون رضایت زوجه حرام و با رضایت وی کراهت شدید دارد و اشکال پزشکی آن قابل انکار نیست و تکرار آن سبب نوعی انحراف جنسی می‌شود.

سؤال 293. استفاده از فیلم‌ها و مقالات نامشروع برای آموزش روابط جنسی جایز است؟

پاسخ: جایز نیست و در درازمدت آثار نامطلوبی دارد.

سؤال 294. استفاده از اسپری جنسی برای مردان اشکالی دارد؟

پاسخ: در صورتی که ضرر خاصی نداشته باشد اشکالی ندارد ولی در طولانی مدت ضررهایی در پی خواهد داشت.

سؤال 295. آیا در زمان عادت ماهیانه زن هرگونه لذت بردن از زن حرام است یا فقط نزدیکی حرام است؟

پاسخ: استمتاع از همسر در دوران حیض، غیر از نزدیکی حرام نیست.

سؤال 296. تازیانه زدن به همسر جهت تحریک جنسی چه حکمی دارد؟

پاسخ: این کار جایز نیست. کسی که مبتلا به این بیماری است باید تحت درمان پزشک متخصص قرار گیرد.

سؤال 297. من در کشور فرانسه زندگی می کنم. در این جا اکثر دخترها تا سن بالا (سی سال) ازدواج نمی کنند و رابطه جنسی خارج از ازدواج را زنا نمی دانند. قبل از ازدواج هم رابطه جنسی با شخصی در مدت زمانی متفاوت دارند و به این صورت تقریباً تمامی این ها مشهور به زنا می شوند، چون قبل از ازدواج چند سال با هم هستند. اگر این موضوع، مشهور به زنا بودن تلقی می شود، آیا در کل نمی شود با اهل کتاب در این جا ازدواج کرد؟

پاسخ: مشهور به زنا در آن محیطها تعریف خاص خود را دارد و مصادیق آن نیز مشخص است. گمان نمی کنیم تمام آن ها که نوشته اید

مصدق مشهور به زنا باشند. باید از مواردی استفاده کرد که چنین نیستند و اگر بعداً عده نگه ندارند، شما مسئولیتی ندارید.

سؤال 298. من در آینده به کشور مالزی سفر خواهم کرد و از آن جا که شرایط ایجاب می کند، در آن کشور قصد ازدواج موقت دارم. در مورد دختران آن جا آیا حتماً باید درباره این که دین دارند یا خیر، تحقیق کنم؟ خطبه را چگونه باید خواند؟

آیا باید تحقیق کنم که این زوجه شوهر دارد یا خیر؟ چگونه تحقیق کنم؟

پاسخ: آری، لازم است در مورد این که آیا پیرو آیین یهود و نصاری است و شوهر دارد یا نه تحقیق کنید تا ازدواج موقت او جایز باشد.

خواندن صیغه عقد نیز مطابق آنچه در رساله توضیح المسائل نوشته ایم به صورت عربی یا فارسی یا هر زبان دیگری لازم است.

سؤال 299. بعد از اتمام مدت صیغه چگونه می توان آن را تمدید کرد؟

پاسخ: پس از اتمام مدت لازم است دوباره صیغه خوانده شود با تعیین مدت و مهریه.

سؤال 300. اگر شك کردیم که زن جریان نگه داشتن عده را می داند یا خیر و همچنین با این فرض که می داند، آیا باید از او بپرسیم که در عده کسی هست یا نه؟

پاسخ: در صورتی که آن زن ظاهراً مسلمان و آشنا به وظیفه خود

می باشد سؤال کردن واجب نیست، در غیر این صورت احتیاط واجب سؤال کردن است.

سؤال 301. آیا مرد می تواند همسر خود را کتک بزند یا نه؟

ص: 110

اشتغال دارد، می گوید: قصّابی های تاجیک، که گوشت ذبح اسلامی می فروشند، از نظر بهداشتی در سطح بسیار پایینی قرار دارند.

گوشت آن ها دارای انگل و میکروب است، و هر لحظه امکان ابتلا به بیماری های مربوطه (عفونی و انگلی) وجود دارد. اما گوشت هایی که با ذبح غیر اسلامی عرضه می گردد، از تمام جهات تمیز و بسته بندی شده است، و امکان هیچ گونه آلودگی ندارد. حال، کدام يك را انتخاب کنیم؟

پاسخ: در صورتی که واقعاً گوشت های ذبح اسلامی خطرناک باشد، و استفاده از گوشت های غیر ذبح اسلامی جنبه اضطرار داشته باشد، به مقدار ضرورت مانعی ندارد.

سؤال 305. ظرفی که در آن مشروبات الکلی نگهداری می شده است؛ اگر بعد از شستن مورد استفاده قرار گیرد؛ اشکالی ندارد؟ خوردن آبی که داخل آن ریخته می شود چگونه؟

پاسخ: بعد از تطهیر اشکالی ندارد.

سؤال 306. اگر ظرفی داشته باشیم که در آن شراب بوده مانند ظرف ها و بطری های مخصوص شراب، چگونه می توان آن را پاک کرد؟

پاسخ: ظرفی را که با شراب نجس شده، باید با آب قلیل سه مرتبه بشویند و دست در آن بمالند و مستحب است هفت مرتبه شسته شود.

سؤال 307. گوشت هایی که از کشورهای غیر مسلمان وارد می شود چه حکمی دارد؟

پاسخ: چنانچه از بازار مسلمین و از دست مسلمان خریداری شود و احتمال بدهید که خریدار درباره ذبح شرعی آن ها تحقیق کرده، حلال است.

سؤال 308. اگر شخصی در شهری زندگی می کند که در آن هیچ نوع گوشتی با ذبح اسلامی نمی فروشند چه باید بکند؟ آیا خوردن آن حلال است؟ اگر نه برای غذا چه باید کرد؟

پاسخ: فقط به مقدار ضرورت برای حفظ سلامت می توان از گوشت های غیر ذبح اسلامی استفاده کرد.

سؤال 309. اگر در کشوری خارجی، کسی غیر مسلمان برای انسان غذای حلال (مثل ماهی) درست کند (مثلاً رستوران ها که هم ماهی دارند و هم گوشت خوک و حرام)، آیا آن غذا حرام است؟ چون بالآخره دست آشپز که مسلمان نیست با غذا تماس پیدا خواهد کرد.

پاسخ: برای این گونه اشخاص، مانعی ندارد.

سؤال 310. غذاهایی که از دست کفار گرفته می شود چه حکمی دارد؟

پاسخ: در صورتی که احتمال بدهیم این غذاها به وسیله کارخانه ها یا ابزار و آلات یا دستکش تهیه شده، هیچ اشکالی ندارد، ولی هرگاه یقین داشته باشید با دست یا بدن آن ها با رطوبت تماس پیدا کرده احتیاط آن است که در غیر موارد ضرورت اجتناب شود اما در موارد

ضرورت مانند مسافرت هایی که به کشورهای غیر اسلامی می شود و پرهیز از این امور مشکل است، می توانید پرهیز نکنید.

سؤال 311. من در خارج کشور زندگی می کنم. در برخی مواد غذایی افزودنی هایی مانند مارگارین (margarin) امولسیفایر (emulsifier) یا آمینواسید (acid amino) وجود دارد که از نظر علمی، هم از حیوان قابل تهیه است و هم از گیاه ولی بر روی این مواد غذایی مشخص نکرده است که از کدام یک می باشد. حکم استفاده از این مواد غذایی از نظر معظم له چیست؟

پاسخ: استفاده از آن اشکالی ندارد.

سؤال 312. با توجه به این که ما در کشور ژاپن زندگی می کنیم عنایت فرموده حکم خوردن غذاهای دریایی، مانند ماهی و میگو و یا سیب زمینی ای که با روغن حیوانی مانند روغن گاو و یا گوسفند، به جز خوک پخته و سرخ می شوند را در رستوران غیر اسلامی بفرمایید که آیا حلال است یا خیر؟

پاسخ: استفاده از ماهی فلس دار و میگو و همچنین روغن هایی که از شیر حیوان حلال گوشت گرفته باشند اشکال ندارد.

سؤال 313. آیا برای اطمینان از حلال بودن گوشت در خارج از ایران وجود مارک یا برند "حلال" بر روی محصولاتی که در سوپر مارکت ها هستند، کفایت می کند یا شرایط دیگری هم دارد؟

پاسخ: در صورتی که مطمئن باشید آن برچسب واقعیت دارد می توانید از آن استفاده کنید.

سؤال 314. آیا مصرف کردن مواد قندی که دارای ماده alcohol sugar یا شکر الکل هستند با توجه به این که در بازار فراوان اند جایز است یا خیر؟

پاسخ: در صورتی که ماده مست کننده ای نباشد اشکالی ندارد.

سؤال 315. خوردن گوشت کدام يك از جانوران زیر حلال است؟

صدف، حلزون، هشت پا، ماهی مرکب، جت ماهی و خیار دریایی.

قابل ذکر است که این غذاها در کشورهای جنوب شرقی آسیا جزء غذاهای روز و معروف هستند.

پاسخ: از غذاهای دریایی تنها ماهیان فلس دار و میگو حلال است و گیاهان دریایی نیز مانعی ندارد.

سؤال 316. در کشورهای مسیحی آیا می توان از مغازه های اغذیه فروشی مانند پیتزافروشی، غذایی که در آن گوشت به کار نرفته است خرید، و پاك است؟ با توجه به این که احتمال دارد غذا در ظرفی طبخ شود که در آن، گوشت خوك یا گوشت ذبح شرعی نشده طبخ شده باشد.

پاسخ: در صورتی که یقین نداشته باشید مانعی ندارد.

سؤال 317. آیا گوشت دلفین و کوسه حلال است؟

پاسخ: در صورتی که فلس نداشته باشند حلال نیست.

سؤال 318. آیا خرچنگ و لاک پشت دریایی حلال گوشت هستند؟

پاسخ: خرچنگ و لاک پشت حرام گوشت هستند ولی میگو اشکالی ندارد.

سؤال 319. خوردن صدف چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز نیست.

سؤال 320. چرا گوشت خوک حرام است؟ در حالی که مانند گاو و گوسفند دارای سم 2 تکه است و از طرفی با پیشرفت علم پزشکی (شامل واکسن ها و پرورش به خصوص) دیگر مریضی های قرون گذشته را ندارد؟

پاسخ: خوک حتی نزد اروپاییان که بیشتر گوشت آن را می خوردند سمبل بی غیرتی است، و حیوانی است کثیف. این حیوان در امور جنسی فوق العاده بی تفاوت و لاابالی است و با توجه به تأثیر غذا در روحيات که از نظر علم ثابت است، تأثیر این غذا در خصوص لاابالی گری در مسائل جنسی مشهود است. در شریعت حضرت موسی علیه السلام نیز حرمت گوشت خوک اعلام شده است، و در اناجیل، گناهکاران به خوک تشبیه شده اند، و در ضمن داستان ها، مظهر شیطان، خوک معرفی شده است.

بنابراین طبق اصل مسلمی که اشاره شد، گوشت هر حیوانی حاوی صفات آن حیوان است و از طریق غده ها و تراوش آن ها (هورمون ها) در اخلاق کسانی که از آن تغذیه می کنند اثر می گذارد، و شاید یکی از علل بی بندوباری شدید جنسی که در کشورهای غربی حکومت می کند تغذیه از گوشت این حیوان آلوده باشد.

ص: 115

سؤال 321. آیا گوشت کانگورو حلال است؟

پاسخ: حلال است.

سؤال 322. خوردن گوشت زرافه و گوزن چه حکمی دارد؟

پاسخ: اشکالی ندارد.

سؤال 323. ماده کلاژین که در ساختمان استخوان، زردپی، رباط، پوست و جلد حیوانات قرار دارد، به خودی خود و در ساختار طبیعی اش دارای پروتئین های فراوانی است، که تحصیل این پروتئین ها جز با به جوش آوردن آن در آب ممکن نیست. با حرارت مخصوص و قلیایی یا اسیدی کردن کلاژین، و انجام فعل و انفعالات مختلف، در نهایت، این پروتئین ها به «ژلاتین» که يك ماده بدون طعم، بو، رنگ ولی مقوی است تبدیل می شود، و پس از ترکیب این ماده با اسانس های مختلف میوه ای، رنگ های خوراکی، و شکر به صورت ماده خوراکی درآمده، و در ساخت شکلات، کاکائو، شیرینی، بستنی، بیسکویت و مانند آن استفاده می شود.

در اغلب موارد «ژلاتین» از «کلاژین» های موجود در ساختمان بدن گاو یا گوسفند، که بهترین نوع آن می باشد، اخذ می شود، ولی ممکن است از بدن حیوانات حرام گوشت، یا حیوانات حلال گوشتی که ذبح شرعی نشده باشند نیز گرفته شود. با توجه به استحاله شدن کلاژین و تبدیل آن به محصول جدیدی به نام ژلاتین، و این که امروزه این ماده در اکثر مواد خوراکی مورد

ص: 116

مصرف جهانیان موجود است، آیا فرقی بین حیوانات حلال گوشت، یا حرام گوشت، و ذبح شرعی شده یا نشده وجود دارد؟

پاسخ: اولاً: در موارد مشکوک که نمی دانید از چه ماده ای گرفته شده، حکم، حلیت و طهارت است، و جستجو لازم نیست. ثانیاً: اگر یقین داشته باشید از حیوان حرام گوشت، یا حیواناتی که ذبح شرعی نشده اند گرفته شده، هرگاه تغییرات زیادی روی آن داده می شود تا به صورت فعلی درآید، حکم استحاله را دارد، و پاک و حلال است. در غیر این صورت خوردن آن حرام است مگر در موارد ضرورت.

سؤال 324. آیا زدن لیوان های نوشیدنی به یکدیگر باعث حرام شدن نوشیدنی می شود؟ نوشیدنی ای مانند شربت یا دلستر.

پاسخ: تشبه به شراب خواران است و احتیاط آن است که آن را ترك کنند.

سؤال 325. در مورد خمر و مستی (آن چیز که عقل را ضایع کند) حکم مستقل و روشن تحریم در قرآن آمده و قابل قبول است اما در مورد این که الکل وارد بدن شود، تحریمی نداریم.

ماءالشعیرهایی که در يك لیتر 5 تا 8 درصد الکل دارند به هیچ وجه مستی نمی آورند و عقل را ضایع نمی کنند و بی تعادلی و تغییر حالت در انسان ایجاد نمی نمایند. آیا مصرف این نوع نوشیدنی هم که حکم خمر بر آن جاری نمی شود حرام است؟

پاسخ: الکل ممکن است به مقدار کم در بسیاری از مواد غذایی

موجود باشد ولی مادامی که به طور طبیعی مست کننده نباشد و یا زیان آن اثبات نگردد حکم تحریم بر آن جاری نمی شود و اثبات این موضوع بر عهده کارشناسان غذایی است.

سؤال 326. آیا برای زن مسلمان جایز است مشروب روی میز غذاخوری بگذارد، تا کسانی که آن را حلال می دانند مصرف کنند؟

پاسخ: جایز نیست مگر در موارد ضرورت.

سؤال 327. مدتی است متوجه شده ام که بسیاری از شربت های دارویی خوراکی حتی شربت های معمولی برای سرماخوردگی و گلودرد حاوی اتانول (الکل اتیلیک یعنی ماده اصلی مست کننده مشروبات الکلی) هستند. این مطلب و مقدار اتانول در روی شیشه این داروها مانند اکسپکتورانت دیفن هدرامین و دکسترومتورفان درج شده است.

حکم این داروها از لحاظ، حلال بودن، و نجاست و پاکی چیست؟

پاسخ: با توجه به این که این ها در اصل مسکر نیستند و بعد از آمیختن با داروها در آن مستهک می شوند خوردن این گونه شربت ها اشکال ندارد.

احکام خمس

سؤال 328. می دانم که یکی از واجبات، پرداخت خمس است، لطفاً قدری در مورد چستی خمس توضیح دهید؟

ص: 118

پاسخ: نکته ای که قبل از هر چیز - در این بحث - باید به آن توجه داشت این است که:

با مختصر مطالعه در تاریخ و «تعلیمات» اسلام روشن می شود که اسلام تنها يك سلسله دستورات و مقررات اخلاقی و عقاید مربوط به مبدأ و معاد نیست، بلکه حکومتی همراه خود آورد که همهٔ نیازمندی های يك جامعهٔ پاك و مترقی را تضمین می کند و مسلماً یکی از ارکان چنین حکومتی تشکیل «بیت المال» برای رفع نیازمندی های اقتصادی است.

بیت المال اسلامی که از بدو ورود پیامبر صلی الله علیه و آله در مدینه و تشکیل حکومت اسلامی به وجود آمد مشتمل بر اموالی بود که از منابع متعدد گردآوری می شد:

1. از طریق «زکات»

2. از طریق «خمس»

3. از طریق «انفال»

4. از طریق «خراج»

5. از طریق «جزیه»

که هر کدام فصل مشروعی را در فقه اسلام و قوانین و دستورات آن به خود اختصاص داده است.

برنامه و احکام خمس از صدر اسلام تاکنون در جریان است. در قرآن مجید تنها يك جا بحث خمس به میان آمده است (و البته فقط

ص: 119

مسأله خمس نیست که در قرآن در ضمن يك آیه بیان شده، بلکه بسیاری از احکام هستند که در قرآن تنها يك بار به آن ها اشاره شده است و شك نیست که همان يك بار کافی است.)

و آن آیه 41 سوره انفال است: «وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَى أَلْجَمَعَانِ وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (1)؛ «بدانید هر غنیمتی که به دست شما می رسد يك پنجم آن برای خدا و پیامبر و اهل بیت او و یتیمان و مستمندان و واماندگان در راه (از آن ها) می باشد، اگر به خدا و آنچه بر بنده خود در روز جدایی حق از باطل، روز درگیری دو گروه (باایمان و بی ایمان در جنگ بدر) نازل کردیم، ایمان آورده اید و خداوند بر هر چیزی تواناست.»

ولی روایات فراوانی در این زمینه از معصومین علیهم السلام نقل شده است. (2)

سؤال 329. بر چه کسانی پرداخت خمس واجب می شود؟

پاسخ: هرگاه انسان از طریق زراعت یا صنعت یا تجارت یا از طریق کارگری و کارمندی در مؤسسات مختلف درآمدی به دست آورد، چنانچه از مخارج سال او و همسر و فرزندان و سایر کسانی که نفقه آن ها را می دهد زیاد آید، باید خمس (پنج يك) بپردازد.

ص: 120

1- . سوره انفال، آیه 41.

2- . توضیحات بیشتر در زمینه خمس و فلسفه آن را می توانید در کتاب «خمس، پشتوانه بیت المال» مطالعه نمایید.

سؤال 330. آیا فرقی بین مشاغل و درآمدها در مسأله خمس وجود ندارد؟

پاسخ: هیچ تفاوتی میان کسب ها و درآمدهای کسب نیست، ولی اگر انسان چیزی را به عنوان وام از دیگری بگیرد خمس ندارد مگر آن مقدار از وام که اقساط آن پرداخت شده و معادل آن تا پایان سال خمسی موجود باشد. همچنین اموالی که به عنوان ارث به او می رسد مشمول خمس نیست، مگر این که بداند شخص میّت خمس آن را نداده، یا برای سایر اموالش خمس بدهکار است. و اگر مال ارث ترقّی قیمت پیدا کند و سال خمسی بر آن بگذرد مقدار تفاوت آن خمس دارد.

سؤال 331. آیا به چیزهایی که هدیه به ما داده اند خمس تعلق می گیرد؟

پاسخ: چنانچه هدیه تا پایان سال خمسی مورد استفاده قرار نگیرد، و سال خمسی بر آن بگذرد، بنابر احتیاط واجب خمس دارد.

سؤال 332. مبلغی پول به صورت حساب پس انداز در بانک دارم، آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

پاسخ: آری؛ چنانچه سال خمسی بر آن بگذرد باید خمس آن پرداخت گردد.

سؤال 333. سالیانه مبلغی به عنوان مالیات می پردازیم آیا این مالیات همان خمس است؟

پاسخ: مالیات همچون سایر هزینه های زندگی (نظیر هزینه برق

و آب و تلفن و مانند آن) است، و مصرف آن با مصرف خمس متفاوت است، و جایگزین خمس نمی شود.

سؤال 334. مبلغی را به فردی قرض داده ام، آیا باید در زمان محاسبه خمس، آن را در نظر بگیرم؟

پاسخ: قرض اگر قابل وصول باشد (چنانچه مدت دار نباشد) با گذشت سال خمسی مشمول خمس خواهد بود در غیر این صورت جزء درآمدهای سال وصول قرار می گیرد.

سؤال 335. آیا می توانم مبلغ خمس خود را به بستگانم بدهم؟

پاسخ: پدر، مادر، فرزندان (در صورت نیاز و عدم توانایی بر تهیه نفقه) و زوجه، واجب النفقه انسان هستند، و خمس را نمی توان به واجب النفقه داد، اما به فامیل های دیگر اگر نیازمند باشند، با اجازه مجتهد و به مقداری که اجازه می دهد مانعی ندارد.

سؤال 336. با افرادی معاشرت می کنیم که برخی از آن ها اهل پرداخت خمس نیستند آیا اشکالی ندارد از اموال آن ها استفاده می کنیم؟

پاسخ: اگر یقین ندارید خانه یا غذای او از پول غیر مخمس تهیه شده، تصرف در آن مانعی ندارد. و اگر یقین دارید ما به شما اجازه می دهیم تصرف کنید و معادل خمس مقداری را که تصرف کرده اید به سادات نیازمند بپردازید. و اگر تمکن ندارید بر ذمه بگیرید و هر زمان که توانستید، بپردازید.

سؤال 337. لطفاً در مورد سال خمسی و نحوه مشخص کردن آن توضیح دهید؟

پاسخ: آغاز سال برای حساب خمس هر کسی روزی است که اولین درآمد را کسب کرده است، یعنی اگر کسی شروع به تجارت و کسب و صنعت و زراعت و غیر این ها کند، روزی که اولین درآمد برای او حاصل می شود اول سال خمسی اوست و نمی توان با قصد و نیت آن را جلو یا عقب انداخت و اگر بخواهد اول سال را جلو بیندازد باید حساب سال خود را زودتر از موعد معین برسد و خمس خود را پردازد، همان وقت اول سال او خواهد شد.

سؤال 338. آیا به مایحتاج روزمره زندگی خمس تعلق می گیرد؟

پاسخ: هزینه زندگی خمس ندارد، یعنی آنچه انسان از درآمدش در بین سال برای خوراک و پوشاک و مسکن و اثاث خانه و ازدواج و جهیزیه دختر و زیارت واجب یا مستحب و بذل و بخشش و میهمانی و مانند آن هزینه می کند، چنانچه در آن زیاده روی نکرده باشد خمس ندارد و تنها آنچه در آخر سال اضافه می ماند خمس دارد و هرگاه چیزی جزء مئونه سال گردد، مانند خانه و فرش و وسایل دیگر، اگر بعداً آن را بفروشند به آن پول، خمس تعلق نمی گیرد به ویژه اگر بخواهند آن را تبدیل به مثل کنند.

سؤال 339. چندبار بر ما خمس واجب می شود؟

پاسخ: هر مالی که يك بار خمس آن را بدهند دیگر خمس به آن تعلق نمی گیرد، مگر این که نمو کند یا قیمت آن اضافه شود.

سؤال 340. درآمدهای و اموال حلالی دارم که متأسفانه با اموال حرام مخلوط شده و نمی دانم کدام از راه حلال به دست آمده و کدام حرام است، چه کنم؟

پاسخ: هرگاه مال حلال با حرام مخلوط شود به طوری که انسان نتواند آن ها را از هم تشخیص دهد و مقدار مال حرام و همچنین صاحب آن، هیچ کدام معلوم نباشد، باید خمس تمام آن مال را بدهد و بقیه برای او حلال است.

سؤال 341. آیا به طلایی که همسرم دارد خمس تعلق می گیرد؟

پاسخ: طلاهای عصر و زمان ما، که مسكوك به سگّه رایج معامله نیست زکات ندارد، ولی چنانچه مورد استفاده جهت زینت بانوان نباشد، یا اضافه بر شأن و نیاز آن ها باشد، و سال خمسی بر آن بگذرد، خمس دارد. سگّه های بهار آزادی نیز فقط خمس دارد.

سؤال 342. نحوه پرداخت خمس چگونه است؟

پاسخ: خمس را باید دو قسمت کرد: نیمی از آن سهم مبارك امام علیه السلام است و نیم دیگر سهم سادات. سهم سادات را باید به سادات فقیر یا یتیم نیازمند، یا ساداتی که در سفر وامانده اند و نیازمند هستند، داد (هرچند در محلّ خود فقیر نباشند) ولی سهم امام علیه السلام را در زمان ما باید به مجتهد عادل یا نماینده او داد، تا در مصارفی که مورد رضای آن حضرت است از مصالح مسلمین و به ویژه اداره حوزه های علمیّه و مانند آن مصرف کند.

سؤال 343. مبلغی بابت دیه در دستم است، آیا به آن خمس تعلق می‌گیرد؟

پاسخ: دیه خمس ندارد.

سؤال 344. در صورت تعلق خمس به چیزی و اختلاف قیمت خرید با قیمت روز، کدام قیمت میزان است؟

پاسخ: به قیمت روز حساب می‌شود.

سؤال 345. در بعضی از محافل، این بحث مطرح است که آیا مالیات در نظام اسلامی (آن هم گاهی با درصد زیاد) جایگزین خمس و زکات می‌شود؟ و در صورتی که جایگزین نمی‌شود، آیا برای کسانی که خمس و زکات می‌دهند، چاره‌ای اندیشیده شده تا مالیات کمتری (لااقل به میزان خمس و زکات پرداختی) بدهکار باشند؟ به ویژه که در صدر اداره مالیات و اخذ وجوهات، فقیه جامع شرایط نظارت و حضور دارد؟

پاسخ: مسأله مهم این است که مالیات نوعی هزینه کار اقتصادی است. یعنی کسی که فعالیت اقتصادی دارد، از جاّده‌ها استفاده می‌کند، از امنیت بهره می‌گیرد، از رسانه‌های جمعی کمک می‌گیرد، و از دیگر امکانات بهره‌مند می‌گردد. اگر این امکانات نبود، کار اقتصادی ممکن نمی‌شد، یا بهره کمی داشت. بنابراین، وظیفه دارد سهمی از هزینه‌های کارهای عمومی دولت را که در انجام امور اقتصادی او مؤثر است بپردازد، و این يك امر طبیعی است. حال اگر بعد از پرداختن مالیات،

ص: 125

چیز اضافه ای برای او باقی نماند، خمس به او تعلق نمی گیرد، و اگر اضافه بماند 80 درصد آن مال خود اوست، و 20 درصد دیگر که خمس است در حال حاضر عمدتاً صرف مسائل فرهنگ اسلامی، و حفظ عقاید و ارزش ها می گردد، که سود آن عاید مردم می شود. چون اگر حوزه ها نباشد، نسل آینده از اسلام دور و جدا می گردد. بنابراین، اساساً نباید قلمرو مالیات ها را با وجوه شرعی مخلوط کرد.

سؤال 346. این جانب تعدادی وسایل منزل را بدون پرداخت پول از افراد غیر مسلمان دریافت کرده ام. آیا استفاده از آن ها صحیح است یا باید وجه آن را یا خمس آن را بپردازم؟ چگونه باید وجه آن را پرداخت کنم؟

پاسخ: در صورتی که از غیر کفار حربی باشد باید وجه آن را بپردازید مگر این که آن ها رضایت دهند، در این صورت خمس ندارد ولی اگر از کفار حربی بگیری احتیاط آن است که خمس آن را بپردازید.

سؤال 347. با توجه به این که در زمان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله پول رایج، مسکوک بوده و خمس نیز بر مبنای آن تعیین می شده است، آیا می توان هم اکنون درآمد سالانه خود را بر مبنای برابری ارزشش با طلا سنجید و پس از احتساب ارزش واقعی پول، خمس آن را پرداخت کرد؟

پاسخ: معیار، پول موجود در هر کشوری است.

سؤال 348. بنده و شوهرم هر دو در تأمین مخارج خانه سهیم هستیم. آیا خمس مال داخل خانه (مانند مواد خوراکی و...) تنها بر

عهده شوهرم است؟ اگر نه، چگونه سهم هر کس باید محاسبه شود؟ (در ضمن ما از دو مرجع متفاوت تقلید می کنیم).

پاسخ: آنچه در آخر سال در خانه می ماند مشمول خمس است و می توانید تخمین بزنید چه اندازه، از مال شما و چه اندازه از مال همسران است و خمس آن را بپردازید و قاعدتاً خمس آن، مبلغ زیادی نخواهد بود.

سؤال 349. افرادی که در خارج از کشور هستند آیا می توانند دیون خود را از قبیل خمس و زکات و کفاره به نرخ داخل کشور بپردازند؟ اگر برای مدتی به کشور برگشته و در آنجا زندگی کنند هر چند قصد بازگشت به خارج را دارند چگونه؟

پاسخ: در هر دو صورت می توانند به نرخ کشوری که در آن جا مصرف می شود بپردازند.

سؤال 350. فردی که تاریخ سال خمسی خود را فراموش کرده است وظیفه اش چیست؟

پاسخ: می تواند به میل خود، تاریخ جدید انتخاب کرده و مطابق آن عمل کند.

احکام معاملات

سؤال 351. آیا اسلام در خصوص مسائل معاملات هم سخنی دارد؟

ص: 127

پاسخ: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند:

«الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْأً أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ (1)»؛ عبادت، هفتاد جزء است که بهترین آن، دنبال روزی حلال رفتن است (کسب و کار برای به دست آوردن روزی حلال)».

در حدیث دیگری آمده است: «الْعِبَادَةُ عَشْرَةٌ أَجْزَاءُ تِسْعَةٌ مِنْهَا فِي طَلَبِ الْحَلَالِ (2)»؛ عبادت، ده جزء است که نه جزء آن در کار و تلاش برای به دست آوردن روزی حلال است».

سؤال 352. آیا درباره معاملات هم احکامی وجود دارد؟

پاسخ: آری؛ و بر هر مسلمانی واجب است احکام معاملات را به مقداری که معمولاً مورد احتیاج اوست یاد بگیرد و بر علما واجب است این احکام را به مردم بیاموزند.

سؤال 353. معاملات جزء واجبات است؟

پاسخ: کسب و کار و تلاش برای زندگی از طریق تجارت و زراعت و صنعت و مانند آن برای کسانی که مخارج همسر و فرزند خود را ندارند واجب است، همچنین برای حفظ نظام و تأمین احتیاجات جامعه اسلامی، و در غیر این صورت، مستحب مؤکد است، به خصوص برای کمک به فقرا و یا وسعت بخشیدن به زندگی خانواده. 9.

ص: 128

1- . کافی، ج 5، ص 78.

2- . بحار الانوار، ج 100، ص 9.

سؤال 354. چه نوع معاملاتی باطل هستند؟

پاسخ: در موارد زیر معامله باطل است:

خرید و فروش عین نجس یعنی چیزهایی که ذاتاً نجس است بنا بر احتیاط واجب (مانند بول و غائط و خون).

خرید و فروش اموال غصبی، مگر آن که صاحبش معامله را اجازه دهد.

خرید و فروش چیزهایی که در بین مردم مال محسوب نمی شود هر چند برای شخص خاصی ارزش داشته باشد مانند بسیاری از حشرات.

معاملاتی که در آن ربا باشد.

فروختن اجناس تقلبی که خریدار از وضع آن خبر ندارد، مانند فروختن شیر مخلوط با آب، یا روغنی که آن را با پیه یا چیز دیگری مخلوط کرده اند، این عمل را «غش» می گویند و یکی از گناهان کبیره است. از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرمود: «کسی که در معامله با مسلمانان غش کند، یا به آن ها ضرر برساند، یا تقلب و حيله نماید از ما نیست و هر کس با برادر مسلمانش غش کند خداوند برکت را از روزی او می برد و راه معاش او را می بندد و او را به خودش وامی گذارد.

خرید و فروش اعضای بدن مانند کلیه و امثال آن، ولی احتیاط آن است که اگر پولی می خواهند بگیرند در مقابل اجازه برداشتن عضو از بدن شخص دهنده باشد، نه در مقابل خود عضو و اصل این کار در صورتی جایز است که برای دهنده تولید خطر نکند.

ص: 129

سؤال 355. گاهی در باغچه یا گلدان و یا مزرعه از کودهای نجس استفاده می شود، حکم چیست؟

پاسخ: خرید و فروش کودهای نجس اشکال دارد، ولی استفاده از آن ها بی مانع است.

سؤال 356. خرید و فروش خون چه حکمی دارد؟

پاسخ: خرید و فروش خون در عصر و زمان ما که برای نجات مجروحین و بیماران مورد استفاده قرار می گیرد جایز است.

سؤال 357. با توجه به کارایی و اهمیت سگ های شکاری و پاسبان، خرید و فروش آن ها چه حکمی دارد؟

پاسخ: خرید و فروش سگ شکاری و نگهبان، جایز است.

سؤال 358. حکم آن دسته از مواد غذایی و دارویی و امثال آن، که از کشورهای غیر اسلامی می آورند چیست؟

پاسخ: اگر نجس بودن آن ها قطعی نباشد معامله آن ها اشکالی ندارد، مانند این که احتمال دهیم شیر و پنیر و روغن را به وسیله دستگاه می گیرند.

سؤال 359. خرید و فروش گوشت هایی که از ممالک غیر اسلامی می آورند یا از دست کافر گرفته می شود چه حکمی دارد؟

پاسخ: این معامله باطل است، ولی اگر بداند که آن ها از حیوانی است که مطابق دستور شرع یا با نظارت مسلمان ذبح شده اشکال ندارد.

سؤال 360. آیا خریدن چرم هایی که از بلاد کفار می آورند جایز است؟

ص: 130

پاسخ: آری؛ جایز و پاك است، اما نماز خواندن با آن صحیح نیست.

سؤال 361. در کشورهای غیر مسلمان و یا در برخی کشورهای مسلمان که غیر مسلمانان در آن جا زیاد رفت و آمد و یا اقامت دارند، خرید و فروش مسکرات چه حکمی دارد؟

پاسخ: خرید و فروش تمام انواع مسکرات حرام و باطل است.

سؤال 362. خرید و فروش ابزار موسیقی چه حکمی دارد؟

پاسخ: خرید و فروش آلات لهو و لعب مانند تار و ساز حتی سازهای کوچک حرام است، مگر این که از آلات مشترک باشد یا بازیچه باشد و از آلات لهو حساب نشود.

سؤال 363. در برخی کشورها مجسمه سازی رواج دارد، حکم خرید و فروش آن چیست؟

پاسخ: ساخت و خرید و فروش مجسمه اشکال دارد، ولی خرید و فروش صابون و مانند آن، که روی آن ها شکل مجسمه یا نقش های برجسته است اشکالی ندارد.

سؤال 364. گفته می شود رباخواری حرام است، لطفاً برایم توضیح دهید؟

پاسخ: ربا به دو شکل محقق می شود:

نخست: ربای در قرض: هرگاه قرض دهنده شرط کند که زیادت از مقداری که داده بگیرد، ربا و حرام است، خواه جنسی باشد که با وزن و پیمان خرید و فروش می شود یا با عدد، بلکه اگر قرار بگذارد که

بدهکار عملی برای او انجام دهد یا جنس دیگری اضافه کند، همه این‌ها ربا و حرام است، ولی مانعی ندارد خود بدهکار بدون این که شرطی در کار باشد مقداری اضافه کند بلکه این کار مستحب است.

دوم: ربای در معامله: و آن این است که مقداری از جنسی را که با وزن یا پیمانه می‌فروشند به زیادتر از همان جنس بفروشند.

در روایات اسلامی مذمت از ربا بسیار شده است و از گناهان بسیار بزرگ محسوب می‌شود.

سؤال 365. آیا جنسی که می‌فروشند و چیزی که عوض آن می‌گیرند، باید خصوصیات و شرایط خاصی داشته باشد؟

پاسخ: آری؛ چند شرط دارد:

باید مقدار آن معلوم باشد، به وسیله وزن، یا پیمانه، یا شماره و عدد.

توانایی بر تحویل آن داشته باشند، بنابراین فروختن حیوانی که فرار کرده، صحیح نیست، حتی اگر چیزی را به آن ضمیمه کنند (بنابر احتیاط).

صفات و خصوصیات را که در آن هاست و در ارزش جنس و میل مردم به معامله اثر دارد معین نمایند.

شخص دیگری در جنس یا عوض آن حقی نداشته باشد، بنابراین، مالی را که نزد کسی گرو گذاشته اند بدون اجازه او نمی‌توان فروخت و نیز خریدار می‌تواند به جای پول، منفعت ملك خود را بدهد، مثلاً فرشی را از کسی بخرد و در عوض آن منافع يك ساله خانه خود را به او واگذار کند. خریدار و فروشنده در تعیین نرخ کالا آزادند، ولی اگر این

آزادی در مواردی سبب فساد و اختلال نظام اقتصادی جامعه اسلامی گردد، حاکم شرع در چنین مواردی می تواند تعیین نرخ کند و مردم را به آن ملزم سازد.

سؤال 366. بعضی از مسلمانان، حیوانات حرام گوشت، از جمله خوک را شکار کرده، و جهت مصرف پیروان ادیان دیگر به آن ها می فروشند. شکار و خرید و فروش این گونه حیوانات از ناحیه مسلمان ها چگونه است؟

پاسخ: خالی از اشکال نیست.

سؤال 367. نظر شما در مورد "معاملات آتی" چیست؟

پاسخ: در معاملات آتی مبلغ را می پردازند تا اولویت داشته باشند که در سال آینده مثلاً فلان جنس را بخرند، ولی در حال حاضر هیچ معامله ای انجام نمی شود و ممکن است در آینده هم انجام نشود و به عبارت دیگر، حق اولویت خرید را می خرند که این مورد جزء حقوق قابل معامله در اسلام نیست؛ بنابراین، معاملات آتی باطل است و معامله تنها در زمانی که اقدام به خرید کنند حاصل می شود.

سؤال 368. متأسفانه در حال حاضر بعضی از مواد دارویی و آرایشی از روغن خوک و یا ژلاتین حیواناتی که ذبح شرعی نشده اند ساخته می شوند. سؤال این است که اولاً خرید و فروش این مواد جایز است یا خیر؟ و ثانیاً استفاده از این مواد برای غیر از خوردن مانند تزریق کردن و یا چرب کردن دست و صورت جایز است یا نه؟

ص: 133

پاسخ: خرید و فروش آن اشکالی ندارد و همچنین تزریق و چرب کردن دست و صورت با آن اشکالی ندارد ولی برای نماز باید چربی را بشویید. در ضمن، چربی خوک قطعاً نجس است و در مورد ژلاتین اولاً: در موارد مشکوک که نمی دانید از حیوان گرفته اند یا گیاه، حکم، حلیت و طهارت است، و جستجو لازم نیست. ثانیاً: اگر یقین داشته باشید از حیوان حرام گوشت، یا حیواناتی که ذبح شرعی نشده اند گرفته شده و یا ذبح شرعی آن ها مشکوک باشد، هرگاه تغییرات زیادی روی آن داده می شود تا به صورت فعلی درآید، حکم استحاله را دارد، و پاك و حلال است. در غیر این صورت (تغییرات زیاد نباشد) خوردن آن حرام است مگر در موارد ضرورت.

سؤال 369. در مورد مزایده آنلاین نظر شما چیست؟

پاسخ: این گونه مزایده ها به بخت آزمایی می ماند که بعضی بدون حساب و کتاب به درآمد هنگفتی می رسند بی آن که کاری انجام داده باشند و عده ای نیز محروم می شوند در نتیجه جایز نیست.

سؤال 370. استفاده از اشیاء چرمی که نمی دانیم مربوط به حیوانی است که ذبح اسلامی شده یا نه، چه حکمی دارد؟

پاسخ: اشیاء چرمی خواه ذبح اسلامی باشند یا ذبح غیر اسلامی پاك و خرید و فروش آن جایز است ولی نمی توان با آن نماز خواند لکن گوشت و اجزای خوردنی باید حتماً ذبح اسلامی شود.

ص: 134

سؤال 371. آیا فروش خوردنی های حرام و غذای نجس به کفار جایز است؟

پاسخ: فروختن به کسانی که آن را حلال می دانند جایز است و همچنین بیع میتة و غذای نجس و بعضی از حیوانات غیر مأكول، ولی فروختن شراب و مانند آن جایز نیست.

سؤال 372. خرید و فروش مجسمه هایی که از گچ یا مواد دیگر ساخته می شود و به عنوان اسباب بازی و یا برای نگهداری در منازل به کار می رود چه حکمی دارد؟

پاسخ: هرگاه به صورت اسباب بازی باشد مانعی ندارد ولی بهتر آن است که از آن ها برای تزیین استفاده نشود.

سؤال 373. در مورد خرید و فروش ماهی های حرام گوشت چه نظری دارید؟

پاسخ: هرگاه منافع حلالی، مانند تهیه غذا برای مرغداری ها و مانند آن، داشته باشد جایز است. همچنین فروختن آن ها به غیر مسلمانان، که خوردن آن را جایز می دانند اشکالی ندارد.

سؤال 374. خرید و فروش اجساد کفار برای پیوند چه حکمی دارد؟

پاسخ: هرگاه این کار برای حفظ جان افراد زنده، یا درمان بیماری مهمی ضرورت داشته باشد مانعی ندارد. و فرقی میان افراد شناخته شده و غیر آن ها نیست.

سؤال 375. آیا با فردی که مرتد شده می توان معامله کرد؟

پاسخ: با اموال قبل از ارتداد باطل است زیرا به محض مرتد شدنش اموال او از ملکش خارج شده و به ملک ورثهٔ مسلمان او وارد می شود و اگر ورثه ندارد به حاکم شرع می رسد ولی معاملهٔ اموالی که بعد از ارتداد به دست آورده باطل نیست زیرا در ملک اوست؛ به طور کلی شخص مهدورالدم، تا زمانی که حدی بر او جاری نشده مالک اموالی است که به دست می آورد، و حتی می تواند ازدواج کند.

سؤال 376. معامله با کشورهای کفار یا افراد کافر و گرفتن سود از آن ها چه حکمی دارد؟

پاسخ: اشکالی ندارد.

سؤال 377. در مورد مسألهٔ زیر به شدت ابهام دارم لطفاً تکلیف مرا از نظر شرعی بفرمایید:

بنده تاجر يك شرکت معتبر و بین المللی در تهران هستم که تجارت خرید و فروش خارجی شرکت را انجام می دهم.

همان طور که حضرت عالی اطلاع دارید کلیهٔ تجارت ها و نحوهٔ معامله ها میان تمامی کشورها اعم از مسلمان و غیر مسلمان براساس قانون تجارت انجام می شود و هیچ کشوری خلاف آن را قبول ندارد. حال سؤال بنده این است که آیا ما باید تحقیق کنیم که قانون تجارت براساس موازین اسلامی است تا معاملات ما شرعاً حلال باشد یا لازم نیست؟ (باتوجه به این که این قانون تجارت را

ص: 136

کشورهای اروپایی وضع کرده اند و مورد پذیرش تمامی کشورهای جهان است).

پاسخ: چنانچه معاملات و خرید و فروش ها مطابق عقود و احکام اسلامی باشد تحقیق لازم نیست.

سؤال 378. معامله حیوانات حرام گوشت از قبیل: سگ، گربه و خرچنگ چه حکمی دارد؟

پاسخ: حیواناتی که دارای فایده معقوله هستند خرید و فروش آن ها اشکالی ندارد و خرچنگ نیز هرگاه آن ها را به کسانی بفروشد که گوشت آن را حلال می دانند مانعی ندارد ولی فروش آن به مسلمانان جایز نیست.

سؤال 379. آیا خرید و فروش ارز اشکالی دارد؟

پاسخ: در صورتی که دو ارز مختلف باشد اشکالی ندارد، ولی معامله اسکناس با اسکناس و مانند آن صحیح نیست.

سؤال 380. خرید کالاهای آمریکایی و انگلیسی و صهیونیستی چه حکمی دارد؟

پاسخ: بی شک خرید کالاهای آمریکایی و انگلیسی و صهیونیستی کمک به این ظالمان است و از نظر شرع اسلام حرام است.

سؤال 381. معامله با بهائیان چه حکمی دارد؟

پاسخ: شک نیست که آن ها افراد منحرفی هستند، و اساس مذهب ساختگی آن ها را دولت های استعماری انگلستان و آمریکا بنا نهاده اند، و جزء کفار حربی هستند و هیچ گونه همکاری ای با آن ها جایز نیست.

سؤال 382. آیا درمان حیوانات و گرفتن دستمزد در قبال آن اشکالی دارد؟

پاسخ: درمان سگ ها و گربه هایی که فایده مشروعی دارند، و گرفتن اجرت در مقابل آن مانعی ندارد. همچنین در مواردی که حیوانات ولگردی باشند که اگر کنترل نشوند مشکلاتی می آفرینند.

سؤال 383. آیا کار کردن در مشاغلی که مستلزم لمس و نظر بدن بیمار است، برای نامحرم صحیح است؟

پاسخ: فقط در صورت ضرورت جایز است، و معیار ضرورت، تشخیص عرف عام و صالح است.

سؤال 384. فروش اسلحه و لوازم شکار در کشورهایی که خرید و فروش اسلحه در آن جا قانونی است، چه حکمی دارد؟

پاسخ: چنانچه به افراد بالغ و عاقل بفروشید، شما مسئولیتی ندارید.

سؤال 385. کار کردن مسلمان در کلیسا و معابد اهل کتاب جایز است؟

پاسخ: اشکالی ندارد ولی بهتر است در غیر مقام ضرورت این کار را نکنند.

سؤال 386. همکاری یا شراکت با کفار و کار در بلاد کفر چه حکمی دارد؟

پاسخ: هرگاه در کارهای مشروع باشد مانعی ندارد.

سؤال 387. اشتغال و کسب درآمد از طریق شعبده بازی چه حکمی دارد؟

پاسخ: بازی هایی که به عنوان نمایش و سرگرمی و تفریح در بعضی مجالس مشاهده می شود که تردستی و زرنگی شخص را نشان می دهد و غرضی جز آن در کار نیست اشکالی ندارد، اما اگر برای اغفال مردم باشد نوعی از سحر است که کسب آن حرام و حضور در آن مجلس هم حرام است.

سؤال 388. آیا جاسوسی کردن به علت مشکلات مالی جایز است؟

پاسخ: جایز نیست مگر این که ضرر ناشی از ترك این کار بیشتر باشد. که در این صورت این شغل، اگر منجر به قتل دیگران نشود، جایز است.

سؤال 389. چه نوع معاملاتی در اسلام مطرح است؟

پاسخ: تعدادی از معاملات یا همان عقود شرعی عبارت اند از:

جعاله، حجر، حواله، خرید و فروش، رهن، شرکت، صلح، ضمانت، قرض، کفالت، مزارعه، مساقات، مضاربه، معامله فضولی و وکالت، که احکام و توضیحات هر کدام در کتاب های فقهی از جمله رساله و استفتائات درج شده است.

سؤال 390. نظر شما در مورد معاملات فارکس چیست؟

پاسخ: با توجه به این که فارکس شرایط شرعیّه معاملات را ندارد جایز نیست.

سؤال 391. آیا شرکت کردن در برنامه های گلدکوئست اشکالی دارد؟

پاسخ: فعالیت مرموز اقتصادی شرکت های هر می مانند گلدکوئست و سایر شرکت های مشابه داخلی و خارجی مشروع نمی باشد، و شبیه نوعی قمار و لاتار است و شایسته شما عزیزان نیست که آلوده آن شوید. کسانی که آلوده آن شده و سودی برده اند پول اولیۀ خود را از آن بردارند، و بقیه را به صاحبان اصلی آن برسانند و اگر به آن ها دسترسی ندارند، به سایر مالباختگانی که در این طرح شرکت کرده و متضرر شده اند بدهند. اگر به آن ها هم دسترسی ندارند، به نیت صاحبان اصلی به فقرا صدقه دهند.

سؤال 392. نظر شما در خصوص بازاریابی شبکه ای چیست؟

پاسخ: تنها در صورتی که به شکل شبکه ای و زیرمجموعه ای نباشد و سود حاصله فقط به بازاریاب اول تعلق گیرد اشکالی ندارد و غیر آن اشکال دارد. البته ممکن است در طرح های جدید، بعضی از اشکالات این کار برطرف شده باشد ولی هنوز اشکال اصلی که استفاده بازاریاب های بالواسطه می باشد و نوعی «اکل مال به باطل» است وجود دارد.

احکام بانکداری

سؤال 393. نظر شما درباره بانک و بانکداری در جامعه چیست؟

پاسخ: بانکداری در دنیای امروز، جزء واجبات اقتصاد است

ص: 140

به گونه ای که اگر کسی تصور کند می شود بانک را از زندگی اقتصادی مردم حذف کرد اشتباه بزرگی مرتکب شده است، چراکه اگر بانک نباشد، یا چرخ های اقتصاد به کلی متوقف می شود و یا با مشکلات بزرگی مواجه خواهد شد.

بنابراین نباید و نمی توان بانک را از زندگی کنونی حذف کرد، بلکه باید اصلاح و اسلامی شود و این دو، از هم جدا هستند.

سؤال 394. مدتی است که موضوعی تحت عنوان بانکداری اسلامی، توسط صاحب نظران مطرح می شود، مشخصه این نوع بانکداری چیست؟

پاسخ: بانکداری اسلامی، نوعی بانکداری یا فعالیت بانکی است که با احکام اسلام (به ویژه از دید ربا و رباخواری) همخوانی دارد و در قالب اقتصاد اسلامی تعریف می شود. در مقابل آن بانکداری غیر اسلامی قرار دارد که عموماً در کشورهای با نظام سرمایه داری تشکیل شده اند، در این بانکداری، پول ها و اندوخته های مردم جمع آوری می شوند و آنگاه همین پول ها را به همان آدم ها وام می دهند و از این طریق سودهای کلانی را به دست می آورند.

در این کشورها، عمدتاً بانک ها طوری عمل می کنند که مردم ناچارند تا پایان عمر به دادن اقساط وامی که گرفته اند، ادامه دهند و درحقیقت، با این کار، درآمد 10 تا 20 سال آینده خود را پیشاپیش به بانک ها می فروشند.

ص: 141

سؤال 395. در بانك، فعالیت های گسترده ای انجام می شود، از جمله موضوع حساب های جاری، آیا این گونه حساب ها با موازین شرعی مطابقت دارند؟

پاسخ: حساب جاری بدین معناست که مردم پولی را نزد بانك می گذارند به این شرط که هر زمانی و هر مبلغی که خواستند بانك بدون هیچ نوع قید و شرطی بپردازد، در این نوع حساب بانك نه سودی می دهد و نه می گیرد.

بدون شك اصل این کار مشروع است و ما چیز نامطلوب و برخلاف شرع در آن نمی بینیم، به تعبیر دیگر، حساب های جاری از مشروع ترین خدمات بانك هاست.

سؤال 396. نظر شما در مورد وام هایی که تحت عنوان قرض الحسنه توسط بانك ها ارائه می گردد چیست؟

پاسخ: قرض الحسنه، مشروع بلکه مستحب و بسیار شایسته است، مشروط بر این که جنبه تشریفاتی و صوری پیدا نکند و کارمزد آن واقعی باشد و بیش از دستمزد کارکنان و هزینه های مربوط به آن نباشد.

قرض الحسنه آن است که هیچ بهره و سودی نداشته باشد و این يك امر صددرصد اخلاقی است که در نظام مادی بانکداری کنونی دنیا جایی ندارد. ولی در بانکداری اسلامی این خدمت وجود دارد و بانك درصدی از موجودی حساب های جاری یا قرض الحسنه را به این امر اختصاص می دهد، و مبلغی را با شرایطی - که معمولاً سخت است - در اختیار متقاضیان قرار می دهد!

ص: 142

سؤال 397. نظر شرع درباره حساب های پس انداز که بانک ها ارائه می دهند چیست، آیا آن را تأیید می کند؟

پاسخ: این نوع حساب ها نوعی امانت گذاری شبیه به وام است.

یعنی بازکننده حساب، پول خود را نزد بانک امانت می گذارد و هر وقت خواست برمی دارد، منتها اذن در تصرف و تبدیل هم به بانک می دهد، بنابراین، ماهیت حساب جاری، ماهیت امانت است که همراه با وکالت در تبدیل و تغییر است (دقت کنید).

سؤال 398. هدایا و جوایزی که بانک ها براساس قرعه کشی به صاحبان این حساب ها می پردازند چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر این هدایا و جوایز در ضمن قرارداد حساب های پس انداز شرط شود ربا محسوب می شود و حرام است، اما اگر «شرط» نشود بلکه «داعی» و انگیزه، برای افتتاح این نوع حساب ها باشد اشکالی ندارد.

به تعبیر دیگر، هرگاه بازکنندگان حساب پس انداز، خود را از بانک ها طلبکار ندانند و فقط منظورشان پس انداز باشد، ولی می دانند که بانک ها در هر سال قرعه کشی می کنند و ممکن است جایزه ای به آن ها تعلق گیرد، ایراد شرعی در آن نیست.

حتی اگر بانک ها سود مختصر یا زیادی، از پیش خود به حساب های پس انداز بدهند بی آن که به شرط ضمن العقد باشد مانعی ندارد.

سؤال 399. از مهم ترین و بحث انگیزترین خدمات بانک ها بحث سپرده گذاری است، شما این مورد را چگونه ارزیابی می کنید؟

ص: 143

پاسخ: گاهی افرادی سرمایه دارند ولی قدرت تولید یا تجارت با آن را ندارند، در این جا بانک اسلامی سرمایه چنین افرادی را می گیرد و با آن طبق عقود شرعی کار می کند، در کارهای تولیدی، صنعتی، کشاورزی، دامداری و تجاری سرمایه گذاری می نماید و سود آن را طبق توافق به عمل آمده تقسیم می کند و سهمی برای سرمایه گذار قرار می دهد.

این جاست که باز بانک های ربوی از بانک های اسلامی جدا می شوند. بانک های غیراسلامی از يك طرف سپرده های مردم را قبول می کنند و سودی به شکل ربا به آن ها می پردازند و از طرف دیگر همین سپرده ها را به دیگران واگذار می کنند و سود بیشتری به عنوان ربا دریافت می کنند، که این عملکرد صددرصد حرام و ربا بلکه حرام مضاعف است.

ولی بانک های اسلامی با این سپرده ها، طبق عقود شرعی قرارداد می بندند و وارد کارهای تولیدی می شوند و سود حاصله را طبق توافق قبلی تقسیم می کنند. در واقع در این جا سه خدمت انجام می شود:

1. صاحب سرمایه از سرمایه اش استفاده می برد.
2. بانک هم در این معامله سودی می برد.
3. نقدینگی های مردم از رکود خارج می شود و عوارض رکود پول که تورم و فساد است، حاصل نمی شود و در مجموع، حرکت خوبی به سود جامعه به وجود می آید و سبب شکوفایی اقتصادی می شود، مشروط بر این که درست عمل شود.

سؤال 400. آیا تسهیلاتی که بانک ها به مردم و مراجعین ارائه می دهد مطابق موازین شرع است؟

پاسخ: همیشه در جوامع انسانی افراد یا گروه هایی وجود دارند که از قدرت مدیریت کافی در امور اقتصادی در زمینه های مختلف برخوردار هستند، ولی به عللی سرمایه ای ندارند، در این جا بانک به این افراد سرمایه می دهد و با آن ها قراردادهایی نظیر مضاربه، جعاله، مشارکت، اجاره به شرط تملیک و... منعقد می کند. به این شکل از هدر رفتن این نیروهای فعال جلوگیری می شود.

در این جا هم اگر کاملاً طبق قرارداد عمل شود، مشکل شرعی وجود نخواهد داشت، یعنی واقعاً سرمایه ها در مسیر تولید و بهره وری مفید قرار می گیرد و بانک ها با مردم مشارکت می کنند، ولی متأسفانه بسیاری از مردم به قراردادها اعتنایی ندارند و سرمایه هایی را که از بانک ها می گیرند در مسیرهای صحیح تعیین شده به کار نمی برند، در نتیجه عقود شرعیّه جنبه صوری پیدا می کند، و وام ها به صورت وام ربوی در می آید و به جای این که موجب سعادت و خوشبختی مردم گردد، سبب بدبختی و زیان آن ها می شود.

بنابراین اگر مردم به این قراردادها عمل کنند، این نوع خدمت بانک هم بی اشکال است.

سؤال 401. اگر مراجعین به بانک بدانند که در بانک مورد نظر به دلایلی از جمله رعایت نکردن قوانین شرعی و امثال آن، پول حرام هم در کنار پول حلال وجود دارد، تکلیفشان چیست؟

ص: 145

پاسخ: اگر انسان بداند در بانک پول حلال و حرام هر دو وجود دارد ولی نداند پولی را که از بانک می‌گیرد از پول های حرام است یا نه، گرفتن آن اشکالی ندارد، ولی اگر مطمئن باشد از پول حرام است تصرّف در آن جایز نیست و حکم مجهول المالك را دارد که باید بنابر احتیاط واجب با اجازه حاکم شرع، از طرف صاحب اصلی اش در راه خدا صدقه دهد و در این مسأله فرقی میان بانک های داخلی و خارجی و دولتی و غیر دولتی نیست.

سؤال 402. دریافت سود از سیستم بانکی چه حکمی دارد؟

پاسخ: گرفتن سود از بانک های خارجی و غیرمسلمان اشکال ندارد، ولی از بانک های مسلمان، حرام است.

سؤال 403. آیا سرمایه گذاری در بانک های خارجی حرام است؟

پاسخ: گرفتن سود از آن ها اشکالی ندارد.

سؤال 404. شرکتی مدعی است که نمایندگی يك شرکت آمریکایی است و با گرفتن پول به طور ماهیانه سود 4 درصد به صورت علی الحساب پرداخت می کند و مدعی است که کار این شرکت غیرقانونی است. با این حساب آیا درآمد حاصل از این سرمایه گذاری حلال است؟

پاسخ: خیر، حلال نیست.

سؤال 405. سرمایه گذاری از ایران در شرکت های خارجی که در قانون ایران تعریف نشده اند ایراد دارد؟

ص: 146

پاسخ: چنانچه برخلاف قانون حکومت اسلامی نباشد و شرایط عقود شرعیه را دارا باشد اشکالی ندارد.

سؤال 406. من برای خرید خانه اقدام به گرفتن وام از يك بانک خارجی کرده ام در حدود 40 میلیون تومان. در ازای این وام باید هر ماه مبلغی را بازپرداخت کنم. طول مدت بازپرداخت دو سال است و جمع کل مبلغ بازپرداخت در حدود 42 میلیون تومان می شود.

حکم این وام چیست، آیا با محسوب می شود؟ آیا نماز خواندن در این خانه اشکال دارد؟

من به دلیل نیاز مبرم به این پول مجبور شدم چنین پولی را قرض بگیرم.

پاسخ: در صورتی که مبلغ اضافه به مقدار کارمزد و هزینه های جاری بانک باشد اشکال ندارد. همچنین اگر مجبور به گرفتن چنین وامی بوده اید.

سؤال 407. حکم دریافت وام از بانک های خارجی که از عقود اسلامی تبعیت نمی کنند و در ازای پرداخت وام، عین مبلغ وام را به اضافه سود دریافت می کنند، با توجه به عدم دسترسی متقاضی به بانک های اسلامی، چیست؟

در صورت حرام بودن، چنانچه فرد برای پرداخت دیون خود نیازمند گرفتن وام باشد آیا در شرایط مسأله تفاوتی ایجاد می کند؟

پاسخ: جایز نیست مگر این که واقعاً مجبور باشد و هیچ چاره دیگری نداشته باشد و برای رفع ضرورت اقدام کند.

سؤال 408. در بعضی مواردی که رحم زن قدرت نگهداری و پرورش جنین را ندارد اسپرم شوهر را با تخمک زن در آزمایشگاه ترکیب می کنند و سپس این نطفه ترکیب شده را به رحم زن دیگری منتقل می سازند، آیا این عمل از نظر شرعی اشکالی دارد؟

پاسخ: این امر ذاتاً جایز است؛ ولی چون غالباً مستلزم نگاه و لمس حرام می باشد، تنها در موارد ضرورت مجاز است.

سؤال 409. مردی عقیم، ولی زن او سالم است و قدرت باروری دارد. اگر اسپرم مرد دیگری در آزمایشگاه با تخمک زن مذکور ترکیب شود، سپس نطفه ترکیب یافته، در رحم زن نهاده شود، آیا این کار جایز است؟

پاسخ: تلقیح نطفه بیگانه، شرعاً حرام است و فرزند حاصل نامشروع خواهد بود هرچند به آن مرد صاحب نطفه محرم است ولی از یکدیگر ارث نمی برند.

سؤال 410. انتخاب جنسیت چه حکمی دارد؟ آیا برای افرادی که فقط به دلیل این که مثلاً یک فرزند دختر دارند و حال می خواهند یک فرزند پسر داشته باشند جایز است؟ آیا از بین بردن سایر جنین ها پس از انجام عمل انتخاب جنسیت جایز است؟ احکام نگاه کردن و لمس در این مورد که تنها یک علاقه خانوادگی است چگونه است؟

پاسخ: اولاً در صورتی که ضرورت مهمی نباشد جایز نیست و ثانیاً در موارد ضرورت نیز باید از اسپرم شخصی غیر از زوج استفاده نشود و از بین بردن بقیه در این مراحل مانعی ندارد.

سؤال 411. در مواردی که اسپرم مرد دچار مشکل است، راه حل شرعی تلقیح با نطفه بیگانه چگونه است؟

پاسخ: تنها راه برای استفاده از نطفه مرد بیگانه این است که مرد موقتاً همسر خود را طلاق دهد و آن زن پس از عده به عقد موقت مرد مورد نظر درآید (هرچند اصلاً همدیگر را نبینند) سپس نطفه آن مرد را برداشته و در زمان عقد با تخمک زن ترکیب کنند و پس از بخشش باقی مانده مدت عقد موقت و تجدید عقد دائم با شوهر سابق، نطفه ترکیب شده را در رحم او بکارند. فرزندی که متولد می شود به آن مرد و زن محرم است، ولی تنها از آن زن و صاحب نطفه ارث می برد.

سؤال 412. آیا مردی که بچه دار نمی شود یا هیچ اسپرمی ندارد می تواند از نطفه مصنوعی استفاده کند؟

پاسخ: جایز نیست.

سؤال 413. آیا پیوند تخمدان زن اجنبی (مانند پیوند کلیه) به زوجه برای باردار شدن جایز است و اگر جایز است آیا: الف) دیه دارد؟ ب) تخمدان را می توان فروخت؟ ج) حکم اولاد زوجه چگونه است؟ د) زن اجنبی، حقی مانند مادر بودن پیدا می کند یا خیر؟

پاسخ: چنانچه ضرورتی برای این کار نباشد از آن صرف نظر کنید

و اگر ضرورتی وجود دارد، بعد از پیوند، این عضو جزء بدن آن زن می شود و فرزند مال خود اوست و در فرض فوق دیه ندارد و خرید و فروش آن جایز است، هرچند بهتر این است که پول را در مقابل اجازه برداشتن عضو مزبور بگیرد نه در مقابل خود آن.

سؤال 414. بعضی از مؤمنین و مؤمنات که برای اولاددار شدن به مراکز ناباروری مراجعه می کنند و از حیث نطفه نقایصی دارند، آیا می توانند از نطفه هایی که در بانک نطفه نگهداری می شود و در لقاح مصنوعی، با منی خود آن ها ممزوج می گردد و پس از شرایط لقاح، با دستگاه در رحم همسران آن ها قرار می دهند استفاده کنند یا خیر؟ در صورتی که به طور کلی در منی آن ها اسپرم و تخمک وجود نداشته باشد آیا می توانند از اسپرم ها و تخمک های مجهول الهویه موجود در بانک نطفه استفاده نمایند؟ و چنانچه در دو فرض فوق فرزندی به وجود آید متعلق به چه کسی خواهد بود؟

پاسخ: استفاده از نطفه بیگانه برای صاحب فرزند شدن جایز نیست و تولد فرزند باید مستند به ازدواج صحیح شرعی باشد ولی اگر چنین عملی انجام شود، فرزند متعلق به صاحبان نطفه است و به مادری که در رحم او کشت شده نیز محرم می باشد، بی آن که از او ارث ببرد.

سؤال 415. عمل های زیبایی که بسیار رواج پیدا کرده چه حکمی دارد؟

پاسخ: در صورتی که آمیخته با حرام یا ضرر مهم دیگری نباشد

ذاتاً اشکالی ندارد، ولی چنانچه مستلزم حرامی باشد (مانند لمس و نظر حرام) تنها در صورت ضرورت جایز است.

سؤال 416. آیا جلوگیری از انعقاد نطفه و باردار شدن اشکال دارد؟

پاسخ: برای جلوگیری از انعقاد نطفه، استفاده از هر وسیله مشروعی که بی ضرر باشد، و باعث نقص مرد یا زن نشود (یعنی مرد یا زن برای همیشه از قابلیت تولید مثل ساقط نگردد) ذاتاً مجاز است، ولی در حال حاضر کنترل جمعیت جایز نیست، مگر این که واقعاً ضرورتی وجود داشته باشد.

سؤال 417. آیا بستن لوله های رحم اشکال شرعی دارد؟ با توجه به این که 15 درصد افراد پس از باز کردن مجدد لوله ها حامله می شوند و در بقیه افراد نیز با روش ivf امکان حاملگی به طور صددرصد وجود دارد.

پاسخ: در صورتی که سبب عقیم شدن دائم نباشد اشکالی ندارد ولی اگر نظر و لمس حرام در آن صورت گیرد باید تنها در مواقع ضرورت این کار انجام شود.

سؤال 418. آیا زن یا مرد می توانند با مراجعه به پزشک خود را عقیم کنند؟

پاسخ: جایز نیست.

سؤال 419. آیا می توان برای حفظ مادر اقدام به سقط جنین کرد؟

پاسخ: در صورتی که از گفته متخصّصان متدین یقین یا خوف خطر

یا ضرر مهمی برای مادر حاصل شود، پایان دادن به حاملگی تا زمانی که روح دمیده نشده جایز است. و چون احتمال تعلّق دیه می رود احتیاط آن است که ورثه این کودک (غیر از پدر و مادر) با میل و رضای خود از آن صرف نظر کنند.

سؤال 420. آیا زن وشوهر اجازه دارند اقدام به اسقاط جنین کنند؟

پاسخ: اسقاط جنین حرام است، ولی هرگاه جنین در مراحل ابتدایی باشد، و به صورت انسان کامل درنیامده باشد (قبل از چهارماهگی و دمیده شدن روح)، و باقی ماندن جنین در آن حالت و سپس تولّد ناقص آن به تصدیق اهل اطلاع متدین باعث عسر و حرج شدید برای پدر و مادر گردد، پایان دادن به حاملگی جایز است، و احتیاطاً باید دیه را بدهند.

سؤال 421. اگر جنین عمداً سقط گردد، وارثان دیه این جنین چه کسانی هستند؟

پاسخ: دیه جنین به پدر و مادرش می رسد، و اگر یکی از آن ها در سقط شرکت داشته از دیه ارث نمی برد و تمام آن به دیگری می رسد، و اگر هر دو در سقط شرکت داشته اند دیه به پدر بزرگ و مادر بزرگ پدری و مادری و برادران و خواهران آن جنین می رسد و طبق قانون ارث تقسیم می شود، و اگر آن ها رضایت دهند مشکل حل می گردد.

سؤال 422. مسئول پرداخت دیه جنینی که سقط شده چه کسی است؟

ص: 152

پاسخ: دیه جنین بر کسانی است که در سقط دست داشته اند، و چنانچه مادر با میل و اختیار، خود را در اختیار طیب قرار داده که سقط کند نیمی از دیه بر عهده اوست، و باید علاوه بر پرداخت دیه از گناه بزرگی که مرتکب شده اند به طور جدی توبه کنند و با اعمال نیک آینده، گذشته را جبران نمایند.

سؤال 423. نظر شما در مورد پدیده شبیه سازی چیست؟

پاسخ: شبیه سازی، ذاتاً اشکالی ندارد، ولی چون آثار منفی اجتماعی و حقوقی دارد انجام آن شرعاً جایز نیست. به همین علت حتی افرادی که پایبند به دین و شریعتی نیستند به دلیل مفاسد اجتماعی آن، با آن به مخالفت پرداخته اند.

سؤال 424. سؤال بنده در مورد عمل شبیه سازی انسان است.

می خواهم بدانم آیا برای انسانی که از این شیوه به وجود می آید خدا و بهشت و جهنم و سایر احکام و... معنا دارد یا خیر؟ آیا خدا این انسان را جزء بندگان خویش می داند؟ آیا این انسان از نظر حقوق بشری با انسان های دیگر در یک طراز قرار دارد؟ و آیا او حق ازدواج دارد؟

پاسخ: اولاً: شبیه سازی ذاتاً کار حرامی نیست ولی چون آثار نامطلوب اجتماعی دارد از آن منع شده است. و ثانیاً: این انسان با سایر انسان ها تفاوتی ندارد، مانند این است که شما قلمه ای از درخت سیب را بردارید و در باغچه منزل بزنید و تبدیل به درخت سیب شود. این

ص: 153

درخت با سایر درختان سیب تفاوتی ندارد، بنابراین درباره آن انسان نیز تمام حقوق و تکالیف برای او ثابت است.

سؤال 425. جنینی است که اگر در شکم مادر بماند خواهد مرد، ولی اگر آن را از شکم مادر خارج کنند و در دستگاه مخصوص (انکوباتور) بگذارند زنده مانده، و به رشد و حیات خود ادامه می دهد، بفرمایید:

1. تکلیف در این مورد چیست، آیا می توان بچه را از شکم مادر خارج کرد؟

2. آیا قبل از ولوج (دمیده شدن) روح و یا بعد از ولوج، حکم فرق می کند؟

پاسخ: 1. اگر این موضوع قطعی باشد نه تنها اشکالی ندارد، بلکه اقدام به آن مطابق احتیاط است.

2. تفاوتی ندارد.

سؤال 426. نظر شما در مورد هیپنوتیزم چیست؟

پاسخ: هیپنوتیزم برای مقاصد طبی و مانند آن مانعی ندارد، ولی برای کشف امور پنهانی، یا خبر از گذشته و حال و آینده جایز نیست.

سؤال 427. مدتی است که اموری مانند مدیتیشن و مراقبه در محافل پزشکی و عرفانی مطرح می شود، لطفاً نظرتان را در این خصوص بفرمایید؟

پاسخ: اگر با اعمالی باشد که منافات با شرع مقدس نداشته باشد اشکالی ندارد.

ص: 154

سؤال 428. استفاده از روش هایی مانند یوگا و انرژی درمانی چه حکمی دارد؟

پاسخ: یوگا و انرژی درمانی اگر در حد معقول و مفید باشد اشکالی ندارد مشروط بر آن که همراه با کار خلاف شرع نباشد.

سؤال 429. امروزه کالبدشکافی دارای اهمیت فراوانی است، و مراکز مهم علمی و پژوهشی در این زمینه مشغول فعالیت هستند، و عمدتاً برای اثبات نسب، کشف جرم، و هر هدف عقلایی دیگر، یا صرفاً به قصد آموزش های پزشکی، اجساد را کالبدشکافی می کنند. لطفاً نظر مبارك خود را در مورد جواز، یا عدم جواز این کار مرقوم فرمایید.

پاسخ: کالبدشکافی ذاتاً جایز نیست، جز در مواردی که هدف مهم دینی و اجتماعی بر آن مترتب شود، که تحت قاعده اهم و مهم قرار گیرد.

سؤال 430. الف) آیا برای تشخیص علت مرگ جهت پیشرفت علم پزشکی و تعلیم به دانشجویان، کالبدشکافی جایز است؟

ب) اگر برای کشف جرم و شناسایی قاتل باشد چگونه؟

ج) اگر تنها راه برای رهایی يك متهم بی گناه از مرگ باشد چه حکمی دارد؟

پاسخ: در صورتی که ضرورتی ایجاب کند، مانند موارد مذکور، مانعی ندارد.

سؤال 431. برخی از جراحان، خارج از تعرفه تعیین شده از

بیماران پول دریافت می کنند، و بیمار نیز به ناچار آن را می پردازد.

آیا این کار مجاز است؟

پاسخ: در صورتی که طبیب در استخدام دولت باشد، در برابر انجام وظیفه خود نمی تواند پول اضافی بگیرد، ولی اگر در استخدام نبوده باشد، هر قدر با بیمار توافق کند مانعی ندارد ولی باید عدل و انصاف را رعایت کند.

سؤال 432. لطفاً به سؤالات زیر درباره آزمایش و پژوهش روی افراد پاسخ دهید:

الف) آیا می توان از انسان ها برای آزمایش داروها استفاده کرد؟ برای مثال، معمول است که در آزمایش داروها از گروه شاهد (گروه سالم) استفاده می کنند، و برخی می گویند: اگر اثر داروی مورد مطالعه مشخص نباشد می توان گروه شاهد را انتخاب کرد، ولی در مواردی که اثر درمانی داروی مورد مطالعه حتمی است، یا عدم تجویز آن سبب خطراتی می شود تعیین گروه شاهد صحیح نیست.

نظر شما چیست؟

ب) آیا از نظر اخلاقی تجویز دارونما اشکالی ندارد؟

برخی می گویند: استفاده از داروی کاملاً بی اثر (Placebo) اشکال دارد، و در مقایسه يك دارو باید آن را با داروی قدیمی مقایسه کرد ولی اگر داروی قدیمی موجود نباشد، می توان از دارونما استفاده کرد. البته دارونمای کاملاً بی اثر «مانند تزریق مایع

ص: 156

نمکی داخل رگ به جای دارو) باید با اطلاع و موافقت بیمار باشد.

آیا بیماران چنین مسأله ای را می پذیرند؟ بیماری که به بیمارستان مراجعه می کند برای درمان است نه برای آزمایش، و پیدا شدن افراد داوطلب که بیمار هم باشند مشکل است. پس راه حل چیست؟ آیا می توان بدون اطلاع بیمار به او دارو نما داد؟

پاسخ: استفاده از داروهایی که خطر مرگ یا بیماری های مختلف دارد جایز نیست، به ویژه با عدم اطلاع بیمار. و استفاده از داروهای بی اثر اگر جنبه درمانی، هرچند از طریق تلقین داشته باشد، در فرض نبودن داروهای واقعی مانعی ندارد.

سؤال 433. آیا برای انجام تحقیقات پزشکی، ضرر رساندن به حیوانات یا گیاهان جایز است؟

پاسخ: در مورد گیاهان اشکالی ندارد. در مورد حیوانات نیز هرگاه تحقیقات برای منظور مهمی باشد جایز است.

سؤال 434. معمولاً برای کسب اطلاعات بیشتر پزشکی در جهت تشخیص امراض و درمان آن بر روی انسان ها، آزمایش های طبی گوناگونی که گاه خطرناک نیز هست انجام می دهند، در این مورد به سؤالات زیر پاسخ فرمایید:

1. اگر بیمار یقین داشته که چنانچه خود را در معرض چنین آزمایشاتی قرار دهد به استقبال خطرات جانی رفته است، ولی از طرفی نیز به پیشرفت علم پزشکی و معالجه و مداوای مسلمانان در

آینده کمک نموده است. آیا قرار گرفتن در معرض چنین آزمایشاتی جایز است؟

2. اگر ضرر جانی، محتمل، ولی کمک به علم پزشکی فوق الذکر قطعی باشد، چطور؟

3. اگر هیچ گونه علمی به ضرر جانی برای خود نداشته باشد، و فایده آزمایش نیز برای کمک فوق الذکر محتمل باشد، چه حکمی دارد؟

4. اگر فایده آزمایشات فوق الذکر به سود تمامی افراد بشر باشد، در معرض قرار دادن خود، در صورت علم به ضرر، یا احتمال ضرر، یا عدم علم به ضرر چه حکمی خواهد داشت؟

5. در صورتی که آزمایشات مورد بحث برای اهداف فوق الذکر هیچ گونه ضرری برای انسان بیمار نداشته باشد، آیا طیب بدون اطلاع و کسب اجازه از بیمار می تواند چنین اقدامی کند؟

6. چنانچه در صورت ضرورت، انجام چنین آزمایشاتی جایز باشد، منظور از ضرورت چیست؟

پاسخ:

1. جایز نیست.

2. اگر احتمال آن قوی باشد مشکل است.

3. اشکالی ندارد.

4. تنها در صورتی که ضرر ضعیف باشد می تواند اقدام کند.

ص: 158

5. اگر آزمایش ها، جزئی از معالجهٔ بیمار یا مقدمهٔ درمان او باشد مانعی ندارد در غیر این صورت نیاز به اجازه دارد.

6. ضرورت یعنی نجات جان مسلمانان بستگی به آزمایش بر روی این شخص داشته باشد (البته در این صورت نیز باید شخص بیمار، به انجام این آزمایش راضی باشد).

سؤال 435. دانشجویان پسر و دختر در بیمارستان ها و مراکز پزشکی، جهت آموزش، مبادرت به انجام زایمان، کورتاژ و مانند آن می کنند، چه حکمی دارد؟

پاسخ: این آموزش برای غیر همجنس تنها در صورتی جایز است که ضرورتی داشته باشد، یعنی بدون آن، تعلیمات کافی برای نجات جان بیماران از خطر یا بیماری میسر نشود.

سؤال 436. آموزش هایی که همراه لمس و نظر به نامحرم است، و با احتمال این که در آینده حفظ جان فردی منوط به آن باشد، چه حکمی دارد؟

پاسخ: هرگاه مقصود، یاد گرفتن و تکمیل اطلاعات طبّی برای نجات جان مسلمانان باشد و بدون این کار، آن مقصود حاصل نشود جایز است.

سؤال 437. در بعضی از بیمارستان ها، از دانشجویانی که دورهٔ عملی آشنایی با کارهای پزشکی را می گذرانند می خواهند که بیماران مراجعه کننده را معاینه کنند، و قصدشان تعلیم امور درمانی است، بفرمایید:

ص: 159

1. در صورت عدم رضایت بیماران، آیا می توان آنان را به نوعی مجبور به معاینه کرد؟ مانند این که پزشك معالج اصلی بگوید:

«اگر از معاینه دانشجویان ممانعت کنی، تو را معالجه و درمان نخواهم کرد».

2. اگر اقدام فوق فقط در صورت ضرورت تعلیم جایز باشد، موارد ضرورت کدام است؟

پاسخ:

1. کسی را نمی توان مجبور به معاینه کرد، ولی اگر درمان، فوری و واجب نباشد، و طیب درمان را مشروط به اجازه معاینه کند، و او هم این شرط را بپذیرد، مانعی ندارد.

2. منظور از ضرورت این است که اگر این معاینات صورت نگیرد دانشجویان طب نمی توانند اطلاعات خود را کامل کرده، و جان مسلمانان را از خطر نجات دهند.

سؤال 438. آیا تحصیل و تدریس در رشته مامایی، و مسائل مربوط به زنان و زایمان (با توجه به این که معمولاً همراه با نظر و لمس موضع مخصوص می باشد) برای مردان جایز است؟

پاسخ: در صورتی که دانشجوی دختر به اندازه کافی در این رشته وجود نداشته باشد، یا احتمال قابل ملاحظه ای داده شود که در آینده برای حفظ جان زنان مسلمان مورد نیاز باشد، جایز است.

ص: 160

سؤال 439. اطبا در آزمایشگاه، منی مرد (اسپرم) را با منی زن (اوول) در لوله آزمایش قرار داده و آن را رشد می دهند، بفرمایید:

الف) آیا نطفه رشد یافته را می توان دور افکند یا این که حکم سقط جنین را پیدا می کند و باید تا کامل شدن طفل (صاحب روح شدن) از وی محافظت کرد؟

ب) اگر دور افکندن آن جایز نباشد، آیا باید دیه سقط جنین پرداخت شود؟ و در صورتی که باید پرداخت شود به عهده کیست؟

ج) آیا دور انداختن آن قبل از ولوج روح یا بعد از ولوج، فرق دارد؟

د) در مورد سؤال فوق آیا بین منی مرد اجنبی با منی زن اجنبیه برای لقاح و رشد در لوله آزمایشگاهی فرقی هست؟

ه) اگر منی مرد و زن اجنبی و اجنبیه باشد، آیا اصل انجام این عمل جایز است؟

پاسخ:

الف) نگهداری آن واجب نیست.

ب) از جواب قبل روشن شد که دیه ندارد.

ج) مادامی که به صورت انسان زنده ای در نیامده، حفظ آن دلیلی ندارد.

د) تفاوتی نیست.

ه) خالی از اشکال نیست.

ص: 161

سؤال 440. آیا خرید و فروش میّت مسلمان جهت تشریح، در جایی که جسد کافر در دسترس نباشد، جایز است؟

پاسخ: هرگاه آن تشریح برای فراگرفتن علم پزشکی جهت حفظ جان مسلمین ضرورت داشته باشد، و به غیر این راه دسترسی نباشد، مانعی ندارد.

سؤال 441. تغییر جنسیت چه حکمی دارد؟

پاسخ: تغییر جنسیت و ظاهر ساختن جنسیت واقعی ذاتاً خلاف شرع نیست ولی باید از مقدمات مشروع استفاده شود یعنی نظر و لمس حرام در آن نباشد، مگر این که به حد ضرورت برسد.

سؤال 442. با توجه به این که تغییر جنسیت از نظر طبی در غیر از موارد خنثی (دوجنسی) به تعبیر اطبا تنقیص جنسیت محسوب می شود، گاهی اطبا با مواردی مواجه می شوند که شخص از نظر ظاهر بدن بدون هیچ شبه ای یا مرد است یا زن، ولی دارای تمایلات، احساسات و عواطف جنس مخالف است. بسیاری از این افراد می گویند که اگر این تغییر ولو به طور صوری و ظاهری صورت نگیرد، انتحار خواهیم کرد (تاکنون دو بار این مسأله پیش آمده است) و با توجه به این که آمارهای علمی نشان می دهد این گونه افراد شش الی شانزده ماه بعد، از وضعیّت جدید پشیمان خواهند شد، آیا اطبا در این گونه موارد که با تهدید انتحار مواجه اند،

ص: 162

می توانند از باب این که حفظ نفس مقدم بر حفظ عضو است، این عمل را انجام دهند؟

پاسخ: تغییر جنسیت دو صورت دارد: گاهی صرفاً ظاهری و صوری است، یعنی اثری از آلت جنس مخالف در او نیست و فقط يك جراحی صوری در او انجام می شود و چیزی شبیه آلت جنس مخالف ظاهر می گردد، این کار جایز نیست، و گاهی واقعی است، یعنی با جراحی کردن، عضو تناسلی مخالف ظاهر می شود، این کار ذاتاً جایز است و محذور شرعی ندارد، به ویژه در مواردی که آثار جنس مخالف در او باشد، اما چون این جراحی نیاز به نظر و لمس دارد تنها در موارد ضرورت مانند آنچه ذکر کرده اید مجاز است.

سؤال 443. تلقیح اسپرم و تخمک زن و شوهر شرعی در خارج از بدن و جایگزینی آن در رحم همان زن چه حکمی دارد؟ آیا کودک حاصل حلال زاده است؟

پاسخ: این کار ذاتاً اشکالی ندارد ولی چون معمولاً مستلزم نظر و لمس حرام است، تنها در صورت ضرورت جایز می باشد (منظور از ضرورت این است که اگر این کار انجام نشود مثلاً زندگی زناشویی آن مرد و زن مختل، و یا زن گرفتار بیماری می شود) و در هر حال، فرزند مذکور حلال زاده است.

سؤال 444. اگر زوجینی که مشکل باروری دارند نطفه خود را در رحم زن دیگر، مثلاً خاله زوج، پرورش دهند آیا شرعاً جایز است؟

پاسخ: در صورتی که نطفهٔ زوجین در خارج از رحم تلقیح شود و سپس به رحم زن دیگری منتقل گردد، این کار ذاتاً اشکالی ندارد، ولی با توجه به این که غالباً مستلزم نظر و لمس حرام است جز در موارد ضرورت جایز نیست.

سؤال 445. نظر جنابعالی در مورد لقاح مصنوعی و اهدای جنین و اسپرم چیست؟ آیا دریافت کننده مادر به حساب می آید؟

پاسخ: هرگاه لقاح در میان زوج و زوجه باشد ذاتاً اشکالی ندارد و آن را می توان در رحم شخص ثالث پرورش داد ولی چون این کار مستلزم نظر و لمس حرام است تنها در موارد ضرورت جایز است و در هر حال آن فرزند به شخص ثالث و شوهرش محرم است هر چند پدر و مادر اصلی او صاحبان نطفه هستند.

سؤال 446. بچه دار شدن تعدادی از زوجین، به دلایل طبیی، به طور طبیعی مشکل بوده، لازم است از روش های درمانی مختلف برای کمک به آن ها استفاده شود. یکی از این روش ها، لقاح خارج از رحمی است، به این معنا که تخمک را از زوجه و نطفه را از شوهرش گرفته و آن ها را با هم مخلوط می کنند، تا از اختلاط و امتزاج تخمک و نطفه، جنین حاصل شود، سپس این جنین به رحم زوجه منتقل می شود، تا حاملگی و بعد زایمان صورت گیرد.

تذکر این نکته لازم است که جنین ها هنگام انتقال به رحم، فقط 24 تا 48 ساعت از زمان لقاحشان گذشته، و دارای 4 الی 8 سلول

می باشند. گاهی از اوقات، تعداد جنین های حاصل از نطفه زن و شوهر بیش از حد نیاز است، که در این صورت اضافه بر نیاز منجمد می شود و پس از زایمان زن، با رضایت زوجین، جنین ها از رده خارج و دور ریخته می شوند. از طرف دیگر، تعدادی از زوج ها به دلایل طبّی، به هیچ وجه صاحب فرزند نمی شوند اما برای برخی از آن ها، از نظر طبّی این امکان وجود دارد که جنین های مازاد دسته اول را در صورت عدم نیاز زوجین، به رحم آنان انتقال داد.

سوالاتی که در این زمینه مطرح می شود عبارت اند از:

1. انتقال این جنین های بارور نشده به رحم زن ثالث از نظر شرعی چه حکمی دارد؟
2. در صورت عدم نیاز زوجین به جنین خود، آیا موافقت آن ها برای هدیه جنین به غیر، لازم است؟
3. آیا والدین صاحب جنین می توانند در ازای اهدای جنین خود وجهی دریافت کنند؟
4. آیا ارائه مشخصات اهداکنندگان جنین به دریافت کنندگان و برعکس لازم است؟
5. در صورتی که فرزند پسر باشد، آیا به زنی که در رحم او بزرگ شده، محرم است؟
6. در صورت دختر بودن فرزند، آیا به شوهر مادر جانشین محرم است؟

7. والدین فرزند حاصل چه کسانی هستند؟

8. ارث این بچه ها پس از تولد چگونه است؟

9. در صورت موافقت قبلی والدین صاحب جنین (صاحب نطفه و تخمک) برای اهدای جنین خود، آیا می توانند پس از تولد نوزاد و یا سال ها بعد، از شخص ثالث تقاضای استرداد طفل را کنند؟

پاسخ:

1. این کار ذاتاً مانع شرعی ندارد ولی چون مستلزم لمس و نظر حرام است تنها در صورت ضرورت جایز می باشد.

2. آری، لازم است.

3. بهتر این است که چیزی نگیرند.

4. نظر به این که فرزند مزبور تعلق به صاحبان اصلی نطفه دارد، لازم است هویت آن ها ثبت شود و به اطلاع برسد.

5. آری، محرم است.

6. آری، محرم است.

7. پدر و مادر او صاحبان نطفه اند، هرچند به زن ثالث نیز محرم است.

8. فقط از صاحبان نطفه ارث می برند.

9. احتیاط آن است که با رضایت مادر جانشین، بچه را بگیرند.

سؤال 447. اگر نطفه و اسپرم را از فرآورده های نباتی تهیه کنند و آن را در رحم مصنوعی پرورش دهند، و از آن کودکی به وجود آورند، نوزاد به چه کسی ملحق می شود؟

ص: 166

پاسخ: این نوزاد متعلق به کسی نیست یعنی نه پدر دارد و نه مادر.

سؤال 448. آیا سقط عمدی جنینی که مطمئنیم یا احتمال می دهیم معیوب و نارساست در هر ماهی از بارداری اگر دیده لازم هم پرداخت شود، مجاز است؟

پاسخ: هرگاه در مراحل ابتدایی جنین باشد و جنین به صورت انسان کامل درنیامده باشد و باقی ماندن جنین در آن حالت، سپس تولد ناقص آن، باعث عسر و حرج شدید برای پدر مادر گردد، با این شرایط مانعی ندارد و احتیاطاً باید دیده را بدهند.

سؤال 449. آیا در موارد زیر می توان سقط جنین کرد؟

الف) مادر بیمار باشد، و ادامه حاملگی (با تشخیص پزشک، و وضعیتی که مادر دارد، و خودش نیز تشخیص داده است) باعث تشدید بیماری و وخامت حال مادر گردد.

ب) بیماری فوق به درجه ای برسد که حیات مادر متوقف بر سقط جنین باشد.

ج) مادر در کمال صحت و سلامتی است و هیچ گونه خطری او را تهدید نمی کند، و جنین نیز سالم است، ولی دوسر دارد. یا سر جنین به شکل انسان نیست، و اگر با چنین حالتی متولد شود، طبق تشخیص پزشک، ممکن است چند روز پس از تولد از دنیا برود. یا ادامه حیات چنان فرزندی برای خود او، و والدین و جامعه مشکلاتی در پی داشته باشد.

ص: 167

د) در فروض فوق، حکم مسأله را قبل و بعد از ولوج روح بیان فرمایید.

ه) در هر صورت، آیا مسئولیتی از نظر شرعی برای پزشك و زوجین وجود دارد؟

و) چنانچه لازم باشد پزشك مرد اقدام به سقط جنین کند، چه حکمی دارد؟

پاسخ:

سقط جنین تنها در صورتی جایز است که جان مادر در خطر باشد.

همچنین اگر بیماری شدیدی مادر را تهدید کند، و جنین هنوز به مرحله دمیدن روح نرسیده باشد. و نیز اگر تشخیص قطعی داده شود که جنین به گونه ای ناقص است که برای پدر و مادر و اطرافیان سبب عسر و حرج شدید می شود، مشروط بر این که روح در آن دمیده نشده باشد. در این سه صورت، ختم حاملگی جایز است. و اگر این کار منحصر به طیب مرد باشد، مانعی ندارد. و احتیاط آن است که پدر و مادر، طیب را درباره دیه تبرئه کنند.

سؤال 450. در عالم پزشکی متداول شده که بر روی موجودات بسیار ریز ژن های درون سلول های بدن انسان و غیر انسان اقداماتی انجام می دهند که گفته می شود موجب پیدایش تغییراتی در ساختمان روانی یا جسمی انسان ها و غیر انسان ها می گردد، بفرمایید:

الف) آیا نفس این عمل (دست کاری کردن ژن ها) جایز است؟

ص: 168

ب) در صورتی که این اقدام به منظور درمان صورت نگردد ولیکن در جهت دستیابی به برتری های جسمی و یا روانی و پیشرفت علم پزشکی باشد، آیا جایز است؟

ج) اگر اقدام فوق روی نطفه یا جنین انجام شود، حکم چگونه خواهد بود؟

پاسخ:

الف) هرگاه این تغییرات مثبت باشد اشکالی ندارد.

ب) اگر مثبت باشد اشکالی ندارد.

ج) مانند مسأله سابق است.

سؤال 451. با توجه به پیشرفت علم پزشکی و ژنتیک، و موفقیت انسان در تولید غیر جنسی گوسفند، موش و مانند آن، و قابلیت اجرای این عمل درباره انسان و ترمیم اعضا، لطفاً بفرمایید:

الف) آیا انجام چنین عملی (تولید انسان کامل از طریق شبیه سازی) شرعاً صحیح است؟

ب) آیا ساخت اعضا و پیوند آن به انسان، شرعاً صحیح است؟

ج) با فرض اجرای چنین عملی در خارج از ممالک اسلامی و پیدایش چنین موجودی، آیا این موجود می تواند به دین اسلام مشرف شود؟

د) آیا می توان با چنین موجودی معاشرت و معامله کرد؟

ه) ازدواج با چنین موجودی چه حکمی دارد؟

ص: 169

و) آیا می توان از چنین انسانی ارث برد؟

ز) آیا او می تواند ازدواج کند؟

پاسخ:

الف) همان گونه که قبلاً اشاره کرده ایم این کار ممکن است ذاتاً اشکالی نداشته باشد ولی با توجه به عوارض نامطلوب فراوان اجتماعی و اخلاقی که بر آن مترتب می شود، شرعاً مجاز نیست، به علاوه، اگر مستلزم نظر و لمس حرام هنگام کشت سلول مشابه در رحم انسان گردد، از این نظر اشکال دیگری متوجه آن می شود.

ب) اشکالی ندارد، مشروط بر این که مستلزم کار حرام خاصی نباشد.

ج) تشرف چنین انسانی به دین اسلام بی مانع است.

د) اشکالی ندارد، انسانی است همانند سایر انسان ها.

ه) ازدواج و نکاح او با هرکس جز محارم، یعنی کسی که سلول از او گرفته شده، یا در رحم او پیوند زده شده، بی مانع است.

و) چنین موجودی از کسی ارث نمی برد همانند فرزندان رضاعی که محرم هستند، و ارث نمی برند.

ز) آری، از این نظر فرقی با سایر انسان ها ندارد.

سؤال 452. با توجه به معضلات کنونی اجتماع، که بعضاً نتیجه عدم آگاهی صحیح جوانان از مسائل جنسی است، آیا آموزش مسائل جنسی را در جامعه، برای پیشگیری از بیماری های واگیردار، با رعایت حریم خانواده، و با توجه به سن نوجوانان و جوانان، و با استفاده از متون آموزشی مناسب، مجاز می دانید؟

ص: 170

پاسخ: تجربه نشان داده که آموزش مسائل جنسی به سبک غربی، که فعلاً مطرح است، مفاسد زیادی دربر دارد، و در بسیاری از اوقات نتیجه معکوس می دهد.

سؤال 453. آیا می توان از چیزهایی که خوردنشان حرام است برای درمان استفاده کرد؟

پاسخ: استعمال خوردنی های حرام به عنوان دارو تنها در صورتی جایز است که ضرورت قطعی پیدا کند و داروی منحصر به فرد باشد، و جانشینی نداشته باشد، و غالباً چنین نیست.

سؤال 454. خوردن گوشت خرچنگ دریایی و گوشت کوسه ماهی برای درمان چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز نیست مگر این که به تشخیص پزشک حاذق متدین، تنها راه درمان باشد.

سؤال 455. درباره مرگ مغزی بارها سؤال کرده ایم و جواب فرموده اید. اجازه دهید آن را به صورت کلی تر مطرح کنیم: در مورد مرگ مغزی ای که مغز از کار افتاده و تنها دستگاه های حیات نباتی کار می کند و هیچ امیدی به بازگشت چنین کسی به حیات حیوانی و انسانی نیست، احکام مختلفی در زمینه مسائل گوناگون حقوقی و مالی و پزشکی تصوّر می شود؛ لطفاً شرح جامعی درباره تمام این مسائل هر چند به صورت فشرده بیان فرمایید؟

پاسخ: با توجه به این که پزشکان تصریح می کنند که این گونه افراد

مانند شخصی هستند که مغز او به کلی متلاشی شده و یا سر او را از تن جدا کرده اند که با وسایل تنفس مصنوعی و تغذیه ممکن است تا مدتی به حیات نباتی او ادامه داد، انسان زنده محسوب نمی شوند، در عین حال، انسان کاملاً مرده هم نیستند بنابراین در احکام مربوط به حیات و مرگ باید تفصیل داده شود مثلاً احکام مس میت، غسل و نماز میت و کفن و دفن درباره آن ها جاری نیست تا قلب از کار بیفتد و بدن سرد شود. اموال آن ها را نمی توان در میان ورثه تقسیم کرد و همسر آن ها عده وفات نگه نمی دارند تا این مقدار حیات آنان نیز پایان پذیرد ولی وکلای آن ها از وکالت ساقط می شوند و حق خرید و فروش یا ازدواج برای آن ها یا طلاق همسر از طرف آنان را ندارند و ادامه معالجات در مورد آن ها واجب نیست و برداشتن بعضی از اعضا از بدن آن ها در صورتی که حفظ جان مسلمانی متوقف بر آن باشد مانعی ندارد، ولی باید توجه داشت که این ها همه در صورتی است که مرگ مغزی به طور کامل و به صورت قطعی ثابت گردد و احتمال بازگشت مطلقاً وجود نداشته باشد.

سؤال 456. آیا خوردن شراب به مقدار کم (که فقط و فقط برای معالجه باشد، و به هیچ وجه موجب مستی نشود، و توأم با استغفار و اکراه باشد، و معالجه هم بدین طریق میسر شود، به نحوی که هیچ دارویی نتواند تا این حد مؤثر باشد، و در حقیقت برای حفظ جان و بقای وجود باشد و لا غیر) مجاز است؟

ص: 172

پاسخ: تنها در صورتی جایز است که ضرورت قطعی پیدا کند و داروی منحصر به فرد باشد، و جانشینی نداشته باشد، و غالباً چنین نیست.

سؤال 457. توصیه به بیماران به استفاده از مواد مخدر برای درمان بیماری چه حکمی دارد؟

پاسخ: این کار جایز نیست، مگر به مقدار ضرورت، آن هم در جایی که هیچ راه دیگری وجود نداشته باشد.

سؤال 458. 1. آیا مراجعه يك مسلمان دارای بیماری لاعلاج به پزشك، برای پایان دادن به زندگی خود جایز است؟

2. آیا در صورت عملی شدن، حکم خودکشی را دارد؟

پاسخ:

1. جایز نیست.

2. حکم قتل را دارد.

سؤال 459. بعضی از افراد برای کمک به درمان بیمارانی که نیاز به فرآورده های خونی یا اعضای بدن دارند، حاضرند خون یا مثلاً کلیه یا چشم خود را بفروشند، خرید و فروش این اعضا چه حکمی دارد؟

پاسخ: فروختن خون و کلیه در صورتی که خطری برای دهنده ایجاد نکند اشکالی ندارد ولی بهتر آن است که پول را در مقابل اجازه برداشتن کلیه یا گرفتن خون بگیرند ولی در مورد چشم مطلقاً جایز نیست.

سؤال 460. حکم خرید و فروش اعضای بدن انسان از نظر معظم

ص: 173

له چیست؟ در صورت حکم جواز، آیا شرایط خاصی باید وجود داشته باشد؟

پاسخ: فروش اعضایی که بدل دارد مانند یکی از دو کلیه اشکالی ندارد ولی احتیاط آن است که پول را در مقابل اجازه برداشتن عضو بگیرد نه خود عضو.

سؤال 461. قطع عضو میّت مسلمان، و پیوند آن، در صورتی که حفظ جان یا عضو مسلمانی متوقف بر آن باشد، چه حکمی دارد؟ آیا اجازه قبل از فوت تأثیری در حکم دارد؟ اگر اجازه شخص موضوعیت داشته باشد، آیا فرد می تواند در زمان حیات عضوی از بدنش را برای استفاده پس از مرگ بفروشد؟

پاسخ: در صورتی که حفظ جان مسلمان یا حفظ عضو مهمّی از او منوط به پیوند باشد، جایز است، و در این صورت، اجازه شخص متوفّی، و اولیای دم او لازم نیست هرچند گرفتن اجازه بهتر است، و احتیاط آن است که دیه را بپردازد.

احکام حقوق

سؤال 462. آیا مالکیت فکری که در عصر ما معمول شده، در مورد تألیف کتاب ها، اختراعات و صنایع، اکتشاف داروها، تولید فیلم های مفید و سی دی ها، جنبه شرعی دارد یا نه؟ به این معنا که اگر کسی به حریم آن تجاوز کند آیا این کار مانند تجاوز به حریم

ص: 174

ملك های مادی مانند خانه و زمین و اتومبیل است و غاصب محسوب می شود یا نه؟

پاسخ: مالکیت فکری همچون مالکیت مادی محترم است و تجاوز به حریم آن جایز نیست و هرکس تجاوز کند و خسارتی به بار آورد ضامن است، زیرا مالکیت از موضوعات عرفی و عقلایی است و به تعبیر دیگر، از موضوعاتی است که عرف و عقلا آن را تعیین می کنند و می دانیم که در عصر و زمان ما این نوع مالکیت در عرف و عقلا به رسمیت شناخته شده است و از آن جا که موضوع را از عرف می گیریم و حکم را از شرع، چنین نتیجه خواهیم گرفت که اصل کلی «لا- یحلّ لاحد ان یتصرف فی مال غیره الاّ باذنه» شامل آن هم می گردد. اضافه بر این گاه می شود که برای اختراع یک وسیله صنعتی یا اکتشاف یک دارو، یا تألیف یک دوره کتاب، یا تولید یک سی دی، میلیون ها خرج می کنند و صدها ساعت زحمت می کشند، به یقین اگر کسی آن اثر را بردارد و بدون اجازه تولیدکننده تکثیر کند، ظلم فاحشی مرتکب شده و ظلم از نظر شرع و عقل حرام است. و اگر کسانی مرتکب این کار خلاف از طرق غیر قانونی شوند، دلیل بر مباح بودن آن نمی شود و ضامن هستند.

سؤال 463. آیا مخترع برای اختراع خود دارای حقّ خاصی است، به گونه ای که دیگران نتوانند از آن الگو برداری و مونتاژ کنند؟

پاسخ: آری، اختراع نیز با شرایط خاصی در عرف عقلا، حقوقی برای مخترع می آورد که رعایت آن شرعاً واجب است.

ص: 175

سؤال 464. آیا حقوق مالکیت های فکری، مانند حق تألیف، ترجمه، طبع و اختراعات، شرعی است؟

پاسخ: حق الطبع و حق التألیف، و همچنین حق استفاده از اختراعات، حقوق معتبری است که تجاوز به آن جایز نیست.

سؤال 465. آیا حق الماره مشروع است؟

پاسخ: آری، برای مسافر جایز است که هنگام عبور از کنار باغ ها از میوه آن به مقدار حاجت بخورد، به شرط آن که به قصد این کار حرکت نکرده باشد و چیزی با خود حمل نکند و موجب افساد نگردد و احتیاط آن است که در صورت یقین به عدم رضایت مالک، از این کار خودداری کند.

سؤال 466. استفاده از میوه های درختانی که در خیابان ها و پیاده روها وجود دارد، تا چه حدی مجاز است؟

پاسخ: استفاده از میوه هایی که در عرف و عادت محل برای همه مباح شده، مانند توت در بسیاری از مناطق، اشکالی ندارد، ولی غیر آن متعلق به صاحبان آن است، و اگر ملك بیت المال باشد متعلق به دولت است.

سؤال 467. راه رهایی از حق الناس چیست؟

پاسخ: اگر صاحب آن را می شناسید، حق او را بپردازید، یا حلیت بطلبید، و اگر نمی شناسید، معادل آن را از طرف صاحب اصلی به شخص نیازمندی بدهید.

سؤال 468. حق الناس چیست و چگونه می توان آن را تشخیص داد؟

پاسخ: منظور از حق الناس این است که انسان مال کسی را به ناحق از طریق غصب یا رشوه یا ربا یا کم فروشی و مانند آن برده باشد که اگر صاحب یا صاحبان آن را بشناسد باید به آن ها بازگرداند و اگر نشناسد از طرف آن ها به فقیر و نیازمندی می دهد.

سؤال 469. در صورتی که حقی (مالی یا معنوی) از دیگری به گردن انسان باشد و امکان دسترسی به وی (به جهات مختلف) وجود نداشته باشد آیا راهی برای جبران وجود دارد یا خیر؟

پاسخ: چنانچه امیدی به دسترسی به وی نباشد، می تواند حق مادی را از طرف او به نیازمندان صدقه دهد و درمورد حق معنوی، به مقداری برای او استغفار کند و کارهای خیر انجام دهد که اطمینان به رضایت وی حاصل شود.

سؤال 470. تصرف در اموال شهروندان کشورهای محارب، بدون رضایت آن ها جایز است؟

پاسخ: این کار چون به نام نیک، حیثیت و آبروی مسلمانان ضرر وارد می کند، باید از آن خودداری کرد و این اموال از قبیل غنائم جنگی محسوب نمی شود.

سؤال 471. درباره انحصار تجارت در کالاهای اساسی، فتوای حضرتعالی چیست؟

پاسخ: انحصار در تجارت اگر مثلاً از سوی یک کارخانه باشد که

بگوید: «تولیدات خود را منحصراً در اختیار يك نماینده قرار می دهد» اشکالی ندارد، ولی اگر منظور این باشد که شخص یا گروهی منحصراً حق فروش چیزی را داشته باشند، و دیگران نداشته باشند، چنین چیزی نامشروع است، مگر این که حکومت اسلامی روی مصالحی چنین چیزی را لازم و ضروری بشمارد.

سؤال 472. من سؤالی از شما درباره استفاده از نرم افزارهایی پرسیدم که بدون اجازه تولیدکننده، مورد استفاده اکثر ما ایرانیان است و شما در جواب گفتید که «این کار جز با رضایت تولید کنندگان اصلی آن جایز نیست، مگر در صورتی که از کفار حربی باشند».

مگر جز اسرائیل به کس دیگری هم کافر حربی می گویند؟ تقریباً همه نرم افزارهای ما از امریکاست و بعد اروپا، شاید فقط يك برنامه ترجمه متن معروف از اسرائیل باشد. تکلیف چیست؟ آیا ما گناهی مرتکب می شویم؟

پاسخ: امریکا، انگلیس، فرانسه، اسرائیل و... جزء کشورهای محارب هستند.

سؤال 473. ملاك برای این که بگوییم شرکتی جزء کفار حربی است یا خیر، چه چیز می باشد؟ آیا می توان گفت که شرکت های امریکایی جزء کفار حربی هستند یا خیر؟

پاسخ: شرکت ها و یا سازمان هایی که به کفار در حال جنگ با

مسلمانان مانند امریکا، اسرائیل و انگلیس یا به محاربین کمک می کنند و یا به عمل آن ها راضی و خوشحال می شوند در حکم محارب هستند.

سؤال 474. آیا امروزه رفت و آمد و معامله با کفار و کار کردن در کشوری مانند هلند اشکال شرعی دارد یا نه؟ و آیا کمک به کفر و طاغوت می شود یا نه؟

پاسخ: هرگاه در کارهای مشروع شرکت کند مانعی ندارد.

سؤال 475. آیا دین، مقیاس عدالت است، یا عدالت مقیاس دین؟ به بیان دیگر، آیا دین به هر چه عدالت باشد امر می کند، یا هر چه دین به آن امر کند، عدالت است؟

و به بیان فنی، آیا عدالت در سلسله علل احکام است، یا در سلسله معالیل آن؟

توضیح بیشتر این که آیا انسان ها، مصادیق بارز ظلم و عدالت را از طریق شریعت می شناسند، یا عدالت و ظلم برای همه روشن است، و توصیه های دین ارشاد به حکم عقل است؟

مستحضرید که شیعه نیز مانند معتزله معتقد است که عدالت، مقیاس دین است، و اشاعره دین را مقیاس عدالت می دانند. حال سؤال این است که اگر شیعه عدالت را مقیاس دین می داند، چرا در استنتاجات فقهی به احکامی می رسد که هر عرفی آن را مصداق بین ظلم می داند. بعضی از احکام نکاح چنین است توجه فرمایید:

1. اجماعی است که طلاق به دست مرد است، و مرد می تواند

ص: 179

هرگاه که اراده کند زنش را طلاق بدهد، هرچند هیچ عذر موجهی نداشته باشد! طلاق غیابی و بدون هیچ عذر موجه، در هر عرفی ظلم محسوب می شود.

2. در بحث عیوب زوجین می گویند: «اگر مرد بعد از عقد بفهمد زنش کور یا شل است، و یا خوره یا برص دارد، می تواند عقد را فسخ کند. ولی اگر زن بعد از عقد بفهمد که شوهرش یکی از این عیوب را دارد حق فسخ ندارد، باید بسوزد و بسازد!»

3. مرد هر وقت تمایل داشته باشد زن باید خود را در اختیار او قرار دهد حتی اگر وسط نماز باشد. ولی زن فقط سالی سه مرتبه حق آمیزش دارد، آن هم چنان کوتاه و مختصر که مجال بیان آن نیست!

4. اگر مرد در شب عروسی همسرش را ترك کند و مسافرت برود، و بعد از ده سال برگردد (در صورتی که نفقه داده باشد)، زن حق اعتراض ندارد!

چگونه می توان با حفظ مبنای کلامی شیعه، این قبیل احکام را پذیرفت؟ آیا می گوئید همه عقلا اشتباه می کنند که می گویند طلاق مبنی بر هوس و بدون عذر موجه ظلم است؟ همه عقلا که برای زن نیز (در شرایط تدلیس مرد در موارد فوق) حق فسخ قائل اند اشتباه می کنند؟

پاسخ: بدون شك فقه شيعه بر اساس ادله اربعه بنا نهاده شده، كه يكى از آن ها دليل عقل است. منتها عقل بايد قطعى و جامع جميع جهات باشد، و در مثال هاى كه ذكر کرده ايد متأسفانه اشتباهات فقهيه متعددى وجود دارد. مثلاً بند چهارم كه نوشته ايد: «اگر مرد در شب عروسى همسرش را ترك كند و ده سال برنگردد...» اين مسأله از نظر موازين فقهى درست نيست. چنانچه زوجه در عسر و حرج بيفتد، ولو بعد از شش ماه باشد، ما اجازه طلاق را مى دهيم. و تاكنون چه بسيار زنانى كه شوهرشان آن ها را رها کرده، و آنان از طريق همين فتوا آزادى خود را يافته اند.

در مورد بند سوم، اولاً مرد نمى تواند در شرايط غير متعارف مانند وسط نماز يا مواردى از اين قبيل، از زن تقاضاى تمكين كند، بلكه طبق عرف و عادت بايد انجام شود. و ثانياً در مورد زن نيز در صورتى كه ترك آميزش براى او خطر انحراف جنسى داشته باشد، يا مشكل مهمى ايجاد كند، هرگز انتظار چهار ماه كشيده نمى شود.

و در بند دوم، در صورتى كه توافق طرفين به صورت شرط ضمن العقد، يا شرط مبنى عليه العقد، بر سلامت باشد، هر عيبي سبب حق فسخ مى شود.

و اما بند اول: هم اكنون در بسيارى از جوامع بشرى زن و مرد هر دو حق طلاق دارند، و مى توانند بدون عذر موجّهى از هم جدا شوند.

اگر در مورد زن ظلم محسوب مى شود، در مورد مرد هم ظلم به شمار

می آید. بنابراین ظلم طرفین را در میان عقلا باید پذیرا باشید. از آن گذشته، همان گونه که در دادگاه های امروز هم دیده می شود، می توان جلوی طلاق های هوس آلود را گرفت. به علاوه، با توجه به این که مرد به هنگام طلاق متحمل خسارات زیادی می شود فرضی که شما کرده اید يك فرض غیر واقعی است که مرد بدون هیچ عذری دست به طلاق بزند، حتماً عذری دارد البته آنچه گفتیم اجمال مسأله است.

احکام پوشش و حجاب

سؤال 476. آیا حجاب با آزادی زنان در جامعه منافات ندارد؟

پاسخ: حجاب برای حفظ شخصیت زن، و جلوگیری از انحراف جوانان، و ممانعت از گسترش فساد در جامعه اسلامی است.

و همان گونه که اصل پوشیدن لباس برای زنان و مردان منافات با آزادی آن ها ندارد، حجاب نیز چنین است.

سؤال 477. آیا حجاب از ضروریات دین است؟

پاسخ: آری، حجاب از ضروریات دین و برگرفته از قرآن مجید است، و همه مذاهب اسلامی آن را قبول دارند. منظور از ضروری دین چیزی است که هرکس با مسلمین مقداری معاشرت داشته باشد، می فهمد که مسلمانان به آن پایبند هستند.

ص: 182

سؤال 478. چه نوع پوششی برای زن حجاب است؟

پاسخ: بر زنان و دختران لازم است تمام بدن خود را به جز گردی صورت و دست ها تا مچ، در مقابل نامحرمان بپوشانند. و این مقدار با هر نوع لباس غیر زینتی که تنگ و چسبان نباشد پوشیده شود کافی است.

هرچند چادر حجاب برتر است.

سؤال 479. آیا پوشیدن جوراب ضخیم بدون شلوار، با این که حجم بدن مشخص و در بعضی موارد مهیج است، یا پوشیدن کفش هایی که در هنگام راه رفتن صدای مهیج دارد، جایز است؟

پاسخ: در صورتی که منشأ مفسده ای باشد، اشکال دارد.

سؤال 480. برخی از مادران، دختران نابالغ خود را با سر و پای برهنه در خیابان ها و مجالس در حضور نامحرمان ظاهر می کنند، وظیفه چنین مادرانی چیست؟

پاسخ: بر پدر و مادر لازم است فرزندان خود را از زمان طفولیت به مسائل اسلامی آشنا کنند.

سؤال 481. محدوده پوشش زن در مقابل پسر نابالغ چه میزان است؟

پاسخ: واجب است زن بدن و موی خود را از نامحرم بپوشاند و احتیاط مستحب آن است که از پسر نابالغ هم که خوب و بد را می فهمد و به حدی رسیده که مورد نظر شهوانی است مستور دارد، ولی پوشانیدن صورت و دست ها تا مچ واجب نیست.

سؤال 482. گفته می شود که زن باید خود را از پسریچه ممیز بپوشاند، بفرمایید ممیز بودن پسریچه از چه راهی شناخته می شود؟

پاسخ: واجب نیست بلکه مستحب است خود را از چنین پسری بپوشاند، و منظور از ممیز این است که از مسائل جنسی آگاه باشد.

سؤال 483. مقدار پوشش زنان مسلمان، در برابر زنان غیر مسلمان چیست؟

پاسخ: بهتر آن است که بدن خود را در برابر زنان غیر مسلمان برهنه نکنند هر چند با پوشاندن عورت، ظاهر کردن بقیه حرام نیست.

سؤال 484. وظیفه خواهران مسلمان دانشجوی ترکیه را درباره «رعایت حجاب» در این فرض ها بیان فرمایید:

الف) شرط طی کردن تمام ترم های دانشجویی در دانشگاه های تحت مدیریت لایک ها، رعایت نکردن حجاب شرعی است.

ب) شرط اتمام چند ترم باقی مانده از رشته خاصی در دانشگاه، رعایت نکردن حجاب است.

پاسخ: با توجه به این که اگر دختران مسلمان و متدین دروس عالی را نخوانند تنها افراد بی بندوبار و لامذهب پست های مهم را اشغال می کنند، به افراد متدین اجازه داده می شود که مسأله حجاب را در مواردی که ضرورت دارد رعایت نکنند، ولی در غیر آن موارد حتماً رعایت نمایند.

سؤال 485. آیا زنان باید در مقابل محارم خود نیز حجاب را رعایت کنند؟

پاسخ: زنان و دختران می توانند در برابر محارم خویش سر و گردن و مقداری از دست ها و پاها را نپوشانند، اما بقیه بدن را باید بپوشانند.

و جایز نیست به شکل نیمه عریان در مقابل آن ها ظاهر شوند.

سؤال 486. آیا حجاب فقط برای بانوان است و مردان تکلیفی ندارند؟

پاسخ: مردان می توانند سر و گردن و مقداری از سینه و دست ها و پاها را در مقابل نامحرم نپوشانند، ولی بقیه بدن را باید بپوشانند.

سؤال 487. مردان در مقابل مردان دیگر هم موظف به رعایت پوشش هستند یا در این مورد آزادند؟

پاسخ: مردان می توانند در برابر مردان دیگر (البته در جایی که زنان حضور ندارند) به غیر از عورتین بقیه بدن را نپوشانند؛ مگر این که مفسده ای داشته باشد.

سؤال 488. آیا زنان می توانند در مقابل زنان دیگر مثلاً در مجالس زنانه محدوده پوششی که برای آنان واجب شده را رعایت نکنند؟

پاسخ: زنان می توانند در برابر زنان به جز عورتین بقیه بدن را نپوشانند؛ مگر این که مفسده خاصی داشته باشد.

سؤال 489. پوشیدن مانتو چه حکمی دارد؟

پاسخ: در صورتی که چسبان باشد یا زینتی باشد حرام است؛ ولی مانتوهای معمولی زینتی نیست و لباسی که تمام بدن جز صورت و کفین را بپوشاند کافی است هر چند چادر محفوظتر و بهتر است.

سؤال 490. پوشیدن لباس مختصّ زنان توسط مردان و یا بالعکس در منزل چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، اشکالی ندارد.

سؤال 491. پوشیدن شلوار، یا پیراهن مردانه توسط زنان چه حکمی دارد؟

پاسخ: احتیاط این است که چنین کاری نکنند.

سؤال 492. آیا پوشیدن بلوز و شلوار توسط زنان در مقابل نامحرمان اشکال دارد؟

پاسخ: در صورتی که جنبه زینتی و چسبان نداشته باشد مانعی ندارد ولی بهتر، استفاده از مانتوهای مناسب و از آن بهتر استفاده از چادر است.

سؤال 493. من يك زن محجبه هستم که از ایران برای کسب علم و تکنولوژی جدید و انتقال آن به کشور خود به همراه همسرم به يك کشور غیر مسلمان و دارای تکنولوژی پیشرفته مهاجرت کرده ام. در حال حاضر با این مشکل مواجه می باشم که به دلیل حفظ حجاب و ظاهر مسلمانم مورد اعتماد قرار نگرفته و نمی توانم در موقعیت های عالی قرار بگیرم. در حالی که اگر روسری نداشته باشم مانند سایر مردم بوده و می توانم موقعیت های بالا حتی در دانشگاه به دست آورم. آیا ما زنان مسلمان باید از جامعه کناره گیری کرده و یا محدود به شغل های بسیار سطح پایین جامعه باشیم؟ آیا این

ص: 186

اجازه را دارم که تنها با برداشتن روسری خود و تقیه کردن، امکان به دست آوردن موقعیت های برتر و دسترسی به علوم و فنونی را که در ایران به آنان نیاز داریم فراهم سازم؟

پاسخ: خوب است در این گونه موارد از کلاه گیس آن هم به مقدار ضرورت استفاده کنید.

سؤال 494. آیا استفاده کردن از لباس های رنگی غیر از مشکی اشکال دارد؟

پاسخ: استفاده از رنگ های تند و زینتی جایز نیست اما رنگ ها و طرح های ساده تا زمانی که منشأ مفاسدی نشود جایز است. هرچند رنگ های سنگین بهتر است.

سؤال 495. کلاه گیس برای زن جایز است؟ اگر دختری کلاه گیس بر سر بگذارد و حجاب خود را بردارد اشکال دارد؟

پاسخ: آری، استفاده از کلاه گیس جایز است ولی در برابر نامحرم جایز نیست.

سؤال 496. آیا در انتخاب نوع حجاب، خود زن اختیار دارد که مثلاً چادر را انتخاب کند یا مانتو را؟

پاسخ: انتخاب نوع حجاب مشروط بر این که جوانب شرعی در آن رعایت شده باشد به دست زن است.

سؤال 497. طبق یکی از فرمایشات حضرت امام محمد باقر علیه السلام برای زنان جایز نیست که شبیه مردان شوند زیرا که رسول خدا صلی الله علیه و آله

لعنت کرد مردانی را که شبیه زنان شوند و لعنت کرد زنانی را که شبیه مردان شوند در پوشیدن لباس ها. با توجه به این که امروزه تمام شلوارهای زنانه از لحاظ مدل شبیه شلوارهای مردانه می باشد و اکثر پیراهن های زنانه به صورت یقه مردانه است. 1. پوشیدن چنین لباس هایی از نظر شرعی چه حکمی دارد؟ 2. پوشیدن بلوز و شلوار برای زنان در منزل بدون دامن (که لباس راحتی محسوب می شود) چه حکمی دارد؟

پاسخ: 1. منظور آن است که هر يك لباس های مخصوص دیگری را بپوشد یا از نظر قیافه و ظاهر، خود را مانند او کند بنابراین پوشیدن لباس هایی که مشترك بين آن هاست با رعایت حجاب اشکالی ندارد.

2. اشکالی ندارد.

سؤال 498. پوشیدن شلوارهای به اصطلاح، ساپورت که چسبان و تنگ است وگاهی همراه با مانتوهای کوتاه پوشیده می شود و حجم بدن زن نیز نمایان است؛ در مقابل نامحرم و به ویژه در ملاءعام چه حکمی دارد؟

پاسخ: این گونه لباس ها از نظر شرعی جایز نیست و مفسد بسیاری دارد.

سؤال 499. آیا لباس زینتی فقط شامل زیورآلات می شود، یا آنچه عرفاً لباس محسوب می شود نیز می تواند مصداق آن باشد؟

پاسخ: لباس زینتی چیزی است که زن ها برای زیبایی آن را می پوشند، و شبیه آرایشی است که در صورت خود انجام می دهند.

ص: 188

سؤال 500. حکم اپیلاسیون عورت زن توسط خانم دیگری که این کار شغل اوست چیست؟

پاسخ: نگاه به عورت دیگری، خواه برای زائل کردن مو باشد یا چیز دیگر جایز نیست، ولی زایل کردن موهای زیر بغل و مانند آن، به وسیله هم جنس مانعی ندارد.

سؤال 501. برای دخترانی که هنوز ازدواج نکرده اند اصلاح صورت و ابرو چه حکمی دارد؟

پاسخ: اصلاح صورت برای دختران شرعاً حرام نیست.

سؤال 502. از آن جا که طلا برای مردان حرام است آیا استفاده از ساعت طلا هم همین حکم را دارد؟

پاسخ: استفاده از ساعت مچی که در آن طلا به کار رفته جایز نیست مگر این که آب طلا باشد. و یا در صورتی که درصد طلا به قدری باشد که به آن ساعت طلا نگویند و یا مشکوک باشد، اشکالی ندارد.

سؤال 503. استفاده از دست بند و گردن بند غیر طلا برای مردان صحیح است؟

پاسخ: چنانچه طلا نباشد و علامت و نشانه ای از گروه های منحرف نداشته باشد اشکالی ندارد.

سؤال 504. آیا اشکالی دارد که خانم ها از عطر و ادکلن استفاده کنند؟

پاسخ: عطر زدن خانم ها در خارج از منزل در روایت اسلامی نهی شده است، ولی چنانچه مقدار کمی برای از بین بردن بوی عرق و مانند آن بزنند مانعی ندارد.

احکام روابط زن و مرد نامحرم

سؤال 505. لطفاً بفرمایید: ارتباط زن با مرد از طریق پست الکترونیکی (ایمیل) در زمینه شعر و شاعری و ادبیات و مذهب و سیاست و خانواده و موضوعاتی از این قبیل چه صورتی دارد؟

پاسخ: بین نامحرم ها جایز نیست.

سؤال 506. اگر در وسائط نقلیه عمومی نامحرمی کنار ما بنشیند و بر اثر تنگی جا با بدن ما تماس پیدا کند آیا لازم است برخاسته یا از تاکسی خارج شویم؟

پاسخ: می توانید کیف یا ساک خود را به عنوان حائل بین خود و او بگذارید و لازم نیست از ماشین پیاده شوید.

سؤال 507. صحبت کردن برای ازدواج از طریق اینترنت چه حکمی دارد؟

پاسخ: به مقدار ضرورت و نیاز برای ازدواج می توانید صحبت کنید.

سؤال 508. افعال و مشاغلی برای زن و مرد هست که مستلزم نظر لمس بدن دیگری است مانند دندان پزشکی، زایمان، جراحی و...

در این گونه موارد تکلیف چیست؟ و آیا فرقی بین حال ضرورت و غیر آن هست و ملاک ضرورت چیست؟

پاسخ: این گونه امور فقط در صورت ضرورت جایز است و معیار ضرورت تشخیص عرف عام و صالح است.

سؤال 509. تبعیت از دستور استادی که مقید به فرایض شرعی نیست و با وجود دانشجویان دختر به دانشجویان پسر دستور معاینه زنان بیمار را می دهد چه حکمی دارد؟ البته تمرد از دستور استاد ممکن است در نمره قبولی یا رد او دخالت داشته باشد؟

پاسخ: در این مورد که ضرورت نیست باید به صورت معقولی تمرد کند مگر این که معاینه زنان برای تکمیل تحصیلات پزشکی لازم باشد (تحصیلاتی که سبب نجات جان زنان می شود) که در این صورت جایز است.

سؤال 510. دست دادن زنان غیرمسلمان با مردان و بالعکس در اروپا هنگام ملاقات و یا مراسم های رسمی و یا غیر رسمی و روزمره، احترام به یکدیگر محسوب شده و امری متداول و مبادی آداب و نشانه نزاکت به شمار می آید، که رعایت این مهم در نوع نگاه و تداوم مراودات اجتماعی بسیار حائز اهمیت بوده و تأثیری بسزا دارد و از دیگر سو نیز عدم رعایت آن علاوه بر ایجاد ضرر و زیان مادی، با توجه به این امر که ما شیعیان خلاف این امر عمل می کنیم موجبات وهن و توهین به فرد مقابل را فراهم و خود

ص: 191

را به عنوان يك شيعهٔ مسلمان، فردی بی ادب و بی توجه به موازین عرفی و اخلاقی معرفی می کنیم و همچنین موجب وهن به شیععه، اسلام و دین می شویم. تأثیر منفی این رویه تا آن اندازه است که علاوه بر ناراحتی شدید فرد مقابل حتی در برخی مواقع موجب به گریه افتادن فرد به ویژه بانوان گردیده چراکه این نوع برخورد را به شدت تبعیض آمیز می دانند و در مواقع زیادی نیز فرض بر همجنس باز بودن چنین فردی می کنند. با این اوصاف، حکم چیست؟

پاسخ: دست دادن با زن نامحرم جایز نیست و اگر آن ها را با فرهنگ اسلام آشنا کنیم مشکل حل خواهد شد ولی اگر واقعاً در جایی ضرورت قطعی حاصل شود، از باب ضرورت و به مقدار ضرورت مانعی ندارد.

سؤال 511. در منطقهٔ ما رسم بر این است که گاه زن عمو دست پسر برادر شوهر خود را می گیرد و او را می بوسد، یا زن برادر و خواهر زن نیز خود را با برادر شوهر و شوهر خواهر محرم حساب می کنند، و دست دادن، به ویژه بوسیدن سر و دست به هنگام بازگشت از سفر و ایام عید به شدت رایج و مرسوم گردیده، و هرچه تذکر داده می شود نمی پذیرند، بلکه گاهی ناراحت می شوند، تکلیف ما چیست؟ اگر موجب قطع صلۀ رحم شود چه حکمی دارد؟

ص: 192

بعضی از مردم می باشد. وظیفه شما این است که با زبان خوش امر به معروف و نهی از منکر کنید، و اگر صله رحم بدون آن میسر نیست، صله رحم را ترك کنید.

سؤال 512. نگرستن به مرد نامحرم چه حکمی دارد؟ آیا می توان به مردانی که پیراهن آستین کوتاه می پوشند، نگاه کرد؟

پاسخ: هرگاه نظر از روی شهوت نباشد، اشکالی ندارد.

سؤال 513. نگاه کردن به صورت زنان چادرنشین که معمولاً قسمتی از موی سر آن ها نیز دیده می شود برای مرد نامحرم چه حکمی دارد؟ توضیح این که آنان به این نوع پوشش عادت کرده اند و اگر تذکر داده شود نمی پذیرند.

پاسخ: اگر قصد تلذذ و ریبه نباشد اشکالی ندارد.

سؤال 514. اگر انسان بداند وقتی به خیابان و بازار می رود نگاهش به نامحرم می افتد، وظیفه اش چیست؟

پاسخ: نظر و نگاه اتفاقی حرام نیست لکن عمداً نگاه نکند.

سؤال 515. نگاه کردن به زن هایی که حجاب شرعی را رعایت نکرده و بی مبالا هستند، در گذرها، یا به هنگام گفتگو، یا در وسایل نقلیه، که طبعاً نگاه انسان به آن ها می افتد، چه حکمی دارد؟

پاسخ: نگاه قهری و بدون قصد اشکالی ندارد.

سؤال 516. نگاه به نامحرم چه حکمی دارد؟

پاسخ: نگاه کردن مرد به بدن زن نامحرم، خواه با قصد لذت باشد یا

بدون آن حرام است و همچنین نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم، ولی نگاه کردن به صورت و دست های زن نامحرم تا میچ اگر به قصد لذت نباشد و مایه فساد و گناه نگردد اشکال ندارد، همچنین نگاه کردن به آن مقدار از بدن مرد نامحرم که معمولاً آن را نمی پوشانند مانند سر و صورت و گردن و مقداری از پا و دست.

سؤال 517. دیدن عکس زنان بدون حجاب غیرمسلمان، بدون قصد لذت چه حکمی دارد؟

پاسخ: چنانچه بدون قصد لذت باشد و منشأ مفاسدی نگردد، اشکال ندارد.

سؤال 518. نگاه کردن به موی سر زنان اهل کتاب بدون قصد لذت چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر به قصد لذت نباشد اشکال ندارد.

سؤال 519. نگاه کردن به عکس برهنه زنان اهل کتاب و مشرکین، بدون لذت و شهوت و بدون آن که مقدمه گناه شود، چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر منظور از برهنه این است که موهای سر خود را نپوشانده باشند، در فرض مسأله بالا که فساد بر آن مترتب نمی شود، اشکالی ندارد اما اگر منظور، برهنه مادرزاد و یا نیمه عریان است، جایز نیست.

سؤال 520. نگاه کردن به اعضای بدن زن کافر غیر ذمی چه حکمی دارد؟

پاسخ: نگاه کردن به اعضای که معمولاً در عرف آن ها مکشوف است، بدون قصد لذت اشکالی ندارد.

سؤال 521. در برخی مناطق، اقوام نامحرم نزدیک را جزء محارم می دانند و حجاب را درمقابل آن ها رعایت نکرده و گاه با آن ها دست می دهند و امثال آن، حکم این امور چیست؟

پاسخ: باید تمام این امور که خلاف شرع است ترك شود و آنان را با زبان خوب امر به معروف و نهی از منکر نمود.

سؤال 522. آیا به طور کلی گفتگو با زن نامحرم جایز است؟

پاسخ: در صورتی که به طور عادی باشد مانعی ندارد.

احکام محرم و نامحرم

سؤال 523. به چه کسی مَحْرَم و به چه کسی نامحرم می گویند؟

پاسخ: مَحْرَم، اصطلاحی در فقه اسلامی است که شامل گروهی از خویشاوندان نزدیک می شود که ازدواج با آن ها حرام ابد است.

درمقابل این اصطلاح، واژه نامحرم وجود دارد که ازدواج با آنان جایز است.

سؤال 524. افرادی که جزء گروه مَحْرَم یا همان محارم اند چه کسانی هستند؟

پاسخ: محارم به سه گروه تقسیم می شوند: اول، محارم نَسَبی (شامل مادر/پدر و اجداد، فرزندان و نوادگان، خواهر/برادر، خواهرزادگان/برادرزادگان، عمه/عمو/خاله/دایی) که از زمان تولد رابطه محرمیت با آن ها برقرار است. دوم، محارم سببی که به سبب

ازدواج محرم می شوند (شامل مادر/پدر همسر، فرزند/نوه همسر، همسر فرزند، همسر پدر/مادر) و سوم، محارم رضاعی (که مشابه محارم نسبی است).

سؤال 525. محارم نسبی چه کسانی هستند؟

پاسخ: کسانی که محرمیتشان به واسطه نسبت خویشاوندی و تولد است.

الف) محارم نسبی مرد

مادر، مادر بزرگ مادری و پدری، به بالا

دختر، نوه های دختری و پسری به پایین

خواهر

دختر برادر و خواهر، و نوادگان آن ها

عمه و خاله، و عمه ها و خاله های پدر و مادر، و عمه ها و خاله های اجداد

ب) محارم نسبی زن

پدر، پدر بزرگ پدری و مادری، به بالا

پسر، نوه، نتیجه، نبیره، ...

برادر

پسر خواهر و پسر برادر، و فرزندان و نوادگان آن ها

عمو و دایی، و عموها و دایی های پدر و مادر، و عموها و دایی های اجداد

سؤال 526. محارم سببی شامل چه کسانی می شود؟

پاسخ: کسانی که محرمیتشان به واسطه ازدواج ایجاد شده باشد.

الف) محارم سببی مرد

مادر و مادربزرگ های زن به بالا

دختر زن (نادختری) و نوه دختری و پسری آن زن (البته به شرط وقوع نزدیکی زن و شوهر)

زن پدر (نامادری)

زن پسر (عروس)

نواده های پسری زن تا آخر

ب) محارم سببی زن

پدر و پدر بزرگ های شوهر به بالا

پسر شوهر (ناپسری) و نوه های پسری و دختری شوهر

شوهر دختر (داماد)

نواده های دختری شوهر تا آخر

سؤال 527. چه کسانی جزء محارم رضاعی هستند؟

پاسخ: رضاع به معنای شیر خوردن است، طبق شرایطی که در شریعت اسلامی مشخص شده است. خویشاوندی رضاعی یعنی

خویشاوندی ای که بین طفل شیرخوار و زنی که او را شیر داده است و بین هر یک از آن ها با خویشان دیگری پیدا می شود.

محارم در خویشاوندی رضاعی مشابه خویشاوندی نسبی است.

مثلاً همان طور که در آن جا ازدواج با پدر، مادر، و اجداد ممنوع است و محرمیت برقرار، در قرابت رضاعی نیز چنین است.

ص: 197

سؤال 528. انجام امور پزشکی از قبیل تزریقات توسط نامحرم چه حکمی دارد؟

پاسخ: غیر صورت ضرورت جایز نیست.

سؤال 529. اگر بخواهیم فرزندی را به عنوان فرزندخوانده بپذیریم، برای محرمیتش چه باید بکنیم؟

پاسخ: الف) در صورتی که فرزندخوانده دختر باشد، اگر پدر پدرخوانده زنده باشد می تواند عقد موقت آن دختر را با اجازه حاکم شرع، برای خویش بخواند تا آن فرزندخوانده حکم زن پدر را پیدا کند و بر تمام پسران و نوه ها و نتیجه های او محرم شود. و اگر خواهر، یا مادر، یا زن برادر، یا برادرزاده ها، یا خواهرزاده های پدرخوانده شیر داشته باشند، و آن بچه شیرخوار باشد و از شیر آن ها (با شرایط لازم) بخورد، حکم خواهرزاده، یا خواهر یا برادرزاده یا خواهرزاده رضاعی اش را پیدا می کند و محرم می شود.

ب) در صورتی که فرزندخوانده پسر باشد، راه محرمیت آن است که از شیر خواهر، یا مادر، یا زن برادر، یا خواهرزاده ها، یا برادرزاده های آن زن فاقد فرزند بخورد تا آن زن، خاله یا خواهر یا عمه و یا خاله رضاعی آن پسر شود و محرم گردد. و اگر دوران شیرخوارگی پسر بچه گذشته باشد راهی برای محرمیت او نیست.

سؤال 530. آیا دایی و عموی شوهر و خاله و عمه همسر، جزء محرم ها می باشند؟

پاسخ: خیر، نامحرم هستند.

ص: 198

سؤال 531. مردی که يك پسر دارد با زنی که يك دختر دارد ازدواج می کند آیا این پسر و دختر به هم محرم اند؟ اگر محرم اند آیا قبل از دخول زن و مرد می توانند با هم ازدواج کنند؟

پاسخ: محرم نیستند و در هر حال می توانند با هم ازدواج کنند.

سؤال 532. محدوده ارتباط دختر و پسر در دوران نامزدی و عقد باید چگونه باشد؟

پاسخ: اگر صیغه محرمیت با اذن پدر دختر جاری نشده تنها در حد صحبت کردن در مورد ازدواج مجازند؛ آن هم با هماهنگی خانواده و اگر صیغه محرمیت با اذن پدر دختر جاری شده است چنانچه در ضمن عقد شرط خاصی شده باید مطابق آن عمل کنند و اگر شرط خاصی نشده براساس عرف محل، عمل نمایند.

احکام معاشرت

سؤال 533. برخی افراد خود را فقط به انجام نماز و روزه و امثال این ها مقید می دانند و به عبارتی خود را منزوی می کنند و درباره معاشرت با دیگران به ویژه در بلاد غیر اسلامی بی تفاوت هستند، لطفاً در خصوص اهمیت برخورد و معاشرت برایم توضیح دهید.

پاسخ: معاشرت و ارتباط سازنده با دیگران، یکی از مهم ترین و اصلی ترین نیازهای روحی و روانی آدمیان است. در واقع ذات و فطرت آدمی به گونه ای است که حتماً باید زندگی اجتماعی داشته

ص: 199

باشد و در اجتماع زیست کند و در اجتماع است که می تواند کیفیت زندگی خود را ترقی دهد. در واقع انسان در همه مراحل زندگی محتاج دیگران است و شخص خود را با معاشرت بهتر می شناسد و توانمندی ها و ناتوانی های خود را درمی یابد.

آنچه اهمیت و جایگاه ویژه معاشرت را در اخلاق نشان می دهد، این است که بسیاری از فضایل و رذایل اخلاقی، در ظرف معاشرت ظهور می یابند. ظرف ظهور فضایی مانند عدالت، انصاف، احسان، ایثار، انفاق، صدقه، امانت، عفت، حجاب و امثال آن، زندگی اجتماعی و معاشرت با دیگران است. همچنین رذایلی مانند ظلم، حق کشی، خودخواهی، تکبر، خیانت، دروغ، حسادت و امثال آن نیز در ظرف اجتماع و ارتباط با دیگران است که خود را نشان می دهند. تعلیم و تعلم، با آن جایگاه ارزشی والا در اسلام، بدون زندگی اجتماعی و معاشرت با دیگران امکان تحقق ندارد. آشنایی با تجارب دیگران و بهره مندی از آن، و معاشرت با مردم و تحمل بدرفتاری ها و نامردمی های آنان یکی از راه های رشد و دستیابی به مقامات معنوی است.

سؤال 534. آیا رفتن به مجالسی که در آن مشروبات الکلی مصرف می شود، جایز است؟

پاسخ: شرکت در مجالسی که شرب خمر می شود، جایز نیست.

سؤال 535. آیا برای مسلمان جایز است مشروب روی میز غذاخوری بگذارد، تا کسانی که آن را حلال می دانند مصرف کنند؟

پاسخ: جایز نیست مگر در موارد ضرورت.

ص: 200

سؤال 536. اگر بر ما معلوم باشد که صاحبان برخی مشاغل که به تولید مواد غذایی مشغول هستند مسلمان نبوده و جزء اهل کتاب هم نیستند، در این صورت خرید و فروش و مصرف محصولات آن ها چه حکمی دارد؟

پاسخ: خرید و فروش مواد غذایی غیر گوشتی آن ها اشکالی ندارد ولی اگر یقین داشته باشید که دست آن ها با رطوبت با آن مواد تماس داشته احتیاط اجتناب است مگر در مواردی که خارج از کشورهای اسلامی زندگی می کنند.

سؤال 537. حکم برخورد و همنشینی با اشخاصی که مشکوک به همکاری با دشمنان اسلام هستند چیست؟

پاسخ: احتیاط ترك آن است و اگر شبهه قوی باشد ترك آن واجب است.

سؤال 538. شرکت کردن در جشنی که توسط افراد غیر مسلمان برای من گرفته می شود چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر در آن جا کار خلاف شرع صورت نگیرد شرکت شما در آن جشن اشکالی ندارد.

سؤال 539. آیا اهل کتاب (یهودی ها و مسیحی ها) نجس می باشند؟ اگر جواب مثبت است، دلیل صادر کردن فتوای نجاست برای آن ها چیست؟

پاسخ: ما فتوا به نجاست آن ها نمی دهیم ولی از آن جا که آن ها از

اشیاء نجس پرهیز نمی کنند بهتر می دانیم که در غیر موارد ضرورت از آن ها پرهیز کنند.

سؤال 540. اجناس و وسایل قیمتی که در سرزمین های غیر اسلامی پیدا می شود، چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر علامتی ندارد می توان آن را تملک کرد و اگر دارای علامت است و امکان دارد صاحبش را پیدا کند باید به او بدهد، ولی در کشورهای محارب با اسلام تملک آن در هر حال مانعی ندارد.

سؤال 541. اگر شخصی به گونه ای در تنگی معاش باشد که نتواند زندگی خود را اداره کند و به هر دری هم بزند با شکست مواجه شود و حاضر هم نباشد زکات یا صدقه قبول کند، آیا می تواند برای غیر مسلمان ها کار کند؟

پاسخ: کار کردن برای غیر مسلمانان حرام نیست مشروط بر این که کار حلال و آبرومند و مباحی باشد و سبب ذلت مسلمین و اهانت به آن ها نگردد.

سؤال 542. اگر کسی که اعتقادی به دین ندارد به خانه ما بیاید و مثلاً شیرینی بیاورد آیا می توان از اموالش خورد، آیا حرام نیست؟

پاسخ: اموالش حرام نیست مگر این که یقین داشته باشید از راه حرام به دست آورده است ولی از رفت و آمد با چنین اشخاصی پرهیزید مگر این که امید به هدایت او داشته باشید.

سؤال 543. شخصی برادری دارد که کافر است و به خدا ایمان

ندارد. می خواستم بدانم که احکام يك فرد كافر اعم از نجس بودن و... شامل این شخص می شود یا خیر؟ و به طور کلی در منزل چه باید بکند؟

پاسخ: در صورتی که ناچار است با او در يك منزل باشد لازم نیست از او پرهیز نماید ولی سعی کند با زبان خوب او را به اسلام بازگرداند.

احکام نگهداری حیوانات

سؤال 544. سؤالی که بنده مطرح می سازم سؤالی است که برای اکثر هم رشته ای های خودم یعنی رشته دامپزشکی مطرح است و آن این است که چرا علی رغم این که در احادیث و کتب اسلامی همواره شاهد بیان این مطلب بوده ایم که ما باید در کنار مخلوقات خدا و با مهربانی با آن ها زندگی کنیم و در مورد سگ این مطلب چه در رساله حضرت امام (ره) و چه در بسیاری از منابع شرعی عنوان شده، اما در کشورمان برخوردهایی علیه سگ داران انجام می شود؟ و آیا این برخوردها از نظر شرعی مورد تأیید است؟ البته ممکن است چنین تصوّر شود که نگهداری سگ تنها برای تفریح است و شاید این مطلب فراموش شده که خداوند پس از انسان در هیچ موجودی به اندازه سگ قدرت درك احساس دوستی و دوست داشتن را قرار نداده است و همان طور که ما مسلمانان معتقدیم هر نیازی که در يك موجود هست قطعاً پاسخی برایش وجود دارد

ص: 203

و در مورد این حس سگ، پاسخی جز ارتباط برقرار کردن با يك انسان (البته براساس احکام اسلامی) موجود نیست، آیا اگر ما این مسأله را فراموش کنیم در حقیقت قوانین الهی را فراموش نکرده ایم؟ آیا اگر به مبارزه با عشقی که خداوند در نهاد يك جاندار زبان بسته قرار داده است پردازیم دچار معصیت نشده ایم؟

پاسخ: سگ برای مقاصد مختلف از قبیل پاسبانی خانه و گله و برای شکار و همچنین مقاصد پلیسی می تواند مورد استفاده قرار بگیرد. ولی از آن جا که موجود آلوده ای است و ممکن است بیماری های مختلفی را به انسان منتقل سازد اسلام از آنچه به صورت فرهنگ سگ بازی غربی دیده می شود جلوگیری کرده است و در عین حال اجازه نمی دهد حتی سگ های ولگرد را آزار دهند مگر این که ایجاد خطر کنند غذا دادن به آن ها نیز کار خوبی است.

سؤال 545. می خواستم بدانم آیا نگهداری از سگ های پرورشی که دارای شناسنامه هستند و واکسیناسیون می شوند اشکال دارد؟

پاسخ: چنانچه فایده ای از قبیل پاسبانی خانه و گله و صید و مانند آن داشته باشند مانعی ندارد.

سؤال 546. همراه داشتن سگ در ماشین و خیابان، و نگهداری آن در خانه، که نوعی تقلید از بیگانگان است، چه حکمی دارد؟

پاسخ: این کارها شایسته مسلمانان با شخصیت نیست، و از جهات شرعی مشکلات زیادی ایجاد می کند.

سؤال 547. آیا برای نگهداری از حیوانات منعی وجود دارد؟ اگر فایده ای بر نگهداری حیوان مترتب نباشد، مثلاً فقط برای زیبایی، یا صدای خوش آن باشد، (مانند قناری، یا مرغ عشق، یا مانند آن) نگهداری از آن چه حکمی دارد؟

پاسخ: نگهداری حیوانات مانعی ندارد. ولی سزاوار است افراد باایمان هدفی از آن داشته باشند هرچند استفاده از زیبایی و صدای خوش آن ها باشد. در ضمن، باید این امر به اسراف کاری منتهی نشود.

سؤال 548. معروف است که «تازی» (سگ شکاری) در احکام نجاست و طهارت با سگ های دیگر تفاوت دارد. شاید - طبق آنچه در تاریخ آمده است دلیلش این باشد که - اعراب (پس از اسلام) از رفت و آمد تازی به خیمه ها ممانعتی نمی کردند، و تازی حَقّ داشت در خیمه با آن ها بخوابد، و آن را هدیه ای از سوی خدا می دانستند.

آیا تفاوتی میان تازی و سایر سگ ها در نجاست هست؟

پاسخ: تفاوتی از این جهت میان سگ ها نیست، و معمولاً مسلمانان از سگ ها برای سه منظور استفاده می کردند: پاسبانی خانه، پاسبانی باغ، و پاسبانی گله.

سؤال 549. آیا خرگوش را می توان به عنوان حیوان خانگی در آپارتمان نگهداری کرد؟ و آیا فضولاتش نجس است؟ آیا موی بدن خرگوش نماز دارد؟ و آیا عرق بدنش اشکالی ندارد؟

پاسخ: فضولات آن نجس است و موی بدن و عرق آن نماز ندارد.

سؤال 550. آیا فضولات همستر پاك است يا خير؟

پاسخ: فضولات آن نجس است.

احكام موسيقي

سؤال 551. گوش دادن به موسيقي چه حكمي دارد؟

پاسخ: كليۀ صداها و آهنگ هايي كه مناسب مجالس لهو و فساد است حرام، و غير آن حلال است، و تشخيص آن با مراجعه به اهل عرف، يعني افراد فهميده متدين، خواهد بود.

سؤال 552. منظور از مجالس لهو و لعب چه مجالسي است؟

پاسخ: مجالسي است كه براي عياشي و هوس راني و بي بندوباري تشكيل شده است. به تعبير ديگر، به مجالسي گفته مي شود كه نزد عرف متدين، مجلس گناه محسوب مي شود، و موسيقي هاي مناسب چنين مجالسي حرام است؛ هرچند در مجلس عادي نواخته شود، يا به صورت فردي باشد (دقت فرمايد).

سؤال 553. فلسفۀ حرمت برخي از موسيقي ها چيست؟

پاسخ: تشويق به مفساد اخلاقي، غافل شدن از ياد خدا، تخدير اعصاب و فرو بردن جامعه در غفلت و بي خبري، از جمله آثار زيان بار موسيقي حرام است. شرح بيشتري را در كتاب تفسير نمونه، جلد 17 ذيل آيه شريفه 6 سورة لقمان، مطالعه فرمايد.

ص: 206

سؤال 554. تعلیم و تعلم و خرید و فروش آلات موسیقی، اشکالی دارد؟

پاسخ: این کار درباره آن دسته از آلات موسیقی که غالباً با آن ها آهنگ های مناسب مجالس لهو و فساد نواخته می شود جایز نیست و در غیر آن اشکالی ندارد. و اگر وسیله مشترک باشد جایز است.

سؤال 555. برای داشتن مجلس شاد مشروع چه پیشنهادی می کنید؟

پاسخ: به عنوان مصداق مجالس شادی مشروع، چنانچه از رقص و موسیقی حرام و کارهای نامشروع دیگر پرهیز شود، و اشعار مناسب خوانده شود، یا نمایش های شاد مشروعی انجام شود مانعی ندارد.

و بسیاری از متدینین در جلسات جشن ازدواج و مانند آن از همین روش استفاده می کنند.

سؤال 556. گوش دادن آواز زن توسط مرد نامحرم چه حکمی دارد؟

پاسخ: حرام است.

سؤال 557. سرود دسته جمعی مختلط جایز است؟

پاسخ: در صورتی که صدای بانوان در صدای مردان محو شود و صدا و آهنگ سرود مناسب مجالس لهو و فساد نباشد اشکالی ندارد؛ در غیر این صورت جایز نیست.

ص: 207

سؤال 558. سرود دسته جمعی خانم ها اشکالی دارد؟

پاسخ: این کار در مکان های مخصوص بانوان اشکالی ندارد، مشروط بر این که صدا و آهنگ آن مناسب مجالس لهو و فساد نباشد؛ اما در جایی که مردان حضور دارند جایز نیست.

سؤال 559. آواز خواندن زن چه حکمی دارد؟

پاسخ: آواز خواندن زن برای شوهرش و برای سایر زنان بدون غنا و بدون آهنگ های مناسب لهو و فساد اشکال ندارد.

سؤال 560. تجویز موسیقی برای بیمارانی که مبتلا به افسردگی هستند اشکالی دارد؟

پاسخ: اگر راه درمان آن ها منحصر به شنیدن موسیقی باشد، به مقدار ضرورت مانعی ندارد.

سؤال 561. گاهی ما را به مراسمی دعوت می کنند که در آن برخی گناهان صورت می گیرد از جمله این که موسیقی حرام پخش و یا اجرا می شود، تکلیف چیست؟

پاسخ: شرکت در مجلس گناه حرام است، ولی چنانچه ضرورت داشته باشد، می توانید به مقدار ضرورت شرکت کنید، یا در قسمت هایی بنشینید که گناهی صورت نمی گیرد و مجلس گناه صدق نمی کند.

سؤال 562. نواختن آهنگ توسط زن در برابر مرد نامحرم چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر آهنگ حرام باشد به هر صورت حرام است و اگر از نوع حلال باشد و منشأ مفسده ای گردد آن نیز حرام است.

سؤال 563. آیا گوش دادن به صدای زن خارجی با موسیقی ملایم اشکال دارد؟

پاسخ: در صورتی که به صورت آواز بخواند جایز نیست.

احکام ورزشی

سؤال 564. ورزش ایروبیک چه حکمی دارد؟

پاسخ: چنانچه حرکاتی شبیه به رقص نداشته باشد و همراه با آهنگ لهوی نباشد اشکالی ندارد.

سؤال 565. بازی بولینگ چه حکمی دارد؟

پاسخ: بدون برد و باخت مالی اشکالی ندارد.

سؤال 566. بازی کردن با پاسور و بیلیارد و تخته نرد چه حکمی دارد؟

پاسخ: هرگاه این موارد از آلت قمار بودن خارج نشده باشند، و در نزد توده مردم محل یک وسیله ورزشی یا تفریحی شناخته نشوند، بازی با آن ها بدون برد و باخت مالی نیز اشکال دارد.

سؤال 567. دوچرخه، موتور و اسب سواری برای بانوان اشکالی دارد؟

پاسخ: این کارها در محیطهای مخصوص بانوان اشکالی ندارد، مشروط بر اینکه سبب ضرر و زیانی نگردد.

ص: 209

سؤال 568. بازی پاسور رایانه چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر بدون مشارکت فرد دیگر و بدون برد و باخت مالی باشد، اشکالی ندارد.

سؤال 569. آیا بازی با شطرنج در عصر حاضر اشکال دارد؟

پاسخ: اگر شطرنج در عرف عام از آلات قمار محسوب شود بازی با آن حرام است و اگر از حالت قمار خارج و جزء ورزش های فکری درآمده باشد اشکالی ندارد.

سؤال 570. اینجانب با یکی از باشگاه های فوتبال اروپا قرارداد امضا کرده ام، که در طول يك سال در اختیار آن تیم باشم. قاعدتاً بایستی در تمام برنامه های ورزشی و تمرین های سخت بدنی، که لازمه پیروزی تیم در مسابقات آتی است، تابع باشم. از آن جا که بخشی از تمرینات سخت بدنی در ماه مبارك رمضان واقع خواهد شد، و امکان انجام آن با زبان روزه میسر نیست، و از سوی دیگر مسئول باشگاه می گوید: «شما انسان متدین و مؤمنی هستید، و ما میلیون ها خرج شما کرده، و وقت شما را از قبل خریده ایم، و در صورت خودداری شما از شرکت در تمرینات و شکست تیم، از شما راضی نیستیم و با توجه به این که شما در این سال از ما حقوق می گیرید، و متعهد به ما هستید نباید روزه بگیرید». آیا می توانم براساس قرارداد با آن باشگاه، و به منظور انجام تعهدم به آن تیم، برای پیروزی در مسابقات - که مستلزم افطار روزه است - روزه نگیرم، و سال بعد قضا کنم؟

ص: 210

پاسخ: در شأن يك مسلمان نیست که اقدام به عقد چنین قراردادی کند زیرا این قرارداد شرعاً باطل است، و باید به دیگران گفت که عقیده مذهبی ما چنین اجازه ای را نمی دهد. و اگر راهی ندارید، می توانید روز اول را به مسافرتِ مثلاً يك ساعته بروید و برگردید، و قبل از ده روز باز هم سفری مانند آن انجام دهید. البته به شرط این که بخواهید مدتی طولانی مثلاً يك سال، در آن محل بمانید.

سؤال 571. دانشجویان رشته تربیت بدنی که در خارج از کشور در حال تحصیل هستند روزانه برای دروس مختلف باید در سالن های ورزشی و استخرهای مختلط حاضر شوند. حضور در این باشگاه ها برای دانشجویان مسلمان چه حکمی دارد؟

پاسخ: این کار جایز نیست و تا مجبور نشوید این کار را انجام ندهید و در صورت اجبار، به مقدار ضرورت قناعت کنید.

سؤال 572. نظر شما در مورد ورزش کشتی کج چیست؟

پاسخ: اگر ضرر مهمی داشته باشد جایز نیست.

سؤال 573. متأسفانه از چند سال پیش، با این توجیهاات که مسابقات ما باید با تقویم های بین المللی و برنامه های کنفدراسیون فوتبال آسیا هماهنگ باشد، مسابقات لیگ برتر فوتبال در ماه مبارك رمضان انجام می شود. این کار نه تنها موجب شده که بازیکنان مسلمان، برای حفظ آمادگی بدنی مجبور به روزه خواری در تمرینات شوند؛ بلکه عده زیادی از جوانان را پس از افطار، به جای مسجد و جلسات قرآن، به ورزشگاه ها می کشاند.

ص: 211

این در حالی است که در همین کشور همسایه - ترکیه - که دارای نظام لائیک نیز هست و فوتبال بین المللی تر از ما دارد، مسابقات فوتبال به احترام ماه مبارک رمضان تعطیل می شود.

لذا خواهشمند است نظر خویش را درباره دو سؤال زیر اعلام فرمایید:

1. نظر حضرتعالی درباره موکول شدن مسابقات فوتبال لیگ برتر به بعد از ماه مبارک رمضان چیست؟

2. آیا لزوم هماهنگی با برنامه های کنفدراسیون آسیا، توجیهی برای عدم احترام به شعائر مذهبی می گردد؟

پاسخ: لازم است مسلمانان فرهنگ اسلامی خودشان را رعایت کنند و به مراکز جهانی نیز بگویند که فرهنگ ما به ما اجازه این کار را نمی دهد و جای تعجب است که کشوری مانند ترکیه رعایت ماه رمضان را بکند و کشوری مانند جمهوری اسلامی که حکومتش اسلامی است مراعات نکند.

سؤال 574. در مسابقات المپیک و نظیر آن، در برخی رشته ها از جمله کشتی مردان، گاهی یک داور زن، قضاوت مسابقه را به عهده دارد. از آن جایی که بازرسی بدنی ورزشکار (که مستلزم تماس است) قبل از شروع مسابقه توسط داور، جزء قوانین بوده و برای شرکت در مسابقه، گذشتن از این مرحله و نیز بلند کردن دست پیروز توسط داور ضروری است و ورزشکار باید به آن تن

ص: 212

دهد، حکم شرعی آن برای ورزشکار ایرانی و مسلمان چیست؟ آیا این عمل جزء ضرورت حساب می شود و یا کشتی گیر باید از مسابقه اجتناب کند؟

پاسخ: می بایست مسئولین ورزش قبلاً فرهنگ دینی ما را برای آن ها توضیح می دادند و این گونه مشکلات را حل می کردند.

سؤال 575. لطفاً به سؤالات زیر در مورد ورزش بانوان پاسخ فرمایید:

1. فعالیت های ورزشی برای دختران مدارس ابتدایی، بدون رعایت حجاب اسلامی چه حکمی دارد؟
2. ورزش بانوان با رعایت حجاب اسلامی در انظار عمومی (اجتماع مردان و زنان) چه حکمی دارد؟
3. در ورزش های انفرادی غیر تماسی (تنیس، بدمینتون و مانند آن) مسابقه یا تمرین خانم ها با آقایان چه حکمی دارد؟
4. آیا رعایت حجاب خانم ها در سالن های ورزشی مخصوص بانوان، لازم است؟
5. موتورسواری و دوچرخه سواری خانم ها با پوشش کامل اسلامی در خیابان ها و معابر عمومی چگونه است؟
6. مربی گری مردان برای تعلیم بانوان تا چه حدی مجاز است؟

پاسخ: شکی نیست که ورزش برای همه قشرها، اعم از مرد و زن، پیر و جوان، لازم است و یکی از ضروری ترین کارها برای حفظ

سلامت محسوب می شود. از این گذشته، ورزش می تواند به عنوان سرگرمی سالم، بسیاری از اوقات فراغت را پر کند، و انسان را از سرگرمی ناسالم بازدارد. ولی مسلّم است که باید جهات شرعی، هم در ورزش مردان و هم در ورزش زنان رعایت شود، و مسابقات ورزشی هرگز ایجاب نمی کند که ما فرهنگ اسلامی را رها کرده، دنبال فرهنگ دیگران برویم. به طور کلی زنان می توانند در محیطهایی که مخصوص خودشان است، با استفاده از لباس های مناسب، و با حفظ حجاب یا بدون حجاب شرعی، اگر جنس مخالفی در آن جا نیست، ورزش کنند.

داوران و مربیان آن ها نیز از میان خود زنان برگزیده شوند، همان گونه که در مردان چنین است، و از ورزش هایی استفاده کنند که آسیب و زبانی به آن ها نمی رساند.

احکام علوم غریبه

سؤال 576. بعضی از اشخاص در خارج با فالگیری از جامع الدعوات و یا دوازده برج، از آینده و گذشته و مرض مراجعین خبر می دهند و می گویند: فلان گرفتاری را داری یا خواهی داشت، فلان مقدار باید بدهی تا دعای حسابی بنویسم و دعای محبت بین دخترها و پسرها و زوج ها و درمان دیوانه ها و جتّزده ها می نویسند و پول های زیادی دریافت می کنند و در ضمن، نماز جمعه و نماز جماعت می روند. بفرمایید که پول گرفتن در مقابل این کارها چه حکمی دارد؟

ص: 214

پاسخ: جایز نیست.

سؤال 577. آیا رجوع به فالگیرها و جادوگران برای معالجه جایز است در حالی که گاهی از اوقات امراض سختی را معالجه می کنند؟

پاسخ: رجوع به آن ها حرام است.

سؤال 578. نظر جنابعالی درباره فال حافظ چیست؟

پاسخ: فال اعتباری ندارد.

سؤال 579. اگر فال قهوه برای کار مشروعی گرفته شود، چه حکمی دارد؟ مثلاً از این طریق گمشده ای را پیدا، یا گرهی را باز کند. در این صورت پول حاصل از آن چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: فال قهوه و امثال آن از خرافات است، و شرعاً اعتباری ندارد، و گرفتن پول درمقابل آن جایز نیست.

سؤال 580. افرادی هستند که کار هیپنوتیزم و احضار روح می کنند. می خواستم بدانم کار آن ها از نظر شرعی عیب دارد؟ البته اگر این کار برای تقویت ایمان انسان های دیگری که مثلاً در حال دیدن احضار روح هستند باشد (همچنین افرادی که کار احضار روح می کنند پولی را نگیرند و فقط برای رضای خدا باشد) از نظر شرعی اشکال دارد یا نه؟ اگر احضار روح و یا هیپنوتیزم برای روشن شدن حقیقتی باشد چطور؟

پاسخ: غالب این گونه مدعیان در خطا و اشتباه اند هرچند اصل عمل امکان پذیر است و اگر برای کشف امور پنهانی انجام شود حرام است.

ص: 215

سؤال 581. نظر حضرت‌تعالی در مورد احضار ارواح چیست؟ آیا عقلاً این کار امکان پذیر است؟ و چنانچه ممکن باشد، آیا از دیدگاه شرع مجاز است؟

پاسخ: این کار عقلاً امکان پذیر است، ولی شرعاً جایز نیست، و مفسد زیادی به بار می آورد.

سؤال 582. آیا اسلام جهت ابطال سحر، دستورالعمل و راهکاری که واقعاً سحر را باطل کند دارد؟ چراکه با توجه به اوضاع جامعه مراجعه به کسانی که از راه های دیگر، این کار را انجام می دهند با باج خواهی آن ها همراه است.

پاسخ: هرچند سحر و جادو، به تصدیق قرآن مجید، حقیقت دارد، ولی غالب آنچه مردم سحر و جادو می دانند اوهام و خیالاتی بیش نیست. برای رفع آن هر روز پنج مرتبه آیه الکرسی را بخوانید و به خود و اطرافیانتان بدمید و هر روز هرچند به مقدار کم صدقه بدهید و بر خدا توکل کنید.

سؤال 583. آیا درست است که می گویند: حرمت سحر، مربوط به استعمال آن است نه یادگیری آن؟ آیا مطلقاً حرام است؟

پاسخ: طبق فتوای همه فقهای اسلام، یاد گرفتن و انجام اعمال سحر و جادوگری حرام است.

سؤال 584. آیا هیپنوتیزم از نظر اسلام حرام است؟

پاسخ: برای مقاصد طبی و مانند آن مانعی ندارد ولی برای کشف امور پنهانی یا خبر از گذشته و حال و آینده جایز نیست.

پایان

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

